

57. Aantekeningen, januari – maart 2017

Pieter Wisse

57.1

Voor aantekeningen die ik tijdens de eerste helft van 2016 schreef, [nummer 54](#), waarschuwde ik al – zie aantekening 55.9 – voor zowel de lengte als moeilijkheidsgraad. De verzameling met aantekeningen uit de tweede helft van dat jaar, [nummer 55](#), is nòg omvangrijker. Dat komt vooral omdat ik het tempo van literatuuronderzoek opvoerde. (Want) wanneer ik daarvan wat vlotter verslag wil doen, houd ik het op een nederlandstalige aantekening. Zo zijn steeds minder aantekeningen oorspronkelijk ontstaan als mijn aandeel aan correspondentie. Wie weet hoe dat verder gaat ...

57.2

Ik kom terug op archief- of eigenlijk archiveringsprocedures met persoonlijk danwel functioneel emailadres als differentiërende factor. Toen ik dat bedacht, eind jaren tachtig van de vorige eeuw, was er nog géén Internet voor, zeg maar, iedereen. Voorzieningen voor elektronisch berichtenverkeer werden praktisch door organisaties getroffen; slechts als medewerker kon iemand ervan gebruik maken. Ofwel, zowat elke postbus voor email hoorde destijds bij iemands werkgever. Dus ook een zgn persoonlijke postbus viel noodgedwongen in een organisatorisch domein. (En als iemand van werkgever wisselde, was z/hij die persoonlijke postbus aldaar uiteraard kwijt.)

Inmiddels heeft zowat iedereen persoonlijk een Internetaansluiting via een zgn provider, dus onafhankelijk van eventuele werkgever(s). In persoonlijke postbussen hoeft een werkgever dus niet langer te voorzien. Het onderscheid tussen persoonlijke en functionele postbussen voor – al dan niet – archivering is echter onverminderd relevant (en voor een organisatie zelfs eenvoudiger toe te passen, omdat zij niets meer te maken heeft met beheer e.d. van persoonlijke postbussen enz.).

57.3

Op het bericht dat ik je onderstaand opnieuw stuur, ontving ik nog geen antwoord van je. Heeft het je destijds onverhoopt niet bereikt? Of miste ik op mijn beurt het antwoordbericht dat je me wel degelijk allang stuurde? Kan je ajb van je laten horen?

[Zie [aantekening 55.60](#) voor afschrift van het eerdere bericht in kwestie.]

57.4

Met nogmaals dank (!) voor je initiatief en bemiddeling[, ... w]ellicht kan je je kennis de suggestie doen om, vóórdát we elkaar speken, in **Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer** een blik te werpen op de inhoud van de rubriek [praktijkpaden](#)? Daar komt hij ook passages tegen die ik ontleende aan mijn onbetaalde advisering van een medewerker van het ministerie van Infrastructuur & Milieu.

57.5

Dank je wel voor je schets van bestuurlijk enz. onvermogen. Je begrijpt dat ik meteen denk aan wat dat voor jouw informatiekundige activiteiten betekent, zeg maar vaktiviteiten. Want wat kan je tegen zulke hak-, pak- en vaktiviteiten doen? Het gaat natuurlijk al meteen mis door opgedrongen tegenwerking, terwijl 'we' slechts door medewerking wat evenwichtigs – kunnen – bereiken. Hoe ga je daarmee om?

57.6

Langzaam? Haha, daarom onthield ik me van wensen voor 2017. Je kunt ze wat DSO betreft voor een langere periode gebruiken ... Daarom wens ik je op elk moment het allerbeste voor onbepaalde tijd.

Dank je zeer voor je reactie! Ik deed kortweg navraag, omdat wij natuurlijk niet kunnen leven van louter het bekijken van "langzaam malende ambtelijke – en ook [jouw] – molens." :-) Als het met zo'n afspraak met Martijn spoedig lukt, graag. Dan kunnen we eventuele werkzaamheden qua tijdbesteding nog afstemmen met wat we elders doen.

57.7

Ik heb er eigenlijk helemaal geen zin meer in om een boek zoals **Word and Object** (The M.I.T. Press, 1969, oorspronkelijk 1960) door Willard Quine (1908-2000) uitgebreid te behandelen. Het principiële manco ken ik inmiddels uit den treure. Ook Quine houdt er een m.i. averechtse taalopvatting op na. Tja, door die opvatting als het ware heilig – dat is inderdaad dubbelop zelfgenoegzaam enz. – te verklaren moet de fout wel elders liggen, dwz

one encounters various anomalies and conflicts that are implicit in this [referential] apparatus[. p. ix]

Aldus, Quine

is moved to adopt remedies in the spirit of modern logic.[p. ix]

Wat mij betreft kiest Quine echter onmiddellijk verkeerd koers en verdwaald dan ook hopeloos. Voor moderne informatiekunde, ik bedoel op de allang reëel maatschappelijke schaal van – digitale infrastructuur voor – informatieverkeer, hebben we er niets aan, integendeel. Dat valt onmogelijk te corrigeren anders dan met van meet af aan een andere taalopvatting. Daar hoort nota bene ook een andere logica bij dan Quine propageert. Wat mij betreft komt daarvoor stelsellogica volgens eneadische semiotiek in aanmerking.

Ik heb de stellige indruk, allerlei suggesties ten spijt, dat Quine

talk of physical things[, p. 1 i.e.,] the assumed universe of objects[, p. 232]

typisch voor taal(gebruik) acht. Dat vind ik kortzichtig. Daarentegen luidt mijn opvatting, dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Onlosmakelijk relevant zijn juist ook de deelnemers aan tekenverkeer in kwestie inclusief hoe zij ieder voor zich de situatie ervaren om ernaar te handelen. Daarvoor kunnen sprekers en hoorders – evenals schrijvers en lezers – beschikken over een rijk aangeleerd repertoire. Zo beschouwd is het onzinnig om over tekortkomingen van taal te ... spreken. Quine's voorstel voor

an austere canonical form for the system of the world [p. 227]

leidt daarom juist af van erkenning van het subjectief-situationele karakter van taal. In plaats van – verder – zelf allemaal kritische opmerkingen te bedenken, kan ik

wellicht zelfs beter wijzen op bezwaren die Isaiah Berlin (1909-1997) en George Steiner (1929) tegen levenloze logica en daarop gebaseerde taalkunde geopperd hebben. Enkele relevante passages heb ik graag met volledige instemming geciteerd in mijn opstellen [Ik zie, ik zie ...](#) en [Vertaalde informatiekunde](#).

57.8

Mocht je tijd voor resp. behoefte aan enige afleiding hebben, zie [Conceptueel kubisme](#). Ik heb daarvoor o.a. enkele tekstpassages geput uit een boek dat John Berger schreef over Pablo Picasso. Dat boek is verschenen in 1965. Toen leefde Picasso nog (Berger blijkt enkele dagen geleden overleden). Hoe dan ook, Berger begint ermee op de materiële rijkdom van Picasso te wijzen. Naar verluidt betaalde Picasso de aanschaf van een huis in Zuid-Frankrijk met een enkel schilderij. Berger stelt vast:

Picasso has now in fact transcended the need for money. Whatever he wishes to own, he can acquire by drawing it.[p. 3]

Dat maakt verhuizen inderdaad alweer eenvoudiger. Doe jij dat ook zo? :-) Serieus, waarom die beoordeling van Berger mij intrigeert, is dat zij te denken geeft over semiotiek. Bijvoorbeeld, zou Picasso ook de ene tekening terug kunnen krijgen in ruil voor een volgende tekening waarop hij die ene tekening afbeeldt, enzovoort? Waar begint eigendom voor zo iemand, waar houdt het ooit op? Jij ziet er stellig een plot voor een science-fiction verhaal in.

57.9

Ik ben ermee opgehouden om uit zgn beleefdheid een gesprek voort te zetten dat m.i. prompt kansloos is. Bijvoorbeeld, indien iemand van iets nieuws wil weten waar het, met zoveel woorden, al oud is, haak ik – tegenwoordig – af. Zo probeer ik me tenminste extra frustratie te besparen. Het spijt mij voor de moeite die jij ondernam om dat gesprek van vanmiddag te regelen. Uiteraard betaal ik voor de koffie die ik al dan niet dronk. Laat me daarvoor ajb bedrag en je bankrekeningnummer weten.

57.10

Ik zat net achter 't apparaat – ja, zo doe ik dat nog – toen jij je bericht stuurde. Ik ben blij dat je toch tijd vond om een halfjaarlijkse verzameling aantekeningen op je website te plaatsen. Het is ditmaal inderdaad niet zo veel, maar zo houd je er het ritme in. Tja, je correspondentie met ene Danny is kennelijk alweer over[, zie [nrs 2016.02.09-10](#)]. Dan moet je ook niet zo moeilijk doen!

Wat diezelfde moeilijkheid betreft, vanmiddag bezorgde ik mijzelf een primeur. Ik ben na tien minuten gesprek opgestaan en weggelopen. Iemand van wie wij allebei een kennis zijn, had dat gesprek geregeld. Daar zaten we met z'n drieën in een café tegenover station Amersfoort. Volgens de organisator van het gesprek zou de andere man geïnteresseerd kunnen zijn in Metapatroon. Mijn indruk was dat die man zich geen raad wist met het gesprek, want geïnteresseerd was hij – althans, dat straalde hij volgens mij overduidelijk uit – juist helemaal niet. Wij zaten daar dus allebei om onze kennis een plezier te doen. Toen hij mij vroeg waar Metapatroon reeds werd gebruikt, zei ik dat hij de verkeerde vraag stelde over iets dat nog nieuw is, ben opgestaan, heb mijn jas aangedaan, ben het café uitgelopen en met de trein terug naar huis gegaan, pfff. De wereld zit propvol Dannies.

57.11

Nader bericht verwacht ik op z'n vroegst a.s. week. Nou ja, ik verwacht eigenlijk niets. Wanneer ik òngevraagd inderdaad géén nader bericht krijg, doe ik over pakweg twee weken nog maar eens navraag.

[Zie ook aantekeningen 57.3 en 57.6.]

57.12

Deze aantekening is ook zoiets als het tweede nawoord op [Leve méérspraak!](#) Overigens illustreer hiermee tevens mijn behoefte aan wat vlottere omgang nav leesindrukken. Dat pakt stellig ook slordiger uit, nou ja. Ik ben nog minder uit op zelfs maar de schijn van afronding. Wat mij betreft staan we immers nog aan het begin van – ontwikkeling van – informatieverkeerskunde en dan helpt vooral inventarisatie van – plus, als het even kan, proefneming volgens – vruchtbare aanzetten.

Door een catalogus van een boekenantiquariaat leerde ik onlangs dat Alexander Zinoviev (1922-2006) tijdens zijn onvrijwillige verbanning uit Rusland o.a. een – langere – autobiografie schreef. Die verscheen oorspronkelijk – in het russisch – in 1988. De nederlandse vertaling door Pieter de Smit volgde enkele jaren later als **Herinneringen van een soevereine rebel** (Meulenhoff, 1993). Ik miste daarin – enige - uitleg van zijn werk in de zgn logica. Zoals ik in het eerste nawoord reeds aangaf, kon ik in **Foundations of the logical theory of scientific knowledge (Complex Logic)** (Reidel, 1973) geen verband ontdekken met de m.i. principieel rijkere variëteitbenadering in Zinovievs romans. Ik verwierf er na lezing van genoemde autobiografie **Philosophical problems of many-valued logic** (Reidel, 1963) op na. Nota bene, toen die wetenschappelijke werken van Zinoviev – ook nog eens in vertaling – verschenen, had hij zijn romans nog lang niet geschreven. Volgens mij geeft Zinoviev in **Philosophical problems of many-valued logic** overduidelijk blijk van besef van tekortkomingen van logica, meerwaardig of niet. Tussen de regels schrijft hij dat een analyse van het reële communisme àndere middelen vergt. Of laat ik me met deze duiding ten onrechte leiden door wat ik reeds elders las over latere gebeurtenissen? Ben ik op zoek naar een verklaring van het kwalitatieve onderscheid met zijn romans?

In zijn autobiografie stelt Zinoviev dat hij zijn aanleg voor logica benutte om in de Soviet-Unie een betrekkelijk onideologisch leven te kunnen leiden, dwz volgens zoveel mogelijk persoonlijke opvattingen, vooral zònder dwang van dè partij enzovoort. Hij kon het echter niet laten om grenzen – lees wat mij betreft ook: variëteit – te verkennen, met risico's van dien voor hemzelf. Dat herken ik ook in zijn keuze voor "philosophical problems." Het draait erop uit dat Zinoviev logica relateert; hij legt logica in elk geval niet dialectisch-materialistisch vast.

De logica-technische passages in **Philosophical problems of many-valued logic** interesseren mij niet. Toegegeven, ze ontgaan mij ook. Kennelijk wil ik me niet erin verdiepen. (Want) de veronderstellingen ervoor gaan volgens mij al mank. Wat zal ik me dan nog druk maken om vèrdere afdwalingen? Daarentegen probeer ik – dus – te herkennen welke veronderstellingen Zinoviev benut. Zo vat hij samen, dat

[t]he definitions of two-valued and many-valued logic could be formulated in a more general terminology. The first would speak of assuming two and only two mutually exclusive possibilities in general, and the second, of any number of such possibilities. For instance, we could start by assuming a number of possible states of an object [...], and make use of a corresponding ontological terminology.[**Philosophical problems of many-valued logic**, p. 9]

Algemeen is er een vernauwing van aandacht tot aantal. Het onderwerp van telling is verdwenen. Tja, wat hebben we daar nog aan, wanneer elk onderwerp als verschillend gekend moet kunnen zijn, oh ja, en tevens in samenhang? De reële variëteit van onderwerpen wordt geacht functioneel gedekt te zijn.

Neem een functie $f(x)$. Voor verschillende waarden van x zijn er dienovereenkomstig verschillende uitkomsten. Als er al zo'n functie opstelbaar is, verschuift dit slechts de variëteitsanalyse van de uitkomsten naar de – benodigde – argumentwaarden. Het klinkt weliswaar imponerend, dat

[t]he fundamental task of functional constructions consists in reducing the investigation of complex functions to elementary ones and in finding the criteria of completeness for the calculi based on these elementary functions[. p. 45]

maar dat draait uit op – zoals ik het ben gaan noemen, zie o.a. [Ken uw klassieken, moderne informatiekunde is anders!](#) – naïef atomisme. Zoiets beseft Zinoviev volgens mij terdege;

The fact of the relativity of axiomatic constructions to truth functional ones is not accidental. [For example, i]n two-valued logic this fact remains concealed or, on the contrary, seems unessential and obvious because the two-valued character of the calculus is tacitly presupposed as something which goes without saying.[p. 62]

(Pas) zodra we er wèl iets over zeggen, kunnen we (h)erkennen wanneer zo'n methode e.d. zinvol is voor omgang met onderwerpen in kwestie. En vanwege abstractie van onderwerpen blijkt het prompt nutteloos. Ik vermoed sterk dat Zinoviev zijn behandeling van meerwaardige logica bedoelt om betrekkelijkheid resp. beperkingen van überhaupt logica aan te kaarten (maar op zo'n manier dat hij niet de communistische partij op z'n dak kreeg). Toch staat er onomwonden:

In many-valued logic this illusion of absoluteness is dispelled[. p. 62]

Verderop maakt Zinoviev er een bevestiging van dialectiek van (en dat ben ik met hem eens):

Notwithstanding its more refined approach [as compared with two-valued logic] to the evaluation of human knowledge and to the laws of thinking, many-valued logic does not turn into dialectics or into one of its divisions, and in no way conforms any of the principles of dialectics. All attempts to make use of the ideas of many-valued logic in an opposite sense can only lead to confusion and fruitless terminological disputes. [p. 118]

Zinoviev betreft

[t]he disdain of contemporary logic for this sort of question[. i.e. ...] empirical considerations and observations. [... It] is connected with different erroneous philosophical positions, like, e.g., the ones which defend the **a priori** character of classical logic (that it precedes experience)[. ...] The development of many-valued logic gave a heavy blow to apriorism in logic[. p. 73]

Klopt,

every explanation is one-sided, since it makes use of a formal model of the material explicated[. ...] Every explication presupposes further that the material explicated is given and can somehow be described. What is the character of logic on the empirical level, so to speak, for which formal models are introduced and an explication is given? In answering this question we must take into consideration the real facts and not abstract, hypothetical possibilities.[p. 74]

Zijn romans schreef Zinoviev, zo is mijn indruk, volgens zo'n empirische logica, maar het formeel-systematische eraan beschrijft hij – ook daar – niet, althans, ik heb het niet kunnen herkennen. Ik houd het erop, dat Zinoviev als het ware nog vóór de drempel stond van een expliciet systeemontwerp. Ofwel, hij meende te weten wat hij zocht, maar als systeem ontging het hem. Ik beantwoord de vraag naar “the character of logic” stelselmatig, met [Metapatroon](#) als formele methode van/voor stelsellogica. Juist in dat licht,

[i]t is reasonable to ask, why does one not begin with one-valued logic, with a logic without negation?[p. 79]

Met Metapatroon,

[i]n a certain sense this is in fact done: the definition of such concepts as correspondence, truth, etc., does not presuppose two-valuedness (falsity itself can be defined by means of truth). In any case, the correspondence between knowledge and reality, the empirical basis of logic, is as evident as the subsequent account of facts of non-correspondence.[p. 79]

Sterker nog, de empirische oriëntatie met Metapatroon is semiotisch. In navolging van Peirce vind ik dat met teken een bemiddelde correspondentie aan de orde is. Daarvoor heb ik Peirce's begrip van grond verbijzonderd tot elk van zijn triadische elementen van semiosis. Met vervolgens nog eens drie elementen er bij, kwam ik tot een semiotische enneade. De veronderstelling over feitelijkheid luidt dan dat objectgedrag naar situatie verbijzonderd is. Aldus is gedrag per definitie éénwaardig. Voor Metapatroon is relevant “material” dus gedrag, en dat laat zich eenduidig bepalen door unieke samenloop van object (lees ook: subject) en situatie. Daarom noem ik dat axiomatisch systeem: subjectief situationisme. Terecht stelt Zinoviev, dat

[l]ogical systems [...] are constructed [...] for the purpose of using them to solve concrete [...] problems, and the question ‘do they reflect something or not?’ is thus unavoidable.[p. 98]

Zodra formalisatie echter kwalitatieve reductie vergt, resulteert steriele logica. Van weersomstuit gaat dat door voor het toppunt van wetenschappelijkheid. Dat vind ik onzin, en volgens mij beweert Zinoviev dat dus al eerder. Of lees ik dat er onterecht hoopvol in ...? Hoe dan ook, Zinoviev is niet te beroerd – of is het: berekenend genoeg? – om voorrang voor heersende leer te schetsen. Hij vermeldt associeert tweewaardige formele logica met kapitalisme. Dankzij dialectische kritiek is duidelijk, hoe

the numerous antinomies arising in political economy were removed not simply by making the actual knowledge of bourgeois economics conform to the law of contradiction and the law of the excluded middle, but required a radical rebuilding of the entire process of investigation of the subject, which had the additional consequence of removing situations which were logically contradictory[. p. 113]

Wat mij betreft maakt het zgn economische systeem niets uit. Waar aparte machthebbers zijn, lijkt vernauwing nu eenmaal onvermijdelijk. Dat maakt het ook zo moeilijk om Metapatroon daadwerkelijk gebruikt te krijgen. Dat houden leden van de hofhouding van besluitvormende functionarissen al effectief tegen. Als het om zijn interesses enz. gaat, weet Zinoviev er alles van. Opnieuw ook en vooral toepasselijk op Metapatroon, ja,

[i]n investigating those systems of relations which develop historically and vary in many different ways, one must have recourse to various methodical procedures necessary to construct theories of these systems[. p. 113]

Omdat het daarbij gaat om verschillen-in-samenhang kan slechts een enkele, zeg maar, metaprocedure ... logisch zijn. Dat is Metapatroons methode van – recursieve – situationele verbijzondering van objectgedragingen. Metapatroon voldoet precies aan de eisen die Zinoviev stelt, dwz

the knowledge obtained in this way has to be unified according to definite logical rules in order to give a more or less complete and approximate theoretical picture of the reciprocal actions of these relations; the contrary influences of the objects have to be considered; and the change of the system and of its structural components in time, etc., has to be checked[. p. 113 ... This is crucial] when the passing stages of the objects themselves, the very act of their change, is under consideration.[p. 115]

Nogmaals, dat vergt stelsellogica, zeg ook maar logica van interdependentie:

Naturally, one thereby comes across propositions which, taken out of their context, contradict one another.[p. 113]

Het is nu nèt die nodige en voldoende verbijzondering(smethode) die voor oplossing zorgt resp. eenduidigheid in variëteit helpt vestigen. Corresponderend met objectgedrag-volgens-situatie moet elk teken als samenstelling van signatuur-in-context opgevat zijn. Zinoviev gaat blijkbaar niet uit van zulke onlosmakelijke verbinding. Daarentegen vertrekt hij vanuit een grammaticale opvatting, waarbij

[e]ven the most simple proposition contains two descriptive symbols: subject and predicate.[p. 122]

Zo'n "proposition" is wat hij vervolgens pas

confront[s] with some situation[. p. 122]

Daardoor mist Zinoviev stelselmatige formalisering. Ik beschouw een "proposition" als een teken, en elk teken omvat tevens een situatiebeschrijving: context. Traditionele grammaticale ontleding acht ik daarvoor van géén belang. Eenduidige betekenis heeft dus – pas – een unieke combinatie van signatuur èn context. Dat geldt nota bene óók voor een "proposition" en

such propositions can [only] be measured by logic if one [takes] the systematic knowledge by means of which they have been obtained and in reference to which they make sense.[p. 113]

Het gaat mis, vervolgt Zinoviev, indien

the conditions for the application of the principles of logic are lacking: either the condition of identity in time is not fulfilled, or there is no identity with respect to the sense of the concepts, or the sense of the propositions depends on different situations[. p. 114]

Zodra aan dergelijke stelselmatige voorwaarden voldaan is,

the conflicts with formal logic prove imaginary: its principles are not rejected; but the question does arise concerning the correct course of the complex process of investigation.[p. 114]

In absolute zin houd ik een uitspraak over wat "correct" is voor zinloos. Subjectief situationisme op basis van het schema voor enneadische dynamiek van semiosis is echter wel degelijk óók een formele logica:

If the unity of science is accepted not as something which is static and established once [and] for all, but as a tendency of essential importance inherent in the changeable variety of connections and relations of ideas, theories, problems, directions, etc., then logic as a whole can be spoken of as a completely real fact. [...] Obviously, one must admit that that logic as a whole is neither two-valued nor many-valued. And this [...] because the question of the number of truth values never has been and never will be an initial question in logic understood as a special sphere of scientific investigation.[p. 119]

Ik weet niet waarom Zinoviev zich zo nadrukkelijk tot wetenschap beperkt. In elk geval gaat het mij praktisch – en – algemeen om interpretatie en beschrijving volgens situationele verbijzondering van objectgedrag. Daarmee benadruk ik de accentverschuiving waarvoor Zinoviev pleit, want

[t]he development of logic in the last hundred years [...] has been preoccupied largely with working out logical calculi and the general principles of their construction [while] empirical foundations of logic have been relegated to the background[. p. 119]

Intussen zijn we alweer ruim vijftig jaren verder, en dat ernstige tekort lijkt zelfs gegroeid.

57.13

En dan moet er nòg maar eens iemand als DG Belastingdienst vertrekken, zoals een nieuwsbericht gisteren luidde. De voornaamste opgegeven reden blijft gebrekkige automatisering. Tja, zonder kwalitatieve verandering van opzet, dus aanpak enzovoort, helpen die personele wisselingen niet, herstel, nooit. Integendeel, dat wekt alsmaar valsere schijn van beheersing, daadkracht e.d. Dat doet vertrouwen allesbehalve goed, met op wat langere termijn risico van dien. En als het nu slechts de Belastingdienst zou zijn, waar méér-van-hetzelfde uiteraard niet werkt ... Voor Digicommissaris kan ik slechts één activiteit van kritiek belang aanwijzen. Dat is bevordering van omslag naar facilitering van reële betekenissenvariëteit in maatschappelijk informatieverkeer. Wat er allemaal verder moet gebeuren, volgt daaruit. (Want) dankzij een consequente verkeersvisie laten zich bijdragen nota bene vooral onderling door allerlei, zeg maar, partijen – pas – afstemmen, en lukt het – dus – ook. Daaraan hoeft Digicommissaris dan bijna niets meer te doen.

[emailbericht dd. 14 januari 2017 aan directeur Bureau Digicommissaris]

57.14

Met nogmaals dank voor je uitnodiging en daarop volgende gelegenheid, vorige week, voor een korte voordracht over – de negatieve uitwerking van een opzet volgens – zgn stam-/basisgegevens verwijs ik je hierbij graag naar zoiets als een bewerkt verslag. Zie [Omhakken!](#) Klopt, die oproep betreft wat feitelijk geen stam is, maar onontwaaarbaar struikgewas. :-) Ik heb nog sterker dan tijdens onze discussie benadrukt, dat we gevangen gehouden blijven in een valse metafoer. Ik duid waar de afslag naar het dwaalspoor ligt. Die blijkt alweer vèr terug te liggen. (Want) data is géén materieel object. Ja, natuurlijk moet er een materiële drager oid zijn. Maar wat data is/zijn, raakt pas begrijpelijk onder de noemer van een teken (Engels: sign) met reële variëteit van dien, en bijgevolg de noodzaak om een teken niet atomair te beschouwen maar geconfigureerd door zgn signatuur èn context. Nou ja, ik dacht dat je enkele punten nog eens zou willen nalezen. Jij weet hoe praktisch filosofie kan zijn, en omgekeerd.

57.15

Me dunkt dat jij [Omhakken!](#) beslist in werktijd kunt lezen. :-) Ik probeer in uiterst kort bestek het punt aan te wijzen, waarop het ooit in de richting van zgn stamgegevens verkeerd ging. Onder de destijds heersende voorwaarden voor computergebruik was het m.i. overigens ook alleszins redelijk om die keuze zo te maken. Vervolgens is niemand zich er meer van bewust, helaas, waardoor het – dus – vrijwel onmogelijk is om op overdrachtelijke schreden terug te keren voor een andere richting, te weten met potentieel voor stelselmatige ordening van betekenissenvariëteit.

57.16

De opiniebijdrage door H.A.J. de Ridder in **NRC Handelsblad** van 16 januari 2017 is omineus getiteld **Rijkswaterstaat wéét niks meer** (p. 16). Nav van een m.i. vergaand vergelijkbare waarschuwing, ruim drie jaar geleden in hetzelfde dagblad, schreef ik [Onheilstijding](#). Ik vind mijn opmerkingen helaas onverminderd actueel, toepasselijk, enzovoort. Ditmaal is het De Ridder die wijst op rampzalig verlies van inzicht in samenhang. In mijn woorden, bestuurlijk onvermogen leidt tot zoiets als rekenkundige ontleding in de verwachting dat de budgettaire optelsom der uitbestede delen voordeliger het geheel vormt. Maar daardoor bekommert niemand zich meer om wat er tussen die zgn delen gebeurt. Daardoor gaat het met het geheel vroeg of laat mis. Voor wie het graag slechts over geld wil hebben, dat is dan geen delen-vermomd-als-optellen meer, liefst aftrekken-voor-besparen zelfs, maar prompt vermenigvuldigen van kosten. Wij wéten immers “niks meer,” laat staan over reële samenhang. Met infrastructurele voorzieningen voor maatschappelijk informatieverkeer – en dat beschouw ik als mijn vakgebied – is het zelfs zo, dat we feitelijk nog steeds “niks” weten. Dat gaat uiteraard ook nooit lukken, zolang politiek-bestuurlijk het verdeel-en-heers klimaat heerst waartegen De Ridder, naar verluidt “em. hoogleraar integraal ontwerpen,” voor “water- en wegennetwerken” machteloos bezwaar maakt. Wat ik ervan “wéét,” haalt kennelijk al helemaal “niks meer” uit, herstel, nog “niks.” Dat leg ik hier toch maar even vast ...

57.17

Als onderdeel van zijn aanzet om, zoals de ondertitel luidt, “bringing life back into economics” geeft Geoffrey Hodgson in **Economics and Evolution** (Polity Press, 1993) kritiek op zgn neoklassieke economie. Zijn kritiek acht ik grotendeels tevens geldig voor wat nog steeds gangbare informatiekunde is of, helaas beter gezegd, voor wat onder die noemer m.i. nog altijd niet bestaat als vāk. Zo ontkent, aldus, Hodgson, neoklassieke economie voor haar evenwichtstheorie

the reasonable assumption of potential diversity among individuals[, p. 3]

want

[s]uch diversity undermine[s] the mathematical tractability of the whole exercise.[p. 3]

Bijgevolg,

many types of interaction between the individuals have to be ignored.[p. 3]

Tja,

[h]ow can agents be said to be rational at a given point in time when they are in the process of learning and acquiring relevant information? The very act of learning means that not all information is possessed and global rationality is ruled out.[p. 4]

Is semiosis zelfs niet principieel – een kwestie van – leren? Wat ook Hodgson afwijst, is

a freestanding concept of rationality [...], unrelated to any underlying psychology.[p. 4]

En wat informatiekunde betreft, komt het feitelijk nog neer op informatica, dwz oriëntatie op en zodoende volgens digitale technologieën, zeg maar middel ipv doel. Vermeende informatiekundigen zijn daarom nog altijd

captivated by formalism[, p. 5]

nou ja, zonder deugdelijk besef ervan. Hoe dan ook,

[they] are doing much less to improve the empirical grounding of the subject.[p. 5]

Hierbij teken ik aan, dat Hodgson in deze passage met “subject” onderwerp bedoelt (en dus niet actor, agent oid):

Such a crisis in the subject should not be taken to imply, however, that the orthodox or neoclassical paradigm is about to be overturned.[p. 6]

Ook mijn ervaring, maar dan voor informatiekunde, is dat

[t]he questions and controversies are so basic and important that the response is often to reassert belief in the fundamentals with renewed vigour, and to attack heresy with increased vigour.[p. 6]

Hoewel, zoveel aandacht heeft mijn voorstel tot dusver nooit gekregen. Informatiekunde staat kennelijk nog vóór het stadium van

an ever more intricate and beautiful mathematical formalism [...] with little or no functional advantage for the development of [...] policy. The developers of abstract theorems and proofs are awarded with prestige and resources.[p. 6]

In de laatst aangehaalde zin klinkt afgunst door. Mij kan dat minder schelen. Het gaat mij allang met voorrang om het oproepen, om te beginnen, van een

suspicion by those on the outside that economics has less and less to do with real economies.[p. 6]

Vergelijkbaar gaat gangbare informatiekunde niet of nauwelijks over de werkelijkheid van informatieverkeer. Zit er wetenschappelijk schot in? Hmm,

[s]cientific practice in academia is not immune to the functionally redundant ceremonies and routines found in other communities and cultures.[p. 6]

Nee,

there is no instant solution.[p. 7]

Maar in tegenstelling tot – toenmalige – economie meen ik voor informatiekunde dat alweer enkele decennia, al zeg ik het zelf, wel degelijk

there [is] an adequate and well-formed heterodoxy waiting in the wings.[p. 7]

Voor uitgebreide documentatie, zie o.a. [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#). Wie meent, dat ik onzin beweert, moet het maar eens beredeneerd zeggen. Wat levensvatbaarheid betreft, zo stelt Hodgson,

the point is whether the science is itself defined by the core theoretical elements of the ruling paradigm or by the real object of study.[p. 7]

Voor informatiekunde is het onderwerp informatieverkeer. Dus, informatieverkeerskunde. Andere aanduidingen voor wat hetzelfde vak is, zijn civiele

informatiekunde, maatschappelijke informatiekunde, ... Zulk verkeer dient afstemming van gedragingen door (verkeers)deelnemers. Dat hoort er allemaal onlosmakelijk bij. Informatieverkeer

is necessarily embedded within broader social relations, culture and institutions [with their] boundaries [being] fuzzy and unclear.[p. 8]

Kortom, (ook) informatiekunde is sociale psychologie. Als verklarend basisschema ontwierp ik de semiotische enneade. Inderdaad, die kan netzogoed sociaal-psychologische enneade heten. Met acceptatie, nogmaals, schiet het echter niet op, want alternatieve

approaches are excluded by mere definition of the boundaries of the subject, not by other, more suitable, criteria.[... A] monopoly [...] provides a convenient mechanism for dealing with dissidents. Anyone who does not accept these core assumptions and methods is then regarded as simply not being an economist.[pp. 7-8]

Met informatiekunde is het niet anders:

If the subject is defined by its basic methods and core methods it thereby becomes inert.[... T]he current definition [...] elevates formalism and axiomatics to unwarranted heights.[p. 8 B]y focusing attention on the formalistic chain of reasoning, rather than implicit categories of fundamental assumptions mathematics encourages theoretical conservatism rather than innovation[. p. 16]

In plaats daarvan zijn de axioma's die ik voor subjectief situationisme voorstel door-en-door betrekkelijk. Aan axioma's is 'kennelijk' natuurlijk niet te ontkomen, ofwel

[g]iven that some predispositions are unavoidable, the final perfection of truth can never be attained.[p. 15]

Overigens, wat Hodgson "institutions" noemt, beschouw ik – ook wel – als immateriële infrastructuur, enzovoort. Ja, ook informatiekunde

should retain its standards of rigour but be more open and pluralistic in term of the compass and administration of the discipline.[p. 8]

Metapatroon als modelleermethode/-taal biedt een formalisme. Vanwege de oriëntatie op ordening van reële betekenissenvariëteit is dat formalisme noodzakelijkerwijs kwalitatief anders dan wat – impliciet – afgeleid is van naïef atomisme en zulke naïviteit van weersomstuit bevordert. Hodgson blijft vragen:

Why are many [people] intolerant of different approaches? Why is there such resistance to theoretical innovation and change at the hard core of the subject? Why is mathematics raised to unwarranted heights? Why are the attempts to engage with empirical reality so limited?[p. 9]

Er zijn

fundamental philosophical issues involved.[p. 10]

Volgens subjectief situationisme resulteert elk gedrag uit samenloop van subject (nota bene, hier in de zin van actor) en situatie. Hodgson heeft het over

an organicist ontology [where] relations between entities are internal rather than external, and the essential characteristics of any element are outcomes of relations with other entities. [...] Organicism denies that individuals may be treated as elemental or immutable building blocks of analysis.[p. 11]

Volgens subjectief situationisme zijn er zelfs géén essentiële eigenschappen, maar zijn eigenschappen eenduidig verbijzonderd per samenloop. (Feitelijk zijn ze louter

voor een specifieke samenloop ... essentieel, maar om die term ervoor te gebruiken acht ik verwarrend.) Volgens bedoelde samenloop geldt

that society is composed of individuals [... and] that individuality is itself a social phenomenon.[p. 12]

Ook informatiekunde lijdt echter onder een

resurgence of atomistic and mechanistic thought[. p. 12]

Omdat subjectief situationisme resp. Metapatroon situationele annex contextuele verbijzondering nota bene als beginsel kent, is het daarvoor zelfs tautologisch dat

the view that theories stand by themselves and are independent of their history and context is rejected[. p. 14]

Ik merk nav dit citaat op, dat dankzij de semiotische enneade o.a. de termen situatie en context met stelselmatige(r) precisie kunnen worden benut. Dat is aan gangbare informatiekunde echter niet besteed. Daarentegen lijkt informatica m.i. sterk op Hodgson overheersende economie schetst, te weten

as a proud and often insular discipline, [...] typical[ly ...] enter[ing] foreign territory to impose her own rule, and to repress rather than assimilate any alien notions. Self-confident in its own presuppositions, [its 'imperialism' has now become the mode. The aim has been to show that [its] theoretical tools [...] are applicable to every [...] problem.[p. 22]

Tja, intussen beweert ikzelf dat enneadische semiotiek o.a. voor economie nuttig, zo niet noodzakelijk, is. Maar in elk geval lijdt zulke semiotiek niet onder

[t]he deficiencies of the metaphor taken from classical mechanics [...w]here [...] a number of perennial problems [are] involved, all relating to the limitations of Cartesian philosophy and Newtonian principles.[p. 22]

Klopt,

[t]here is the general difficulty of incorporating information and knowledge in a mechanistic scheme. [...] The reality of human choice and purpose requires a notion of teleology or finalism rather than merely efficient cause. [...] E]xplanation of [relevant] phenomena requires reference to intentions[. p. 23]

Daarom telt de enneade motief als element. Semiosis betreft overigens niet slechts – variëteit van – menselijk gedrag; kenmerkend voor wat ik veel algemener als een subject beschouw is cognitieve en aldus situationeel verbijzonderde gedragsbepaling. Die uitbreiding van de triade van Peirce resp. één van drie verbijzonderingen van Peirce's grondbegrip ontleende ik aan het wilsbegrip van Schopenhauer. Om Hodgson nog maar eens te parafraseren,

[t]he strength of the alternative [...] metaphor is that a place can be found for all [...] important features of [...] life[. p. 23]

Daarvoor moet Hodgson het echter zoeken

outside mainstream biology[, p. 24]

netzoals ik niet terecht kon bij overgeleverde semiotiek, maar pas dankzij een verrijkt referentiekader kon toekomen aan levensvatbare informatiekunde. Dan blijkt zulke informatiekunde feitelijk sociale psychologie, zodat het vervolgens niet hoeft te verbazen dat de semiotische enneade toepasselijk is voor alle sociale psychologie, economie inbegrepen, althans, economie waarvan Hodgson terecht vindt dat óók zij over aspecten van leven gaat. Het is trouwens niet verwonderlijk dat Hodgson

daarvoor juist bij biologie te rade gaat als ... wetenschap van leven. Voor informatiekunde zocht ik het bij semiotiek

to help counter the mechanistic metaphor and to provide some basis for the future development of [the] science.[p. 24]

Nogmaals, niet alleen voor informatiekunde, maar ook voor o.a. economie vind ik semiosis inclusief variabele – ontwikkeling van – motivatie vruchtbaar voor

the conceptualization of the human agent and his or her role in the evolutionary processes of [...] life.[p. 26]

Anders blijft reële, dwz ook nogeens veranderlijke betekenissenvariëteit in informatieverkeer buiten bereik van formalisering. (Pas) met Metapatroon kunnen 'we' er voor facilitering met digitale technologieën daadwerkelijk wat mee.

57.18

	onderzoek	onderwijs niveaus/cycli
maatschappelijke behoeften	<ul style="list-style-type: none"> • infrastructuur voor informatieverkeer • variabele betekenissen d/voor gedrags-differentiatie (subjectief situationisme) • stelselmatige variëteit, interdependentie • contextueel recursief-differentiële semiotiek • ontwerpmethoden met passende variëteit, betekenisverschillen in samenhang • interdisciplinaire verkenningen 	<ul style="list-style-type: none"> • inleiding tot contextueel recursief-differentiële semiotiek en stelselmatig modelleren (Metapatroon); nota bene, ook voor andere opleidingen/richtingen • federatieve inrichting, aspecten variërend van authentieke registers, beveiliging, identiteitstelling (meervoudige hoedanigheden), standaardisatie tot bekostiging enz.
beroeps- perspectief individuele belangstelling	<ul style="list-style-type: none"> • opdrachtgeverschap infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer • opdrachtnemer bij resp. initiatiefnemer van paradigmawissel 	<ul style="list-style-type: none"> • werkgroepen: stelselmatige informatiemodellering, semiotiek in samenleving (naar thema's) • individuele stage (modelleercasus) en/of • individueel onderzoek (maatschappelijk thema)

informatie-
verkeer;
ontwerp

57.19

Beroepsmatig afficheer ik mijzelf als informatiekundig ontwerper. Daarvoor vind ik informatie een ander woord voor teken. En een teken bestaat nooit apart, maar onlosmakelijk met andere verschijnselen. Als basisschema annex referentiekader volg ik de zgn semiotische enneade, voor zowel intra- als intersubjectieve dia-enneadische dynamiek.

Deze opvatting herken ik – totaal – niet in het artikel **Heel het heelal is informatie** (in: **NRC Handelsblad, Wetenschap**, pp. 4-5, 21 januari 2017) door

bladmedewerker George van Hal. Welk(e) informatiebegrip(pen) komt/komen daar wèl aan de orde? Van Hal begint met Erik Verlinde te citeren, sinds enkele maanden publiek spraakmakend vanwege diens als nieuw bestempelde natuurkundige theorie. Naar verluidt staat informatie daarin centraal. Maar Verlinde stelt dat

niemand weet wat we ons exact bij informatie moeten voorstellen.

Oh, nee? Vooruit, wat minder “exact” wellicht? Die theorie is immers nog in aanzet. Het klinkt alsof de wens weer eens de vader van de gedachte geweest is. Kennelijk moet er een “fundamentele bouwsteen” zijn. Wat komt daarvoor in aanmerking? Zeg ook maar, wat is nog niet afgevallen? Voilà,

informatie [is] de fundamentele bouwsteen [...] van onze gehele werkelijkheid, van tastbaar tot ongrijpbaar.

Tja, wat dan resteert, is om informatie zó te definiëren dat die hypothese klopt. Dat blijkt dus niet eenvoudig, want

[w]ie probeert een exacte definitie [van informatie] te geven, raakt onherroepelijk verstrikt in de beperkte verklaringskracht van ons menselijk vocabulaire. Zelfs de wiskunde, de taal die fysici het liefst gebruiken om hun ideeën te vangen, biedt geen uitkomst.

Mij verbaast dat niets. Wiskunde brengt geen begrippen voort, maar is louter instrumenteel, zeg ook maar begripsmatig leeg resp. tautologisch. Dat hoeft niet nog weg te nemen, dat die ene – soort – bouwsteen wel degelijk is. In elk geval, ik weet dat niet (maar geloof er niet zo in; zie ook verderop) Hoe dan ook roept etikettering met informatie m.i. allerlei associaties op die juist niet kloppen. Geef zo’n blijkbaar door-en-door hypothetische bouwsteen liever een afwijkende(r) naam. Van Hal haalt intussen Robbert Dijkgraaf aan met de uitspraak, dat

[n]iemand [...] de precieze wiskundige structuur van informatie op microscopisch niveau door[heeft].

Wat is het nu? Ik zou zeggen, dat iets een “fundamentele bouwsteen” genoemd wordt, omdat we eventuele structuur ervan – vooralsnog? – laten voor wat ‘ie is. Maar zònder kennis van – nadere – structuur ontgaat ons natuurlijk

een goed begrip van wat informatie nu precies is.

In plaats daarvan heeft informatie(begrip) axiomatische status. Wat het ene iets is, in dit geval informatie, laat zich dan – pas – kennen door verhouding(en) met àndere ietsen. Daaruit volgt dat – veronderstelling van – een enkele “fundamentele bouwsteen” nooit volstaat. Het onvermijdelijke gevolg van onderscheid is, dat een kunstgreep voor begrip van samenhang nodig is. Enfin, er zijn nu eenmaal verschillende a priori veronderstelde ietsen nodig voor begrip(pen) volgens verhoudingen (en dat is wat de enneade voor tekenleer biedt, dwz een axiomatisch systeem met negen, zeg maar, bouwstenen). Verlinde houdt er daarentegen een seculier monotheïsme op na, zoals volgens mij nogmaals blijkt uit het citaat dat we ons

die informatie niet [moeten] voorstellen als een ding. Het is juist datgene waaruit alle dingen ontstaan.

Iets anders dan dat hij wil dat het zo zit, zegt hij volgens mij feitelijk niet. En volgens een enkele “fundamentele bouwsteen” komt hij er al helemaal nooit uit, nog eens extra op een dwaalspoor door vermeende wiskundige precisie.

Als juist ik me vergis, hoor ik het wel ... Mijn kritiek kan overigens vergaand veroorzaakt zijn door verslaggever Van Hal. Ik mis toegevoegde deskundigheid met kritiek van dien. Zo schrijft hij als baanbrekend aan Rolf Landauer het

inzicht [toe dat] voor informatieopslag en informatieoverdracht altijd fysieke systemen nodig [zijn].

Van Hal beseft niet, dat informatie volgens het gegeven voorbeeld een contingent begrip is, dus niet atomistisch. Informatie resulteert uit duiding als informatie. Wàt als zodanig wordt geduid, is altijd iets fysieks, punt. Ja, wat van oudsher bekend staat als een informatiedrager

moet daarom zelf ook aan onze fysieke natuurwetten gehoorzamen.

Dat is allesbehalve nieuws. Door duiding als informatie resp. teken gelden bovendien wetten van zgn pragmatiek. Daarvoor hebben we niets meer aan natuurkunde, maar moeten we ons bedienen van semiotiek (tekenleer). Een teken is, kortom, een oorzaaksoort sui generis, zij het dat een teken noodzakelijkerwijs is geënt op een prikkel en zo'n prikkel op zijn beurt op een massa. Genoemde oorzaaksoorten ontleen ik aan Arthur Schopenhauer (die er ca. twee eeuwen geleden over publiceerde, en wie weet waarvan hij ze had). Het heeft er alles van weg dat – iemand als – Verlinde informatie lòs ziet van de noodzakelijke duider, dwz een subject die dankzij semiosis (lees ook: cognitief vermogen) iets materieels als teken opvat en zo door naar zijn gedrag. Maar ik zou zeggen, dat door die ontkoppeling nota bene géén informatie annex teken meer aan de orde is. Neem de reeks oorzaaksoorten 1. massa, 2. prikkel en 3. teken. Begrijpen doe ik theorieën van Verlinde enz. niet, maar ik kan me voorstellen dat hij onder de noemer van massa geen afdoend integrale verklaring vindt voor verschijnselen waarvoor hij naar zo'n verklaring zoekt. Voor zover ik wèl begrijp waarop o.a. Verlinde uit is, zoekt hij het in iets nòg fundamentelers dan massa (of wat dan ook dat tot dusver als basale oorzaaksoort gold). Zo ja, dan laat zich de reeks uitbreiden als 1. Verlinde-iets, 2. massa, 3. prikkel en 4. teken. Door het etiket ad 4 eveneens op de toevoeging helemaal aan de àndere kant van de reeks te plakken, krijg ik de indruk dat betrokken natuurkundigen geen benul van tekenleer hebben. Daardoor veronderstellen ze voor hùn vakgebied m.i. triviale tot onzinnige verhoudingen. Hoe opzienbarend is het, bijvoorbeeld,

dat het vernietigen van informatie altijd energie kost[?]

Wat vernietigd raakt, is de – fysieke – informatiedrager. Vanwege de fysieke aard, tja, kost dat energie. Wat er vervolgens fysiek niet meer is, kan natuurlijk niet langer als informatie/teken worden geduid. Ofwel, informatie wordt naar zijn aard slechts indirect vernietigd, daar is niets onduidelijk aan. Met zoveel woorden beweert Van Hal dat zelfs populair:

Informatie is iets dat je nog niet wist, of iets dat je kunt leren.

Let op de veronderstelling van een betrokken subject. Voor wie "iets" onbekend is, geldt "iets" als informatie. Overigens komt er wat meer bij kijken, zie enneade, maar dat laat ik hier in het midden. Van Hal heeft echter niet in de gaten, dat hij de onlosmakelijke subjectbetrekking als het om informatie gaat, prompt verbreekt met de bewering dat

in de fysica heb je [echter] een exactere definitie nodig.

Weliswaar staat iemand daar als “je” nog genoemd, maar komt enig subject in de zgn definitie niet voor. Maar anders is het ook geen natuurkunde, nietwaar? Moet ik omgekeerd dan flauw bezwaar maken dat zulke natuurkunde géén informatiekunde is?

Intussen heb ik nog steeds geen enkel idee wat die nieuwe theorie inhoudt. Ik gok dat het over onzekerheid over toestand gaat, waarbij relevant toestandsbereik kan variëren van oneindig klein tot oneindig groot. Ja, wat betekenen klein en groot dan? Onder de noemer van situatie bekommer ik me voor voorzieningen voor informatieverkeer slechts om het verhoudingsgewijs zéér beperkte bereik van menselijke gedragingen. Voor reële betekenisvariëteit is passende tekenleer, dus op z'n enneadisch met betrekkelijkheid van dien, echter onontbeerlijk.

57.20

Om te duiden waarom ook – inrichting volgens – zgn linked data tekort schiet ter facilitering van reële variëteit van gedrag met dienovereenkomstige informatie moeten we helemaal terug naar resp. beginnen vanaf onvermijdelijke axioma's (zeg ook ontologie, paradigma e.d.).

Het heersende paradigma voor digitalisering van informatievoorziening is atomisme. Dat paradigma enz. noem ik sinds enige tijd naïef atomisme. Naïef. omdat belijders totaal onbewust zijn, en daardoor blijven, van hun geloof erin. Een naïef atomist heeft bijgevolg géén besef van axioma's, laat staan dat ze vervangbaar zijn en voor facilitering van informatieverkeer allang hoognodig aan vervanging toe zijn. Dat, vooruit, filosofisch gemis gaat prompt gepaard met overtuiging van eigen, absoluut geldig, gelijk. Als paradigmawissels exemplarisch moeilijk zijn, tja, dan bestaat het allermoeilijkste geval eruit om iemand van naïef atomisme als paradigma af te krijgen.

Opbouwende bijdragen aan wèrkelijk infrastructurele voorzieningen zijn volgens naïef atomisme echter onmogelijk. Sterker nog, dat werkt alsmaar averechtser. Hoewel de opgave van voorlichting over passender axioma's dus moeilijk is, zie ik géén alternatief. Ik blijf het maar proberen met voorbeelden en vergelijkingen. Onlangs schreef ik [Ken uw klassieken, moderne informatiekunde is anders!](#) en [Conceptueel kubisme](#).

Ik ga wat nader in op linked data in. Voor zover ik de opzet begrijp, luidt (lees ook: begint het met) de veronderstelling (axioma, dus) dat de werkelijkheid bestaat uit (im)materiële dingen.

Atomistisch is dat een ding geacht wordt uit resp. op zichzelf te bestaan. Daarvoor telt het kenmerken die als het ware in het ding besloten zijn. Met een Nederlands woord ervoor is die veronderstelling zeer herkenbaar: eigenschappen. Een ding is gedacht als absoluut autonome eigen-aar van zijn eigen-schappen.

Er is een vervolgvonderstelling, te weten dat het ene ding – als zelfstandig bestaand ding, een atoom dus – tevens relaties kan hebben met één of meer andere dingen (die elk voor zich netzo onafhankelijk bestaan).

Een ding kan van een naam voorzien zijn. Via de naam kan – nadere – informatie over het ding in kwestie beschikbaar zijn. Als atoom gaat het om informatie over 1. eigenschappen en/of 2. relaties met ander(e) ding(en).

Zowel ad 1 als ad 2 is informatie principieel drieledig. Het eerste lid is steeds de naam van het desbetreffende ding.

Voor een eigenschap volgt dan als tweede lid de naam van de eigenschap (lees ook:

soort eigenschap), bijvoorbeeld: lengte. Het derde lid biedt dan de waarde ervan. Voor een relatie benoemt het tweede lid de soort relatie, terwijl het derde lid de naam biedt van het andere ding waarmee het ene ding – nogmaals, bekend door naam in het eerste lid – in zo'n relatie staat.

Terzijde, een principieel criterium voor onderscheid tussen eigenschap en relatie is er m.i. trouwens niet. Elke eigenschap kan als relatie worden opgevat.

Hoe dan ook is linked data niets nieuws als het om zgn conceptuele modellering gaat. Want dat is allemaal allang bekend als, op z'n Engels, entity-relationship modeling. Informatieverzamelingen worden gevoerd met zgn relationele databases. Om duplicatie van informatie – zoveel mogelijk – te vermijden, moeten entiteiten en hun dienovereenkomstige relaties tot – verder – òndeelbare deelverzamelingen worden teruggebracht. Dat heet normalisatie en, ja, daar hebben we atomen weer. Linked data is zelfs minder strikt dan bedoelde normalisatie. Van een willekeurig verondersteld ding kunnen eigenschappen en relaties gelden. Er is onder de noemer van normalisatie géén modelleerslag, althans niet als voorgeschreven onderdeel van methode, om duplicatie te verminderen c.q. elimineren.

Anders dan bij een – relationele – database is informatie met linked data inherent verspreid. De naam van een ding betreft daarom een zgn resource, nota bene gekoppeld aan het adres ervan op het ww web. (Aldus heeft een dingnaam eventueel betrekking op een deel van informatie in/uit een bepáalde database die op het ww web, zeg maar, aangesloten is).

De schaal waarop linked data werkt is die van het ww web, en daarom uiteraard – veel – groter dan o.a. een enkele database. Op die schaal is eenduidigheid van namen niet geborgd. Er moet een beperking worden opgegeven waarbinnen een naam wèl eenduidig is en blijft. Naar analogie van een aparte ruimte heet dat op z'n Engels een namespace.

Uit die ... naam blijkt aandachtsvernaauwing die m.i. kenmerkend is voor naïef atomisme. In werkelijkheid gaat het niet zozeer om opschaling door het ww web, maar om verruiming van wat telt als relevante ... werkelijkheid. Uitgaande van dingen, zou de totale werkelijkheid dan opgesplitst zijn in verschillende dingruimten. En óók zo'n dingruimte heeft dan een ... naam.

Voor een naïef atomist zijn verschillende dingruimten ondenkbaar. Het bestaan van een atoom geldt immers absoluut. Wat naïef atomisten echter niet beseffen, is dat als het ware via de achterdeur van – de noodzaak van eenduidige – naamgeving tòch differentiatie erkend is. Maar dat valt ze niet op, omdat het oogmerk was, en is, om binnen een enkele naamruimte verder atomistisch aan de slag te kunnen blijven. Het verband tussèn verschillende naamruimten vinden ze van géén belang. Dat blijkt uit het toestaan van verschillende namen voor verschillende naamruimten. Op grond van verschillende (!) namen valt dat verband niet te vestigen, en een àndere voorziening is niet getroffen.

Hoewel de, zeg maar, technische maatregelen e.d. verschillen tussen naamruimte en database, bestaat géén verschil wat beperkte oriëntatie op ding betreft. In beide gevallen helpt een informatierotonde dankzij een èxtra scharnier om verband te vestigen. Dat moet met expliciete relaties gebeuren; verschillende namen zèlf in verschillende naamruimten/databases bieden daarvoor juist géén aanknopingspunt(en).

Nogmaals, een naamruimte is een maatregel om aandacht te vernauwen, om géén last te hebben van wat er verder in de werkelijkheid gebeurt. Dat gebeurt van

oudsher onder noemers als domein en sector. Qua paradigma zijn naamruimten dus tegenovergesteld aan uitgangspunten voor erkenning, omgang enz. met reële variëteit op ruimere schaal. Hoe ruimer de relevante werkelijkheid telt, des minder eigenschappen heeft een ding die op desbetreffende schaal algemeen geldig zijn. Als verbindingsschakel – voor samenhang – tussen reële verschillen blijft gauw slechts een eigenschapsloos ‘ding’ over. Voor zijn verschillende gedragingen verkeert een ding in dienovereenkomstige gedragsruimten, zeg liever situaties. Via situationeel verbijzonderde gedragingen is het bestaan van een ding (lees ook: object en, in geval van cognitief vermogen, subject) door-en-door relationeel. Met naamruimten (namespaces) heeft o.a. linked data een doodlopende weg ingeslagen. De veronderstelling is strijdig met erkenning van zgn interdependentie ongeacht zowel schaal als gedragsverbijzondering. Maar ja, er ‘draait’ al e.e.a. volgens naamruimten. Dat moeten we zeker voorlopig dan maar zo laten. Als minimale extra voorziening kan een informatieronde reeds in allerlei behoeften aan samenhang helpen vervullen.

Het is moeilijk om programmeurs e.d. met opzet volgens naamruimten en wat daaruit allemaal verwarrend volgt, om nog maar van financiële verspilling te zwijgen, te laten ophouden. Ze zitten in hun naïef atomisme gevangen. Daardoor houden ze zich blind voor reële variëteit, althans voor hun werkzaamheden. Opdrachtgevers weten doorgaans evenmin beter. Desgevraagd erkent iedereen natuurlijk dat zijn gedrag naar omstandigheden wijzigt, dat hij nieuw gedrag leert, enzovoort. Helaas willen de meeste mensen niet genoeg leren om dat inzicht voor hun werk te benutten. Een werkende informatieronde is onder die omstandigheden (!) al prachtig, hoera.

Ik hoop dat deze achtergrondschets je voor oriëntatie helpt.

57.21

De aflevering van **Haagse invloeden** in **NRC Handelsblad** van 28 januari 2017 draagt de titel **Te veel persoonlijk drama, amper zicht op oorzaken** (p. 17). Auteur Tom-Jan Meeus roept op tot een “debat [dat] eindelijk eens over méér dan alleen personen gaa[t].” Zijn streven vind ik alleszins loffelijk, te weten het vestigen van aandacht op “structurele oorzaken” en “fundamentele factoren.” Meeus’ analyse is m.i. echter niet structureel resp. fundamenteel genoeg. En zonder samenhangende theorie vermeldt zijn tekst niet of nauwelijks praktische aanknopingspunten.

Meeus noemt o.a. de Belastingdienst als overheidsinstelling waar zich “kwalen” hardnekkig manifesteren. Ruim 10 jaren geleden schreef ik nav een publicatie in **NRC Handelsblad** een eerste brief aan de minister van Financiën (destijds: Zalm). Mijn analyse kwam, en komt, erop neer dat niemand met een beleidsbepalende functie zgn reële variëteit erkent. Zeg ook maar dat de werkelijkheid monomaan wordt geïnterpreteerd, terwijl juist pluriformiteit karakteristiek is. Uit reële variëteit volgt dat maatregelen moeten voorzien in passende variëteit. Zolang de spreekwoordelijke slinger met valse daadkracht van de ene naar de volgende eenkennigheid doorslaat, resulteert louter een groeiende reeks van alsmaar kostbaardere mislukkingen.

Ik stel me zo voor, dat dhr Meeus belangstelling heeft voor zulke nadere analyse annex aanbeveling. Die is immers algemeen geldig, helaas onverminderd actueel. Daardoor kan hij met extra inhoudelijk gezag en kans op effect volgende afleveringen van Haagse invloeden bijdragen. Inderdaad, mij is dat destijds niet gelukt, maar ja, ik beschik(te) niet over het middel van openbaarheid. Hoe dan ook, graag stel ik dhr Meeus mijn toenmalige correspondentie met de minister van

Financiën resp. de directeur-generaal Belastingdienst (destijds: Thunnissen) beschikbaar. Er is méér dan die ene brief. Want op mijn aanvankelijke brief (21 januari 2007) kreeg ik zowaar antwoord, zelfs prompt. Keurig, nietwaar? Maar wat daarin op mij als ernstig onbenul overkwam, wilde ik bestrijden en daarom stuurde ik een vervolgbrief (27 januari 2007). Ook daarop verscheen behoorlijk – en – vlot antwoord, dat ik evenmin onbeantwoord wilde laten. Dat leverde dus een derde brief aan de minister op (17 februari 2007). Wat ik terugkreeg was ditmaal een antwoord – uit naam – van de directeur-generaal Belastingdienst. Op mijn antwoord dáárop (4 april 2007) reageerde zij eveneens. Het einde van die correspondentie vormt mijn brief van 3 juli 2007.

Ik stel het op prijs indien u dit bericht aan dhr Meeus doorstuurt. Mocht hij afschrift van bedoelde correspondentie wensen, dan gelieve hij contact met mij op te nemen. Ook ben ik zeer graag bereid hem desgewenst toelichting te verschaffen. Overigens staan toenmalige brieven sedert jaar en dag op het ww web gepubliceerd onder de noemer van mijn periodieke verzamelingen met aantekeningen. Brief van 21 januari 2007: [aantekening 18.62](#); brief van 27 januari 2007: [aantekening 18.65](#); brief van 17 februari 2007: [aantekening 19.35](#); brief van 4 april 2007: [aantekening 20.1](#); brief van 3 juli 2007: [aantekening 21.5](#).

Ik dank u vriendelijk voor uw bemiddeling.

[emailbericht dd. 29 januari 2017 aan Ombudsman van **NRC Handelsblad**]

57.22

Ik begrijp niet waarom hij die tekst aan zijn collega's stuurde ter voorbereiding op een bijeenkomst over Metapatroon. Hij weet van – het conflict over – Essence. Heb jij een idee wat we ermee aanmoeten?

57.23

Ook op **Individuals and Sortal Concepts, An Essay in Logical Descriptive Metaphysics** (proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1991) door Jacques van Leeuwen kom ik nooit toe aan gedetailleerd commentaar. Daarvoor ontbreekt het mij aan kennis van, zeg maar, traditionele vormen van zgn logica. Domweg? Nogal Freudiaans verklaard, ik verzet me ertegen. Voor zover ik kan nagaan, leiden veronderstellingen voor zulke logica subiet op dwaalsporen. Dat overkomt m.i. ook Van Leeuwen. Qua puzzel heeft hij stellig ijverig gewerkt, maar praktisch heeft ook hij helemaal niets opgelost, integendeel. (Want) hij abstraheert van subjecten, dwz individuen die hun gedrag bepalen volgens cognitief vermogen. Bijgevolg gaat hij, ook nog eens impliciet, ervan uit dat taal dient ter beschrijving van werkelijkheid. Dat geloof ik dan weer niet. Ik vind elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid. Het ene subject richt een teken tot – wat hij daarvoor tevens meent dat is – een ander subject (en vaak is hijzèlf dat). En als een subject iets als teken opvat, hoort daar zijn indruk bij van een ander subject dat het tot hem richtte (opnieuw: vaak van hemzèlf afkomstig). Wat het ene subject aan voorkennis veronderstelt bij het andere subject, bepaalt hoe al dan niet uitvoerig hij zijn verzoek opmaakt. Zo ver gaat Van Leeuwen met betrekkelijkheid dus niet. Toch erkent hij

that it is not fixed a priori what can count as an individual thing and what not.[p. 10]

Gevraagd naar het aantal dingen, voegt hij toe,

[i]n practice the context and some presuppositions may render the question viable; they may determine what kinds of things may be considered.[p. 10]

Over verzet op z'n Freudiaans gesproken, Van Leeuwen gaat er niet op dóór. Hij haast zich om een grammaticale oriëntatie te kiezen vanwege, zoals hij m.i. dus kortzichtig stelt,

important evidence for the claim that the semantically distinguishing mark of common nouns among general terms [...] suppl[ies] a principle of identity, i.e. a principle which governs the individuation of the things to which the general terms applies.[p. 11]

Dat is sociaal-psychologisch wel èrg naïef. Intrigerend vind ik dat Van Leeuwen wel degelijk oog heeft verschillende opvattingen:

One had better to distinguish between at least three views of identity: the absolute, the relativistic and the qualified absolute view. In the absolute view identity is a definite relation, with a definite criterion which is constant in all contexts and equal for all kinds of objects. [...] The relativistic view is the complete opposite: identity is not a definite relation: it needs completion by a sortal concept, because such a concept supplies a criterion of identity, and in many cases different sortal concepts supply different criteria of identity. [...] Between the extremes of the absolute and relativistic views there is, I think, the possibility of a qualified absolute view. This position shares with the absolute view the opinion that the various re[lativized] identity relations can be considered as restrictions of one relation to different domains. On the other hand the position shares with the relativistic view the opinion that there are different non-equivalent criteria of identity, associated with different sortal concepts. However it denies the possibility that two objects are identical according to one criterion, but distinct according to another.[pp. 21-22]

Van Leeuwen kiest vervolgens wat hij als middenweg schetste. Op een bepaalde manier lijkt Metapatroon er op. Een betrekkelijke identiteit ontleent een object aan een bepaalde situatie; daarbij gaat het om het gedifferentieerde gedrag dat resulteert uit de samenloop van object en situatie. Wat vanuit objectperspectief 'zijn' situationeel verbijzonderde gedragingen laat samenhangen kan echter slechts gedragsmatig leeg zijn. Voor zover ik Van Leeuwen begrijp, houdt hij daarvoor vast aan zgn essentialisme. Met zijn aanduiding "qualified absolute view" handhaaft hij nadruk erop, terwijl ik met subjectief situationisme juist aandacht op reële verschillen vestig (waartussen ik kwalitatief andere samenhang veronderstel, te weten met louter zgn nul-identiteit). Een object heeft – nota bene, per subject – één nul-identiteit en netzoveel situationele identiteiten als er onderling afwijkende gedragingen van zijn ervaren. Ja, dat betreft een cirkelredenering, maar het is met axioma's niet anders.

Zoals gezegd kan ik Van Leeuwen in zijn formalistisch bedoelde passages niet volgen, maar heb de indruk dat hij het relativistische aandeel in zijn "qualified absolute view" alsmear meer in het ... midden laat. Hij raakt kennelijk niet lòs van overgeleverde logica. Oh ja, volgens Metapatroon is het wèl mogelijk "that two objects are identical according to one criterion, but distinct according to another." Dat is precies waarom samenhangende identiteit gedragsloos verondersteld is. Zulke leegte is volgens mij de enige manier, dus logisch maar ànders, om consequent ... inhoud te geven aan wat Van Leeuwen met onverminderd essentialistische strekking een "continuant" noemt:

a single object inhabits different domains, and indeed the criteria of identity which are contained in our sortal concepts of continuants help us recognize the same object, namely the same continuant.[pp. 75-76]

Daarentegen zijn gedragingen van een object in – samenloop met – verschillende situaties juist kwalitatief verschillend, en helpen daarom géén samenhang vestigen.

Dat gebeurt volgens Metapatroon met extra relaties van nul-identiteit met steeds een situationele identiteit. Ik ben het zelfs grondig met Van Leeuwen eens, dat

[a]n important structural characteristic of a continuant is that it may change.[p. 118]

Wat Van Leeuwen echter niet doet, in elk geval kan ik het daar niet lezen, is om het veranderde object volgens een dienovereenkomstig ander sorteerbegrip te duiden. Met zoveel woorden beweert hij dat wèl, maar trekt niet de conclusie die m.i. in zijn eigen aanzet voor de hand ligt:

There are changes in several respects[. p. 118]

Wat zijn zulke “respects” anders dan relevante, in Van Leeuwens termen, sorteerbegrippen? Voor Metapatroon is het voor een object zelfs uitgesproken regel, dat

its position in space at different times may vary and the quantity of matter out of which it is composed at different times may be different from one time to another[...]. And [...] a continuant at different times may be characterized by incompatible qualities[. p. 118]

Wat Van Leeuwen blijft missen, is de variabele gedragsoriëntatie, dus tevens subjectief, met en voor karakterisering. Intussen geeft hij blijk van enig besef van wisselwerking of, zoals ik het eerder noemde, samenloop:

[A] region of space at a specific time can be characterized by local features [...] which are instantiated there at that time, and the local features which characterize a region of space that is occupied by a continuant at a certain time simultaneously characterize the continuant. Again, at another time the continuant may be characterized by another set of local features.[p. 121]

Ja,

a continuant is an enduring entity which may retain its identity through possible changes in location, constitution and qualities.[p. 122]

Maar de enige identiteit die een object aldus als het ware bijelkaar houdt, is een identiteit die géén betrekking heeft op o.a. “location, constitution and qualities.” Voilà, nul-identiteit. Van Leeuwen (er)kent slechts één soort identiteit. Dat verklaart stellig zijn verzet tegen een betrekkelijke opvatting ervan. Met twee soorten identiteit, dwz één nul-identiteit en verschillende situationele identiteiten, is het volstrekt ... logisch dat de ene identiteit algemeen en de andere betrekkelijk geldt. Dankzij de kunstgreep van nul-identiteit laat zich interdependentie willekeurig modelleren. Nul-identiteiten bieden radicale abstractie van wat Van Leeuwen – nog – opvoert als “natural kind[s].” Pas dankzij zulke abstractie klopt ook praktisch wat hij opmerkt, te weten dat het begrip nul-identiteit

enables us to explain differences in characteristics or differences in behaviour of continuants of a single natural kind by differences in circumstances or differences in previous history. Continuants are exposed to different circumstances and react in certain ways to these differences.[p. 213]

Aan het eind van zijn verhaal ... identificeert Van Leeuwen “behaviour” en “circumstances.” Voor passende variëteit had hij er naar mijn overtuiging mee moeten beginnen.

57.24

R.H. Brown stelt dat

the “poetics” we use is very close to what is meant by semiotics as a theory or method for comparing symbol systems and the types of knowledge derivable from them[. **A poetic for sociology, Toward a logic of discovery for the human sciences**, Cambridge University Press, 1997, p. 8]

Ofwel, Brown mikt op

a poetic for sociology which could provide a common language for assessing all approaches.[p. 10]

Zijn poging schetst hij als

raising thought to a higher power[, i.e., than] imagin[ing] itself to be a subjectivity at work on its object [...], through an aesthetic self-consciousness, [with the result that] this initial subject-object dualism may be dissolved in the realization that the methods of any form of thought are the source of its objectivity. Thus, the dilemmas of one level of analysis may become the subject matter of analysis from another, dialectically higher level.[p. 23]

Blijkbaar wil hij onder de noemer van esthetiek wel degelijk een – praktische? – grens trekken. Dat maak ik op uit de bewering, dat

the apparatus for solving sociological problems [...] may be turned into the problem to be solved with the apparatus of aesthetics.[p. 23]

Maar zijn – onder andere – sociologie en esthetiek niet onderling door en door verweven? Brown bezweert, dat zijn

interest is not in aesthetics per se, but as an instrument by which sociology may be lifted to a new self-consciousness. Insofar as we are able to place the old problem-solving **methods** in this larger context, [i.e.,] our basic framework – cognitive aesthetics – [...] it may become possible to restate the old **problems** in such a way that they provide their own solution.[p. 23]

Zo vanzelf zal dat vervolgens toch niet gaan ...

Ik ben het met Brown eens, nota bene afgezien van zijn aldáár impliciete suggestie dat het met kunst en wetenschap om a priori categorieën gaat,

that there is no fundamental difference in which science and art empower us to articulate the world; this is the view of symbolic realism.[p. 24]

Volgens dat zgn symbolisch realisme meent Brown zich daarom integraal te kunnen oriënteren:

As a discipline that concerns itself chiefly with structured symbol systems, aesthetics is a privileged language for discourse about such a freshly conceived science of conduct.[p. 25]

Moet dat – trouwens – niet wetenschap èn kunst van gedrag zijn? Hoe dan ook, aldus Brown,

[i]t is [...] necessary that [...] an ontology and epistemology be developed that encompasses sociology's scientific **and** artistic modes.[p. 27]

Sterker nog, daardoor

the strict separation between art and science is rendered null.[p. 34]

Want

[a]dequate social theory must be both objective **and** subjectively meaningful; it must yield understanding of persons' consciousness and agency as well as explanations of social forces beyond their immediate control.[p. 27]

Brown ziet het resultaat als

symbolic realism, which transvalues and transcends both scientific realism and romantic idealism.[p. 27]

Dat neemt niet, herstel, nooit weg dat

no single approach can claim ultimate validity[, So,] all theories in a fundamental sense must be metaphoric. Just because they are instruments of perspective and organization, they must treat their subject matter **as** something; but in so doing they forego any claim to describe their subject matter as it "really is." Instead, all representations of human nature are symbolically mediated; none of them can claim to give us ultimate truths.[p. 32] In such a view all knowledge is symbolic construction: Causal lawlike explanation is itself an interpretive procedure, and interpretation itself can be a rigorous way of knowing.[p. 33]

Echter,

[a]s a way of seeing becomes sedimented, habitual, [...] we forget that our viewpoint is a **way** of seeing, not necessarily **the** (only correct) way. We tend to omit specifying the frame of reference when it is our own. [... W]hat is there is known only in terms of some frame of reference.[p. 36]

Dat is de radicale crux van wat ik subjectief situationisme noem. Omdat

[w]e cannot see an object except against a ground[, p. 36]

kwam ik ooit op het idee om het nog vage groundbegrip van Peirce op zijn beurt volgens diens – overige – semiotische categorieën te differentiëren. Daardoor veranderen niet alleen die oorspronkelijke categorieën, maar vermeerderd het aantal (meta)categorieën. Voilà, van semiotische triade – met nog een drieslag – naar enneade. Daarmee omvat semiotiek tevens ontologie en epistemologie. Eén van de enneadische categorieën/elementen is motief. Daaruit heb ik als radicale taalopvatting laten volgen dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Wat vindt Brown? Hij herkent de noodzaak van heroverweging:

If the picture or description is not and cannot be taken as a description of "reality," what then is it?[p. 39]

Vervolgens ontwijkt Brown echter een antwoord. Ik heb de indruk dat hij stilzwijgend de beschrijvingsfunctie van taal blijft aanhangen en slechts het waarheidsgehalte van beschrijvingen afwijst, laat staan dat een beschrijving absolute waarheid kan hebben:

[W]e do have a new way of seeing each theory and each culture.[p. 39 W]e have abandoned fixed objective realities.[p. 48]

Wat mij betreft verschaft enneadische semiotiek een – nieuwe? – kijk op zgn subject met zijn – cognitieve dynamiek voor – semiosis voor variabel vermogen tot variabel gedrag. Wellicht is Brown toch te veel socioloog om zich aan dergelijke psychologie te wagen. Hoewel, hij beseft

that any inquiry [...] must be based in part on a personal and, in a sense, nonrational belief.[p. 46]

Tegelijk houdt Brown het voor esthetiek op

an attitude of disinterested yet heightened attention[. p. 51]

Dat kan m.i. niet. Ik vind dat elk concept gemotiveerd is, enneadisch ... enzovoort. Brown stelt dat

[i]n this attention a new object is constituted and made articulate.[p. 51]

Maar het is en blijft een kwestie van aandacht (enneade: focus). Als zodanig biedt esthetiek kwalitatief niets anders. Voorzover afstandelijkheid begripsmatig leeg maakt, vooruit, dan bereikt esthetiek wat ik beoog (!) met de kunstgreep (!) van nul-identiteit. Feitelijke verbijzondering, noem het ook maar perspectief e.d., is onontkoombaar. Een subject is zich er vrijwel nooit van bewust en, ja, daarin – althans, wanneer hij dat bedoelt – heeft Brown gelijk, daaraan gaat wetenschap mank. Ik trek dat naar ontwerp-praktijk door; infrastructurele voorzieningen moeten gedragingen volgens allerlei perspectieven faciliteren en daarom telt tevens samenhang tussen zulke verschillen; er is nota bene wisselwerking gaande; samenhang beïnvloedt constituerende verschillen, en omgekeerd. Wat mij betreft staat slechts nul-identiteit toe, dat

all the partial perspectives or points of view **within** the analysis [are] ordered and arranged so as to achieve the picture or perspective of the work as a whole.[p. 58]

Volgens mij overziet Brown e.e.a. echter niet. Zo onderscheidt hij “partial perspectives” van “perspective of [...] a whole.” Een perspectief betreft echter principieel een deel, nooit het geheel. Weliswaar gaat hij ervan uit dat

all knowledge is perspectival: Anything we know is known **as** something; it is construed from some point of view[. p. 77]

maar tegelijk – en dat kan m.i. dus niet – lijkt ook hij te verlangen naar enkelvoudige integratie, en noemt dat esthetiek. Naar mijn idee geldt de regel van verbijzonderingen zonder uitzondering, waardoor voor samenhang de kunstgreep (lees ook: irrationele zet) nodig is van een nul-verbijzondering annex nul-identiteit. De associatie met esthetiek op z’n Browns vind ik vooral verwarrend, want dat suggereert vóller begrip met superieure status. Is het motief soms om wetenschappelijke status te beschermen resp. bevorderen? Brown houdt vast aan

the assumption of and quest for such higher structures [a]s indispensable to any rational inquiry, scientific, ethical, or otherwise.[p. 225]

Met nul-identiteit heb ik op z’n minst aangetoond dat wel degelijk een alternatief denkbaar is. Volgens Brown,

only by assuming a higher order outside our paradigms are we provided the possibility of ordering the materials that occur **within** them.[p. 225]

Als een nul-identiteit al iets ‘is,’ gaat het in elk geval niet om een hogere orde, integendeel. Eventuele gelaagdheid van paradigma’s zie ik vertegenwoordigd door recursie van verbijzondering. Dankzij recursie geldt alom dezelfde methode, met een grenswaarde (Metapatroon). Wat Brown erkent, juich ik toe, te weten

the need and possibility of a framework that integrates yet transcends the opposition between the dominant paradigms of sociological discourse.[p. 225]

Maar met – zijn begrip van – esthetiek is hij er niet in geslaagd zo’n raamwerk concreet voor te stellen. Dat verbaast me niets, vooral omdat ook hij het zoekt in alsmaar hoger – wat dat ook is – begrip ipv, als het ware in omgekeerde richting, adequate verbijzondering van grond. Overigens neemt dat niet weg, dat zijn kritiek

op, zeg maar, parochiale, sektarische e.d. oriëntaties terecht is. Onder de noemer van semiotiek enz. zie ik de opbouwende opgave – voor zover ik kan – op z'n algemeenst. Als raamwerk heeft dat geleid tot de semiotische enneade. Klopt,

[o]n such a basis the possibility is opened for creating a form of discourse that is self-reflective of both its postulational admissibility as well as its existential fitness. Such discourse would constitute a theoretical praxis that is also praxiological theory; [...] its methodological self-consciousness [...] constitute[s] a method of self-consciousness for [...] peoples, in their struggles for emancipation.[p. 234]

Dat is precies waarom ik opleiding in resp. volgens enneadische semiotiek bepleit.

57.25

Wat je tot slot in je bericht van 27 januari jl. schreef, heb ik opgevat als agenda voor de a.s. bijeenkomst. Ik vermoed dat je de neerslag van de voordracht door Oude Luttighuis ter gelegenheid van het afscheid van Waters als hoofd BFS – nee, ik kende die tekst nog niet; ik was ook niet aanwezig bij dat afscheid – suggereert ivm je eerste (agenda)punt. Dat punt luidt, in de vorm van een vraag, “waarom voldoen de bestaande modelleringsmethoden niet meer in de informatiemaatschappij?” Op z'n kortst gezegd in mijn termen bieden de tot dusver gangbare methoden géén passende variëteit voor de inmiddels reële variëteit van betekenissen in informatieverkeer; door aansluiting van steeds meer middelen is explosief gegroeid wat als één verkeersstelsel geldt, herstel, moet gelden, met navenant toegenomen kans op verwarring over betekenis. Er zijn op deze schaal e.d. kwalitatief andere maatregelen nodig ter borging van eenduidigheid van betekenissen. Daarvoor bestaat wel degelijk allang een methode, Metapatroon, maar die is echter nog niet gangbaar. Overdrachtelijk over bril of, beter gezegd, lens gesproken, het verschil met gangbare modelleermethoden is dat Metapatroon geen vast brandpunt heeft, maar traploos verstelbaar is over oneindig bereik. Daarom is Metapatroon stelselmatig, dwz biedt wél passende variëteit voor betekenisordening. Als zodanig moet je Metapatroon niet zozeer náást gangbare methoden positioneren, maar omvat Metapatroon ze zelfs (synthese). Dat is het voordeel van een opzettelijke relativiteitstheorie. Bijgevolg lukt het juist met Metapatroon om voorzieningen voor informatieverkeer zo geleidelijk mogelijk (lees ook: beheersbaar, tegen geringste kosten enz.) tot heuse infrastructuur te veranderen. Want de huidige middelen (vooral: registers) laten zich op basis van expliciete beperkingen bij wijze van contextualisering vlot in een stelsel opnemen. Daarvoor is een informatierotonde vaak het meest praktisch. Eenmaal onderdeel van het stelsel kan optimalisatie in gerichte wisselwerking volgen. Zoals je ziet, geef ik reeds antwoord op de vraag voor het tweede (agenda)punt, ofwel “waarom voldoet Metapatroon wel?” :-). En als ik ook een leestip mag geven, mijn beknopte opstel [Uit het moeras van stam- en basisgegevens](#) (ook bijgevoegd) bevat m.i. het “voorbeeldje” waarop jij met het derde (agenda)punt doelt, terwijl de inhoud tevens antwoord geeft op – je vragen met – (agenda)punten 1 en 2. Als je wilt, geef jij dit verzoek om genoemd opstel te bekijken ajb door aan overige deelnemers? Ik stel me voor, dat we tijdens de a.s. bijeenkomst figuur 3 uit genoemd opstel als aanzet benutten voor enkele – verdere – modelleeroefeningen voor dekking van reële variëteit. Dat kunnen we verbinden, graag zo concreet mogelijk, met verkenning van een eventuele proef waarin bestaande registers door een zgn informatierotonde van expliciete samenhang

worden voorzien. Daarop kan Martijn Houtman, zeg maar, technische toelichting geven.

57.26

Metapatroon bestaat allang, ja, dat weet Oude Luttighuis door zijn medewerking aan evaluatie van Metapatroon in betaalde opdracht van Forum Standaardisatie allemaal donders goed (en in een ander verband had ik hem er al jaren eerder over ingelicht). Vervolgens heeft hij slechts zijn best gedaan om Metapatroon te misbruiken en verzwijgen; zie o.a. **Zwartboek consortium E.** (deel 1: [Hoofd op hol](#), september 2010 - april 2013; deel 2: [Met klachten over integriteit enzovoort moet je blijkbaar geen haast hebben](#), vanaf april 2013). Het opvallendst aan zijn voordracht als nota bene gast van FS is dus, dat hij geen enkele melding maakt van Metapatroon. Overigens is het – eveneens – onzin, zoals Oude Luttighuis in die tekst doet, om te pleiten voor het afzetten van een of andere bril in de zin van wereldbeeld. Helemaal zonder zo'n overdrachtelijke bril ziet een mens immers ... helemaal niets. Dus ook Metapatroon betreft een bril of, voor een vruchtbare vergelijking beter gezegd, een lens. Daar is principieel géén ontkomen aan!

57.27

Nav je verwijzing naar zgn linked data maak ik graag ook – en vooral – een analyse van vaak voorkomende problemen in discussie. Als je met iemand spreekt, in dit geval over linked data, maakt z/hij doorgaans géén expliciet onderscheid tussen 1. theorie, 2. techniek en 3. toepassing. Nu is het onmogelijk om zonder een theorie te werken. Wie er niet over begint, volgt dus impliciet een theorie. En dat is dan geheid de, zeg maar, gangbare theorie van naïef atomisme. De aanduiding linked data heeft betrekking op techniek. Dat is oorspronkelijk – nogmaals, impliciet bedoeld als – techniek voor realisatie van toepassingen volgens die ene theorie.

En dan komen wij met een andere theorie, zeg maar even contextuele verbijzondering. Tja, als er voor iets techniek nodig is volgens links, dan is het wel voor realisatie van toepassingen volgens contextuele verbijzondering. Links? Dát is wat een gesprekspartner herkent. Daarom zegt z/hij prompt, dat z/hij met linked data allang doet wat jij en ik aanbevelen. Wat z/hij daardoor echter compleet mist, en eigenwijs blijft missen, is de kwalitatief andere theorie.

Voor contextuele verbijzondering, herstel, juist dáárvoor is techniek volgens linked data – enigszins aangepast – onontbeerlijk. Maar dankzij een andere theorie levert dat andere toepassingen op, te weten berekend op reële betekenisvariëteit. Het is zinloos om te discussiëren over de techniek van linked data. Het is echter een gróót probleem om, althans met iemand die zich ervan niet bewust is, de theorie volgens welke zulke techniek toegepast wordt, tot expliciet gespreksonderwerp te krijgen. Zie ook [Vernieuwing als dynamiek van theorie, techniek en toepassing](#).

57.28

Het gaat hier niet om het verhaal van **Het raadsel Spinoza** (Balans, 2012), een roman door Irvin D. Yalom en uit het Engels vertaald door Miebeth van Horn. Yalom is van een, zeg maar, ander beroep psychiater. In zijn romans komt dat beroep aan de orde. Zo ook in genoemd boek van Yalom, waarin op p. 354 de – figuur van de – dienstdoende psychiater met therapeutisch oogmerk citeert uit **Ethica** van B. de Spinoza (1632-1677). Spinoza schreef **Ethica** in het Latijn. Van Horn raadpleegde voor weergave van dat citaat een recente Nederlandse vertaling. Om vervolgens te vinden wáár die passage precies in de **Ethica** staat, bladerde ik door mijn exemplaar

met eerdere vertaling (Wereldbibliotheek, vijfde druk, 1969, vertaler N. van Suchtelen). Spinoza heeft zijn onderwerp “in meetkundige trant uiteengezet[,] verdeeld in vijf delen.” Die “delen [...] handelen [achtereenvolgens] I over God[,] II over aard en oorsprong van de Geest[,] III over oorsprong en aard der aandoeningen[,] IV over de menselijke knechtschap of de macht der aandoeningen [en] V over de macht van het verstand of de menselijke vrijheid.” Het citaat in kwestie heeft Yalom uit deel III geput. Het is daar stelling 51 van Spinoza. Zoals Van Suchtelen vertaalt:

Verschillende mensen kunnen van één en hetzelfde voorwerp op verschillende wijze inwerking ondergaan en één en dezelfde mens kan van één en hetzelfde voorwerp op verschillende tijdstippen verschillende invloed ondervinden.[**Ethica**, p. 171]

Wie zelfs maar enigszins met Metapatroon bekend is, begrijpt waarom Spinoza's stelling mij treft. Een verklaring voor variëteit volgens enneadische semiotiek ontbreekt daar echter nog. Die variëteit acht ik voorbehouden voor voorwerpen die als teken worden opgevat. En een teken betreft een configuratie van signatuur en context. Spinoza voorziet “voorwerp” niet van een dergelijke opbouw. Hij stelt wél expliciet dat

een ieder naar gelang van zijn eigen aandoeningen oordeelt[. **Ethica**, pp. 171-172]

Daar vind ik toch al sterk neigen naar wat Peirce (1839-1914) later semiosis noemt. Volgens wat tegenwoordig sociaal-psychologisch heet, lijkt Spinoza me zelfs, nota bene terecht, uitgesproken relativistisch. Hmm, zal ik **Ethica** toch maar ‘eens’ helemaal en grondig doornemen? Ik ben ooit in een Engelse vertaling begonnen, maar kwam niet ver. Met subjectief situationisme resp. semiotische enneade als expliciet referentiekader moet het beter lukken. Tijd ...

57.29

Ton van Haperen geeft kritiek op onderwijsbeleid met een opiniebijdrage, **Echt onderwijs helpt tegen nepnieuws** (in: **NRC Handelsblad**, 4 februari 2017, katern **Opinie & Debat**, p. 2). Ik vind het wederom een geval van kortzichtig verschil van opvattingen. Ja, Van Haperen heeft m.i. gelijk met nadruk op “kennisinhoud en vakaanpak.” Wat hij echter mist, is noodzakelijke aandacht voor samenhang tussen zulke verschillende “schoolvakken.” Omdat die aandacht tot dusver ontbreekt, moet het onderwijsbeleid dus anders. Die verandering, en daarin geef ik Van Haperen dan weer gelijk, komt echter zeker niet van opleiding in “[v]akoverstijgende vaardigheden, zoals mediawijsheid en digitale geletterdheid.” Ofwel, ook onderwijsvernieuwers hebben zowel gelijk als ongelijk. Ja, er moet iets veranderen, nee, ze missen wát werkelijk helpt. Weliswaar klinkt “digitale geletterdheid” enz. aangepast, maar in verhouding tot wat Van Haperen als degelijke vakken propageert biedt het géén noodzakelijk, zeg maar, metavak. Dat vind ik van semiotiek op z'n enneadisch wél.

57.30

In **NRC Handelsblad** dd. 31 januari jl. vond ik uw emailadres afgedrukt (p. 11). Aangezien ik nog geen mededeling ontving van de Ombudsman van de krant dat hij u onderstaand bericht doorstuurde, benader ik u er hierbij dankzij dat emailadres direct mee. Een extra aanleiding ontleen ik aan de volgende aflevering van uw rubriek **Haagse invloeden**, te weten **Onbetrouwbaarheid hoeft geen handicap meer te zijn** (in: **NRC Handelsblad**, 4 februari 2017, p. 19). U beschrijft daarin o.a.

uw indruk van een Tweede-Kamer debat met staatssecretaris Wiebes: “De centen zijn foetsie, niemand kan zeggen hoe dit kon.” Kennelijk verkeert u eveneens in het duister. Ik heb daar echter wel een verklaring voor. Steker nog, daarover heb ik – zie onderstaand bericht – alweer tien jaren geleden met de toenmalige directeur-generaal Belastingdienst gecorrespondeerd, nou ja, geprobeerd te corresponderen. Kort gezegd, ontkenning van reële variëteit leidt tot alsmaar grotere uitslag van – averechtse – maatregelen, enzovoort. Graag help ik u nader aan grondig inzicht waarmee u in uw rubriek wèl kunt verklaren “hoe dit kon” (en uiteraard niet slechts bij de Belastingdienst, maar vrijwel alom waar onvermijdelijk grootschalige overheidsbemoeyenis aan de ... orde is). Dan is journalistiek niet alleen maar kritisch, maar vooral serieus èn opbouwend.

[emailbericht dd. 5 februari 2017 aan Tom-Jan Meeus, medewerker van **NRC Handelsblad**]

57.31

Ook Jan Świdziński ontkomt in **Quotations on contextual art** (Het Apollohuis, 1988) niet aan de behoefte om een poging te wagen **kunst** te definiëren. Met zijn algemene aanzet ben ik het overwegend eens, te weten dat

[w]e are subjects related to dependencies and in turn creating dependencies.[p. 13]

Zonder nadere aanduiding schakelt hij echter prompt van subject-in-het-algemeen over tot kunstenaar. Kennelijk beschouwt hij als kunst wat kunstenaars doen. Maar ja, wat onderscheidt een kunstenaar dan van de rest van ons?

Ik houd het erop dat ook een kunstwerk een teken is. Kunst is dus tekengebruik, en een kunstenaar is een tekengebruiker. Volgens mij maakt die verruiming Świdziński (1923-2014) ineens eenvoudiger te volgen. Ja, zoals geldt voor èlk subject,

[t]he artist is involved in the culture of his time[. p. 13]

Dat laat zich op basis van tekens preciezer èn ruimer uitdrukken. Een subject verkeert via tekens met zichzelf als subject en/of met andere subjecten. Terwijl Świdziński stelt dat

[a]rt is a social act performed within the process of reality[, p. 13]

gebeurt er van alles en nog wat in zgn sociale werkelijkheid dat géén kunst heet, maar wèl voldoet aan wat Świdziński er allemaal over beweert. Niet alleen zgn kunst, maar èlk teken betreft

a social act which changes reality through the perceptual process of breaking down old meanings and constructing new ones.[p. 13]

Eerder vatte ik dat samen met de stelling dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Daarop vormt wat iemand een kunstwerk noemt m.i. géén uitzondering. En voor zoiets als een definitie van teken breidde ik het schema van Peirce voor semiosis uit tot een enneade; zie [Semiosis & Sign Exchange](#). Dat toont een teken als configuratie van signatuur èn context. Elk teken, kortom, is contextueel. En omdat een kunstwerk een teken is, is ook kunst contextueel, dwz het gebruik van

the indicative proposition (the occasional sentence) of naturally contextual meanings: art ‘a’, in time ‘t’, in the place ‘p’, in the situation ‘s’, in relation to the person ‘o’.[p. 13]

Zulke elementen, en méér, heb ik volgens dialogische dynamiek op z'n enneadisch in verhouding geëpositioneerd. Voor een aparte afbeelding, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#). Hoe dan ook doet Świdziński zichzelf te kort door te beweren, dat

[t]he logic which rules art is epistemic logic.[p. 14]

De passende logica voor kunst als tekengebruik is, uiteraard, een semiotische. Dat is inderdaad nog niet zo duidelijk voor, zeg maar, traditionelere semiotiek, dus à la De Saussure resp. Peirce. Maar dankzij het enneadische kader voor semiotiek is dienovereenkomstige logica praktisch voorstelbaar. Die omvat "epistemic logic" resp. ontologie.

Mijn kritiek tot dusver op Świdziński's kunstbegrip bedoel ik òp- en verbouwend. Door zijn tekenbegrip te vervangen door een tekenbegrip volgens enneadische semiotiek, zeg ook maar door hercontextualisering, winnen zijn opmerkingen aan betekenis. Op hun beurt dienen ze m.i. ter verduidelijking van – dynamiek van – semiotiek, enzovoort. Ik heb daarvoor een verdere selectie uit zijn "quotations" gemaakt.

The model with which it is possible to describe reality cannot be closed on firm canons. The only possibility which exists is the building of an open model in which unforeseen variability is the normal state of reality.[pp. 14-25]

Nogmaals, een teken dient niet "to describe reality," maar is volgens mij altijd, op z'n engels, a request for compliance. Wat een kunstwerk ook is, het gaat daarbij dus onherroepelijk om een verzoek tot inschikkelijkheid. (Pas) als ònderdeel van zo'n verzoek is werkelijkheid aan de orde, en wel op een manier waarvan het verzoekende subject verwacht dat het helpt om het subject waartoe z/hij het verzoek richt eraan met haar/zijn gedrag te voldoen. Over en weer vormt motief grondslag van gedrag. Als zodanig is een motief echter niet kenbaar, zodat sprake is van "unforeseen variability" resp. "an open model." Dus,

[t]ruth equals topicality and is described according to the context in which the phenomenon is considered.[p. 15]

In enneadische termen laat zich dat overigens preciezer uitdrukken. Het teken omvat o.a. context, waarbij context correspondeert met de situatie waarin een object gedacht is. De samenloop van object en situatie resulteert als "phenomenon" in dienovereenkomstig verbijzonderd gedrag.

Voor dagelijks taal- annex tekengebruik valt niet op dat we taal ten ònrechte als doorzichtig opvatten, nou ja, er daardoor feitelijk géén opvatting over op na houden. Peirce oppert dat een teken bemiddelt. Maar ik houd het voor een vergissing om dat als bemiddeling tot objectieve werkelijkheid en netzo absoluut geldige gedachte – wat dat ook is – erover te beschouwen. Daarentegen bemiddelt een teken tussen subjecten. Het ene subject probeert met een teken het gedrag door een ànder subject op het hare/zijne afgestemd te krijgen. Van dergelijke afstemming zijn wij ons doorgaans niet bewust, vandaar doorzichtigheid van tekens. Świdziński, wat mij betreft nota bene voorbij "epistemic logic," vraagt zich reeds af

[u]nder what kind of conditions should the constructing tool in interhuman communication come about in our present civilization?[p. 20]

Hij benadert de opgave echter nog steeds vanaf de verkeerde kant, dwz onvoldoende subjectief-situationeel. Świdziński gaat van zodanig verhoogd veranderingstempo uit, dat volgens hem "the situation" steeds kwalitatief anders is:

What happens [...] when the situation changes every moment and there is not enough time to keep on finding new and adequate parameters?[p. 22]

Hij waardeert situatie aldus onveranderlijk objectief. Maar wat volgens mij 'iets' tot een subject maakt, is nu net dat het zich altijd situationeel gedraagt. Daarmee correspondeert zijn veranderlijk motief. De cruciale factor voor – extra? – plasticiteit van subjectief gedrag(svermogen) zit 'm in het dito vermogen tot aanleren van nadere motieven, enzovoort. Hoe dan ook is het voor een subject onmogelijk om asituationeel te handelen. Wat telt als situatie, is echter altijd zijn interpretatie bij wijze van motief. Die momentane interpretatie is meestal grotendeels bepaald door zijn eerdere ervaringen. Het subject kan daardoor gauw, zeg maar, externe ontwikkelingen missen. Wat daaruit als zijn gedrag volgt, past dan niet meer. Dat kan zowel voor- als nadelig uitpakken. Wat Świdziński toeschrijft aan sterk toegenomen veranderingstempo, is nooit anders geweest, te weten dat

[t]he continuous change of reality causes the neverending change of signs which are used [...] in the processes of information.[p. 22]

Ik zou zeggen dat hij slechts vaststelt, dat het vroeger kennelijk nagenoeg niemand opviel. Ook dat is dus een kwestie van interpretatie en, ja, juist dat heeft gevolgen door verder gedrag, enzovoort. Omdat ook zgn modernisten

meaning [...] on the basis of experience which connects us with empirical reality existing outside the sign [p. 22]

afwijzen, resulteert volgens Świdziński een tegenstrijdig tekenbegrip:

In the modern situation, a sign is neither a window through which we look at the world (it does not describe a reality), nor a sign of itself embracing its own idea; it is empty, **a place to be filled with reality**. [p. 22]

Wat Świdziński m.i. parten speelt, is dat hij een compleet teken verwacht met wat op z'n enneadisch slechts een signatuur is. Het potentieel van betekenisvolle eenduidigheid resulteert pas door combinatie van signatuur en context. Daarbij gaat het niet om werkelijkheid als objectief bestaand, maar om intersubjectieve werking. Het is niet zo, dat

[t]he signs which are used [...] function as artificially constructed manifestations in order to show existing facts or objects. If existing facts undergo a change, the signs with which we marked them lose their usefulness.[p. 23]

Het is volgens mij zó, dat het momentane motief van een subject verschilt van eerdere resp. latere motieven. En omdat motieven wijzigen, veranderen tekens dienovereenkomstig. O.a. dezelfde signatuur in een andere context levert een ander teken op. Ik haal er waarheid niet bij, maar, vooruit,

[w]hat is true in one context is not true in another. Only an empirical context describes the truth of sign.[p. 23]

Hoe taal passende variëteit biedt, lijkt Świdziński volgens mij te ontgaan mede omdat hij de aanduiding context voor een werkelijkheidselement gebruikt (terwijl dat volgens de enneade situatie heet). Zo kan hij context niet opvatten als onderdeel van een teken, dus samen met signatuur. Voor zover ik kan nagaan, gebruikt hij de aanduiding situatie voor – externe – werkelijkheid als geheel op enig moment c.q. gedurende een bepaalde periode. En daardoor mist hij wat ik juist karakteristiek acht voor subject. Dat is situationeel gedrag, waarbij het subject zichzelf met situatie motiveert tot specifiek gedrag met navenante kans op succes ermee (en, natuurlijk,

tegelijk risico). De enneadische combinatoriek betreft aldus een andere logica. Świdziński dingt reeds op waarheid in absolute zin af:

The logical criteria of truth and falseness [...] require a repetition of examined relationships. If continuous change takes place, the criteria stop functioning.[p. 23]

Wie dat terdege beseft, zou rijp moeten zijn voor een ànder referentiekader, paradigma, axioma's, of welk etiket noodzakelijke vóronderstelling ook opgeplakt kunnen krijgen. Zover blijkt Świdziński nog niet. Weliswaar ziet hij kunst principieel variabel, en daarom noemt hij haar contextueel, maar gaat het volgens hem met kunst onveranderd om werkelijkheidsbeschrijving:

Contextual art once and for all does not operate with a set system of signs[. On the contrary, t]he language which is used is being continuously constructed and reconstructed with meanings its accepts in the never-ending process of bringing reality up to date. The only criterium which it is subject to is the practice of reality which forces us to overthrow unnecessary principles of the past, in order to create systems which are capable of accepting current meanings.[p. 24]

Mijn duiding van dynamiek is als volgt. De maker van welk teken dan ook, dus óók van wat eventueel een kunstwerk heet, beoordeelt het effect ermee als verzoek tot inschikkelijkheid. Al naar gelang van haar/zijn ervaring èn zijn – mede daardoor – ontwikkelende interpretatie van zgn werkelijkheid, past z/hij een vòlgend teken aan, enzovoort. Op die manier is o.a. wat kunst heet, natuurlijk altijd al contextueel geweest. Naar de aard van wat als subject geldt, kàn het niet anders, nooit, want

[t]he system of principles of this logic rules over [...] what we usually accept as subjective, dependent on the subject.[p. 25]

Naar mijn idee slaat Świdziński echter door met zijn bewering, dat

[c]ontextual art is not subject to a priori considerations, or canons, rules, duties or prohibitions of art.[p. 26]

Hierbij vraag ik me af, of hij zich bewust was van verschillende betekenissen waarin hij over "subject" schrijft. (Want) als betekenis èrgens aan onderhevig is, dan is het wel aan het subject dat een teken voortbrengt resp. interpreteert. In semiosis draait altijd cognitieve geschiedenis van het subject in kwestie mee. Dat geldt principieel voor

intentionally expressive acts [...] creating their meanings through the pragmatic context in which they are placed[, p. 26]

zij het dat zulke positionering natuurlijk niet door het teken, maar door de subjectieve maker resp. interpreteerder ervan gebeurt. Met kunstenaar als synoniem van tekengebruiker vind ik juist wèl algemeen gelden, dat

[a]n artist has a double role. He is the subject who conducts artistic operations and, at the same time, while showing himself in his work, becomes the object of his own activity.[p. 27]

Een tekengebruiker toont zichzelf met het teken dat z/hij gebruikt, dat kàn zelfs niet anders, omdat èlk teken dat z/hij maakt resp. interpreteert haar/zijn verzoek tot inschikkelijkheid betreft, dwz met haar/zijn motief in kwestie:

Being the subject of his own activity, he is the object of somebody else's activity.[p. 27]

Het is me eigenlijk hoe langer hoe meer een raadsel waarom Świdziński kunst als iets aparts beschouwt. Wat hij kunst noemt, geldt immers voor èlk teken:

Art is neither a description of nor a report on reality. It is an activity produced by other activities and the cause of future activities. It is a social practice as well as the formation of a social practice.[p. 27]

Over hoe dat werkt, geeft Świdziński verder geen uitsluitel. Volgens mij maakt een dia-enneadische opstelling voor semiosis veel duidelijk(er), terwijl Świdziński er nog in berust dat een

morphology of contextual art does not exist.[p. 28]

Voor alle zekerheid noem ik enneadische semiotiek dan maar een metamorfologie. Voor daadwerkelijke tekens gaat dan op, dat

[t]he only morphology which can be accepted is occasional, viewed relativistically under pragmatic conditions. Its choice is a matter of strategy and that is what justifies it.[p. 28]

Świdziński behandelt vervolgens

[t]welve points of contextual art[. p. 29]

Voor zijn eerste punt helpt het om wat hij als object veronderstelt te verbijzonderen tot object-als-signatuur. Het is immers pas in combinatie met een context dat een signatuur een teken is. Inderdaad heeft Świdziński daarvan enig begrip:

In a particular context only one meaning is accepted as the true one.[p. 29]

Maar wat is waarheid? Voor een verzoek is inschikkelijkheid ermee door het aangesproken subject maatgevend. Met zijn tweede punt stelt Świdziński wat mij betreft met zoveel woorden dat kunst variabel tekengebruik op z'n door-en-door pragmatisch inhoudt:

Contextual art operates with occasional statements. [...] Conceptual art opposes the exclusion of art from reality as a separate, independent object of artistic contemplation. Conceptual art is a dependence on reality and its action stimulates new realities.[p. 30]

Daar houdt hij m.i. ten onrechte echter vol, dat

[c]onceptual art acts in the field of epistemological logic.[p. 30]

Dat moet toch ècht semiotische logica zijn, zoals Peirce al stelt, want

[c]onceptual art operates with signs whose meaning is described by the actual pragmatic context.[p. 30]

Voor wat Świdziński in dit citaat "context" noemt, stel ik de complete enneade voor. Inderdaad, zijn derde punt,

[t]he reality which we shape depends on our concepts of reality; our concepts of reality depend on the reality which we create. **Therefore the choice of criterion defines the reality which we shape.**[p. 30]

Dat zgn criterium is het motief op z'n enneadisch. En een concept is daarom altijd een gemotiveerd concept. Dat leidt steeds tot volgend situationeel gedrag van het subject in kwestie. Daardoor, vierde punt,

[t]he changes which occur in that reality make the existing meanings no longer valid[, pp. 30-31]

nou ja, dat hangt van de mate van verandering af. Zodra het subject er een andere situatie in herkent, resulteert dienovereenkomstig gewijzigd gedrag, enzovoort. Daar stelt Świdziński ook expliciet dat

[c]ontextual art signs are intentional expressions.[p. 31]

Sterker nog, elk gedrag is gemotiveerd, dus óók elk teken, dus óók elk kunstwerk. Waarom houdt hij echter vol, dat “epistemic logic” resp. “deontic logic” het passende referentiekader biedt? Met zijn vijfde punt blijft Świdziński zich op waarheid oriënteren:

Contextual art proposes a sign, the criterion of truth which, defined by the pragmatic context, changes incessantly[. p. 31]

Voor de veranderlijkheid van zulke waarheid somt hij wederom relevante factoren op, maar gedragsoriëntatie ontbreekt. Świdziński beschouwt een kunstwerk-als-teken kennelijk onveranderd als werkelijkheidsbeschrijving ipv allereerst, zoals ik doe, verandermiddel. Intussen doet hij met de ene zin waarmee hij zijn zesde punt vermeldt, overduidelijk een verzoek tot inschikkelijkheid:

The operation of contextual art is [...] a steady rejection of the canons used to arrest the outdating of meanings.[p. 31]

Hier raakt Świdziński m.i. trouwens in een dilemma. Indien hij een kunstwerk niet louter als een kritiek beschouwt, hoe lukt het dan om het opbouwend te laten zijn? Want komen zijn argumenten er niet op neer, dat elk kunstwerk zijn eigen achterhaaldheid vormt? Moet het ook dáárop kritiek zijn, enzovoort? Waar trekt hij dan een noodzakelijke grens? Met zijn zevende punt lijkt hij aan de noodrem te trekken met de stelling dat contextuele kunst

rejects the definitions of art.[p. 32]

Dat is wat ik al de hele tijd duidelijk probeer te maken. De uitweg is een algemenere opvatting over tekengebruik inclusief subjectief-situationele gedragsoriëntatie. Vergeleken met tot dusver gangbare definities is dat dan een zgn metatheorie. De grens verschuift naar de samenloop van subject en situatie. In Świdziński's woorden,

one cannot separate the acting subject from the object which is the result of its action.[p. 32]

Vergaand op zo'n spoor zat overigens Bohr eerder met zijn opvatting over complementariteit. En, ja, daar is het,

[c]ontextual art does not act in the field of formal logic with its criteria of truth and falseness.[p. 32]

Maar hoe dan wèl? Zonder gedragsoriëntatie draait ook Świdziński het dwaalspoor van mystiek op:

[c]ontextual art is a pure sign, cleansed of stereotypes; a sign which is filled by the present reality.[p. 32]

Het klinkt tegenstrijdig. Wat houdt zuiver in? Świdziński lijkt de gelijktijdigheid van contextueel en contextloos te suggereren. Dat begrijp ik dan niet. Evenmin vind ik Świdziński consequent met zijn achtste punt:

The aim of art is the relativization of the entire area of meanings and objects.[p. 32]

Kunst is géén subject. Daarom kàn kunst geen doel hebben resp. nastreven. Wat hij wèl had kunnen stellen, is dat een contextueel kunstbegrip de verhouding tussen een kunstwerk en eraan toegeschreven betekenis relativeert. Maar dat geldt voor èlk teken, en is trouwens niets nieuws (hoewel inzicht in zulke betrekkelijkheid wel nieuw is, en dat heb ik met de semiotische enneade redelijk strak samenhangend alweer verder ontwikkeld). Tja, negende punt, indien

[a]rt as contextual art is concerned with the relation itself (the readiness to tie the meaning to the object in a defined pragmatic context)[, p. 32]

haha, dan heb ik met de enneade een kunststuk bij uitstek gemaakt. Mijn ervaringen om aandacht voor de enneade te verkrijgen stroken met wat Świdziński voor zijn tiende punt opmerkt, te weten dat

[t]he expressions of contextual art are not expressions which would be acceptable[. p. 33]

Over dilemma gesproken, een teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Hoe geeft de verzoeker een impuls aan semiosis door wie hij met een teken aanspreekt, opdat die ànder een eigen gemotiveerd concept vormt dat resulteert in diens gedrag waarvan de verzoeker vervolgens kan nagaan in hoeverre de geadresseerde daarmee heeft voldaan aan zijn oorspronkelijke verzoek? Daar is niets zuiver aan, maar een kwestie van schipperen tussen wat de verzoeker voor zichzelf noodzakelijkerwijs ànders en wat voor de geadresseerde nog zo herkenbaar mogelijk moet suggereren. Dàt is met een teken altijd maar weer de ... kunst. Voor zulk teken- resp. informatieverkeer bestaan strikt genomen geen gemeenschappelijke regels, zoals Świdziński met zijn elfde punt m.i. nog te klassiek sociologisch stelt, maar subjectief over en weer

rules which becomes constantly outdated and which attempt to preserve the changing reality.[p. 33]

Met zijn twaalfde en laatste punt verklaart Świdziński dat meervoudigheid van betekenissen valse schijn is. Met nodige en voldoende factoren lost die òp tot waarheid, want

[o]ne and only one expression is true in the pragmatic context.[p. 33]

Dat is mij – dus – nog veel te klassiek gedacht. Dat neemt niet weg, dat Świdziński met zijn kunstbegrip een ‘mooie’ aanzet tot noodzakelijke relativering geeft.

57.32

In aantekening 57.31 heb ik me tot een – klein – gedeelte van **Quotations on contextual art** door Jan Świdziński beperkt, te weten zijn tekst op de pagina's 13 tot en met 33. Dat gedeelte is van een datering voorzien, augustus 1976.

Vervòlgens pas doorlezend in **Quotations on contextual art** vielen mij onmiddellijk verschillen van opvatting op. Om ze te kunnen rijmen heb ik de inleiding door redacteur Paul Panhuysen opnieuw herlezen. Ik meen daardoor te begrijpen, dat het boek als het ware draait om Świdziński's deelname aan een congres in november 1976. Het tekstgedeelte dat ik in aantekening 57.31 behandelde, lijkt mij de congresbijdrage die Świdziński indiende en dus vooraf schreef. Panhuysen noemt het Świdziński's "new strategy" en tijdens het congres

Jan Świdziński was given the opportunity to have his strategy discussed by a forum of artists[. ...] A summary of this discussion is contained in the second part of this book.[p. 8]

Blijkbaar wijzigde Świdziński zijn opvattingen – mede – door bedoelde discussie. Zoals Panhuysen aangeeft,

[i]n the first part Jan Świdziński has re-worked the arguments for Contextual Art, including the results of the discussion.[p. 8]

Die mededeling klopt dus slechts ... gedeeltelijk. Want wat in het boek door Panhuysen tot het eerste deel van het eerste deel (pp. 13-33) gemaakt is, bestond vóór het congres, en afgaande op de datering is de inhoud ervan later niet gewijzigd. Omgekeerd is het tweede deel van het eerste deel (pp. 34-97) ná het congres kennelijk helemaal nieuw geschreven; naar verluidt heeft Świdziński dááaraan tot in 1986 gewerkt.

Ik vind het redactioneel nogal onhandig, zo niet verwarrend, al helemaal omdat de overgang van het eerste naar het tweede deel van het eerste deel slechts door vermelding van datering gemarkeerd staat. Over contextueel gesproken, er gaat de valse suggestie van uit, dat e.e.a. doorloopt, terwijl er juist o.a. een breuk is. In chronologische opzet hoort het tweede deel dus tussen de beide delen van het eerste deel. Wat mij betreft moeten juist beide delen van het eerste deel duidelijk onderling verschillend herkenbaar zijn, met het tweede deel als bijlage (pp. 101-190).

57.33

Tegen het einde maakte je collega wat ik opvatte als opmerkingen over verband tussen data en processen. Zoals aangekondigd kom ik er hierbij even op terug. Als je voor “diensten” allereerst “informatiediensten” leest, en vervolgens “processen,” biedt het opstel Data en diensten op orde met Metapatroon, [deel 1: algemene verkenning van stelselmatige oriëntatie](#) wellicht enige relevante stof tot overpeinzing. Als co-auteur kom je Jan van Til weer tegen! En/maar als het verhaal te abstract is, moet je mij de schuld geven.

57.34

Inderdaad, waarom is het ontbreken van enige materiële documentatie geen verrassing? Nòg zo'n gedrocht, “samenwerkingsruimte,” tja, dan hoef je slechts, zoals het heet, op het proces te zitten, dus nergens verstand van te hebben ..., klinkt alarmerend.

57.35

Gisterenmiddag bespraken we o.a. de praktische insteek om voor het vestigen van – aldus groeiende – samenhang vooral van bestaande registers uit te gaan. Motto: Blijf overal zoveel mogelijk van àf! Die benadering illustreerde Martijn deels met de proefopstelling van een typencatalogus met (informatie)stelselmatig bereik, ooit in opdracht van Forum Standaardisatie met Metapatroon resp. het programmatuurplatform ervoor opgezet. Destijds hebben we die opzet ook voorzien van schriftelijke toelichting, zie [Interoperabiliteitscatalogus informatietypen](#). In die tekst staat een figuur opgenomen, waarvan [een latere versie apart](#) gepubliceerd staat; daarin staat verbijzondering tot authentieke informatieverzameling expliciet vermeld, en bijgevolg expliciet wat daarvan afgeleide informatieverzameling(en) is (zijn). Dankzij zulke aanwijzingen lukt verbetering door specifieke maatregelen. (In de toelichtende tekst staat verklaard, dat informatieverzameling een herhaald benut begrip is. Oók een enkelvoudig informatie-element telt op die manier als – grenswaarde van – zo'n verzameling.) Op basis van typenanalyse moet er voor

samenhang tussen exemplaren uit verschillende registers een zgn informatierotonde bij; voor toelichting daarop, zie o.a. [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#).

57.36

Met zijn herziene opvattingen, zie aantekeningen 57.31 en 57.32 voor – mijn verklaring van – wat eraan voorafging, spreekt Świdziński mij nog meer aan. Nog steeds mist hij volgens mij echter dat situatiebepaling door een subject gemotiveerd is. Hij voert aan dat

[t]he problem is [...] how to predict the result of an action, if its circumstances are impossible to establish.[**Quotations on contextual art**, p. 35]

Mijn duiding luidt m.i. preciezer dat een subject nooit, zeg maar, algemeen handelt, maar principieel naar omstandigheden. Met andere woorden, elk gedrag is situationeel en daaraan ligt steeds een gemotiveerd concept ten grondslag, enzovoort. Omdat een gemotiveerd concept, ook nog eens bemiddeld verondersteld door een teken als signatuur-in-context, cognitief ook maar een gooi doet naar wat daardóór verschijnt als situationeel objectgedrag, verkeert het subject in kwestie ‘natuurlijk’ in onzekerheid. Hoe dan ook lijkt Świdziński zijn oriëntatie volgens “epistemic logic” te hebben verlaten. Daarvoor in de plaats oppert hij “game logic.” Maar hoe serieus van een vergelijking met een spel(letje) vol te houden? Mij lijkt dat de omgekeerde wereld. Ik geef de voorkeur aan de aanduiding stelsellogica (en die is dan ook op enig spel van toepassing). En aangezien ik geen bruikbare Engelse term voor stelsel ken, noem ik zulke logica in die taal: interdependency logic. Gemotiveerde concepten zijn inderdaad evenzovele

hypotheses, certain models of reality which we construct in order to obtain a certain result.[p. 34]

Eigenlijk gaat het dus om onzekere modellen voor onzekere resultaten ... Maar vooruit,

[t]hey are operational in character and cognitive. Our aim is not to know something, but to achieve something. Knowing [is] the means, not the goal.[p. 34]

Świdziński voegt eraan toe dat

[t]he concepts of truth and falsehood are substituted by more adequate notions of smaller and greater error.[p. 34]

Maar de term fout blijft ongelukkig. Want wát geldt dan als goed, waaraan de fout kennelijk afgemeten is? Uiteindelijk komt Świdziński tot een waarheidsopvatting die ik kan delen, zij het dat ik ‘het’ allang geen waarheid meer genoemd had:

Truth may be only a confirmation, i.e. a degree of approximation in relation to the required result.[p. 34]

Door de subjectiviteit van motief, is de maat van succes met het erop gebaseerde gedrag door het subject eveneens ... subjectief. Świdziński bekent zich nog niet openlijk tot semiotiek, maar beseft al wèl dat

[t]he giving up of striving after truth for its own sake also changes the concept of information. The quantity and quality of information is not essential, but only its usefulness to our goal.[p. 34]

Een teken is pas dialogisch een volwaardig begrip, dus in intra- of intersubjectieve communicatie. Świdziński acht “game logic” passend, omdat het volgens hem gaat om

the possibility of attaining the most profitable state of things in the given circumstances.[p. 34]

Nee, omstandigheden zijn niet gegeven, zeg ook maar objectief, maar resultaat van interpretatie als zodanig: een motief van een subject. En de vergelijking met winst resp. verlies lijkt mij nogal simplistisch. Hoe zit het met wederzijds voordeel van samenwerking? Wanneer ik dat allemaal even in het midden laat, gaat het met een gemotiveerd concept op z'n enneadich inderdaad om

an estimation, i.e. what in given circumstances we believe to be the most profitable choice.[p. 37]

In deze tekstpassage lees ik voor "we" – ook – liever: een bepaald subject. In een gemotiveerd concept komen dus samen, nota bene voor een bepaald ogenblik,

the conditions [and] the aim [a subject is] set on.[p. 37]

Terdege beseft Świdziński wisselwerking, met veranderende samenloop:

Changing reality also changes me and my ideas which are shaped by my contact with my surroundings. [... Our social activity [...] is ruled by strategies which we apply depending on the circumstances.[p. 37]

Sterker nog, zulke zgn regels ontwerpt een subject volgens resp. voor situaties zoals hij ze onherroepelijk veranderlijk ervaart/interpreteert. Ik kom trouwens terug op mijn opmerking dat Świdziński uitgaat van wisselwerking. Dat idee kreeg ik aanvankelijk doordat hij "Changing reality" schrijft, en ik meende dat hij er veranderingen mee bedoelt als gevolg van gedrag door een subject. Iets verderop schrijft hij echter:

Adjusting ourselves to the conditions we try to get as much as possible out of them without trying to change them.[p. 37]

Dat zie ik dus ruimer. Subjectief-situationeel gedrag is alom zowel aangepast als aanpassend. Afgemeten aan de semiotische enneade is Świdziński's opvatting m.i. nog lang niet consequent. Daardoor raakt hij – eerder – in de conceptuele knoop, ook al omdat hij onveranderd uit is op een aparte status voor kunst. Zo beweert hij dat

art creates [cultural patterns] in a very special way. It openly announces its activity. It is art's essential duty[. p. 42]

Is kunst soms een subject? Ik vind van niet. Indien een subject voor – een resultaat van – zijn gedrag de aanduiding kunst aanvaard krijgt, en aldus zichzelf tegelijk als kunstenaar weet te positioneren, mikt hij op inschikkelijkheid ermee door andere subjecten (en – meestal? – vooral zichzelf). Ja,

[t]he position of the artist [...] depends on the acceptance of others.[p. 62]

Wat verstaat Świdziński eigenlijk onder cultuur? Hij beschouwt cultuur aanvankelijk als

a collection of norms and patterns obligatory to a given society[. p. 40]

Ik laat "given" maar weer lopen. Verderop stelt hij dat

[a]lternatives to be chosen from exclude a uniform assessment. The rule is one's own preference. The subjectivism of assessment does not allow objective values to be formed.[p. 62]

Tot slot van wat dus een vervolg is op zijn eerdere opvattingen over contextuele kunst merkt Świdziński op, dat

a universal meaning for art cannot be worked out.[p. 95]

Nee, niets heeft absoluut geldige betekenis, dus kunst evenmin. Wie uitgaat van subjectief situationisme, erkent dat meteen. Het is ook zo'n ruimer paradigma, beter dan met een exclusief kunstbegrip kan lukken, dat

will allow [man] to define the reality in which he functions as well as the values on which he could base his existence [in his] local, concrete, existing world.[p. 95]

Ik ben het in veel oneens met Świdziński, zelfs nog grondig, maar alweer véél minder dan met talloze andere auteurs; opbouwend geeft hij (on)zeker te denken.

57.37

In **NRC Handelsblad** staan de afgelopen weken nogal wat artikelen resp. opiniebijdragen over status van wetenschap. En recent stuurde een oude kennis mij een bericht over “de wetenschappelijke wereld” met zijn proefschrift als middel om “toegelaten te worden.” Ook onder die noemer, wetenschap dus, is m.i. vooral valse schijn van apartheid aan de orde. Rara, in wier belang is dat?

Een andere noemer waaronder dat gebeurt, vind ik kunst. De zgn kunstwereld is echter moeilijker, zo niet onmogelijk, te patrouilleren. Dat gaat gemakkelijker, inmiddels vrijwel exemplarisch, met geld(bezit). Zodoende geldt :-) als kunst waarvoor een koper duur betaalt resp. aandacht op zich vestigt. Daar is niets aparts aan vanuit het perspectief van de maker, vooruit, kunstenaar, maar tegenwoordig bijna àlles zakelijk.

Zgn wetenschappers doen alsof er nog kwalitatief een exclusieve toegangspoort is. Wie op hùn gezag doorgang verkrijgt, mag zich óók wetenschapper noemen, enzovoort. Dat is natuurlijk flauwekul. Wat naderhand ècht baanbrekend blijkt, een nieuw paradigma dus, is zelfs meestal buiten die gevestigde orde bedacht. Het gaat immers om omgang met reële opgaven, en daarvoor moet de wereld juist ruim opgevat zijn. Wat bijziende geslotenheid voor nieuwe ideeën betreft, ja, in dàt opzicht houden wetenschappers er een aparte “wereld” op na. Intussen hebben zij niet door, dat hun bewegingsvrijheid tot zoiets als een reservaat beperkt wordt. Voor kunst heb ik dat aangeduid in [Variëteitkunstemaker](#). Comfort is ook – en tegenwoordig vooral – zgn wetenschappers gegund onder voorwaarde van behoudende opstelling; verder dan schijn mogen opbouwende bijdragen met onvermijdelijke kritiek van dien, lees ook verzet, niet gaan.

57.38

Ik heb na ons gesprek overwogen in welke kórtst mogelijke tekst je mijn voorstel(ing) kunt nalezen. Volgens mij is [Naar een informatiekundige informatiekunde](#) daarvoor geschikt. Als pamflet is de toon kritisch. Uiteraard maak ik hier op voorhand mijn excuus, indien ik daarin de opleiding(en) van de Haagse Hogeschool ernstig tekort doe. :-) Dat is dan aan mijn kennelijk onbenul te wijten. Een stapsgewijs opgezet, overzichtelijk modelleervoorbeeld biedt [Ingezetene, ontwerp van een contextueel-semantic diagram met Metapatroon](#).

57.39

Wat ik te melden heb, graag zelfs, betreft het contact dat ik dankzij jou ooit met een medewerker van het ministerie Infrastructuur & Milieu kreeg. Vorige week waren Martijn Houtman en ik daar op bezoek voor een bijeenkomst waar ook twee van zijn collega's aan deelnamen. Allebei leken ze ervan doordrongen dat met gangbare aanpak de hardnekkige informatiekundige problemen nooit verdwijnen. Hoera voor

reële variëteit resp. passende modelleermethode ervoor! Vooral één van die collega's was zelfs ronduit enthousiast. Of ben ik te hoopvol? Onze contactpersoon lijkt wel degelijk op een vervolgesprek aan te sturen. Wat mij positief aansprak, was dat hij tijdens het afgelopen gesprek ook jou noemde. Daarop zei ik, dat ik meende te weten dat jij graag een reisje naar Den Haag onderneemt. Dus wie weet ... Zou toch mooi zijn? Of heb jij zelfs al nader van hem gehoord?

57.40

In **NRC Handelsblad** van 15 februari 2017 is met de titel **Het Kadaster is een fundament van de samenleving, verwaarloos het niet** (p. 17) een commentaar geplaatst over "cyberkwetsbaarheid." De openingszin luidt:

Soms is er een buitenstaander nodig om ons te wijzen op zaken die we zo vanzelfsprekend vinden dat ze niet meer opvallen.

Als zo'n "buitenstaander" heb ik onlangs voor de zoveelste keer een poging gewaagd om allereerst maar eens de verslaggeving door medewerkers van genoemde krant kwalitatief verbeterd te krijgen; zie hierboven aantekeningen 57.21 en 57.30. (Want) pas publiciteit bevordert, althans, dat verwacht ik ervan, hoognodige infrastructurele veranderingen. Kennelijk was ik opnieuw kansloos. Tja, anders was ik ook geen buitenstaander, nietwaar? Zonder deugdelijke analyse blijft de slotbeschouwing echter ook in genoemd commentaar gratis. Ja,

[h]et verwaarlozen van [...] infrastructuur wreekt zich[.]

Maar wat doen we eraan ter facilitering van maatschappelijk informatieverkeer?! Zulke verwaarlozing is natuurlijk niet

de oorzaak [die] in wezen dieper [gaat].

Dat is wèl de ontkenning van reële variëteit, maar dat manco herkennen ook de medewerkers van die zelfbenoemde kwaliteitskrant niet. Van zo'n commentaar trekt niemand zich dus ook maar iets aan, nou ja, behalve ik dan om machteloze uitdrukking aan mijn hoop op verbetering te geven. Ik besef dat het klinkt als ergernis over aanhoudend onbenul.

57.41

In **De kunst van het recenseren van kunst** (Coutinho, 1993) wijst W. de Moor erop, dat

we ons [moeten] realiseren, dat ieder zijn eigen referentiekader heeft.[... Want w]e slepen ons verleden met ons mee; denken over de werkelijkheid in termen van ons zelf; hebben een eigen woordgebruik; en dat geheel van ervaringen, herinneringen, gedachten, emoties, kennis en kunde bepaalt ons referentiekader.[p. 15]

Wie dat met De Moor eens is, ja, dat dan weer wèl, moet o.a. toch begrijpen dat naïef atomisme géén productief paradigma voor informatiekunde biedt. Ook aan De Moors boek begon ik in het ... kader van mijn onderzoek naar relevante veronderstellingen enz. voor informatiekundige ontwerpleer. In die ene tekstpassage zag ik reeds bevestiging, dat zijn beeld van een kunstrecensent kan helpen om een informatiekundig ontwerper van een passend referentiekader te voorzien. Zoals een recensent

probeert de confrontatie onder woorden te brengen van persoonlijkheden, die van de lezer met die van de schrijver[, p. 15]

moet ook een informatiekundig ontwerper zich als bemiddelaar opwerpen, in zijn geval voor ontmoetingen door informatieverkeer (lees ook: tekenverkeer). Klopt, wat een kunstwerk heet, is altijd ook een teken. Overigens lijkt De Moor aanvankelijk met “lezer” – vooral? – de recensent in kwestie zèlf te bedoelen. Natuurlijk kan een recensent zichzelf als “lezer” onmogelijk elimineren. Netzogoed geldt voor informatiekundig ontwerpers, dat zij moeten

kijken en onder woorden brengen [...] wat [z]ij zien op een wijze die recht doet aan [hun] eigen persoonlijkheid en aan het voorwerp van [hun] beschouwing.[p. 15]

Maar nota als àls recensent c.q. ontwerper beschouwt hij als regel allerlei àndere mensen als lezers annex waarnemers c.q. deelnemers aan informatieverkeer. Daartoe rekent een kunstrecensent doorgaans tevens – vooral? – de maker(s) e.d. van wat hij qua voorwerp resp. voorstelling van commentaar voorziet. Voor een informatiekundig ontwerper gaat het om voorzieningen voor informatieverkeer, dwz faciliteren van verhoudingen tussen zenders en ontvangers van tekens opdat zij ermee hun gedragingen op elkaar afstemmen. Voor instrumentatie worden in toenemende mate digitale technologieën benut. Dat stelt eisen aan het ontwerp ervoor. Daarvoor moet de informatiekundig ontwerper met voorrang een zgn conceptueel model opstellen; hij brengt ontmoetingen van deelnemers aan informatieverkeer aldus volgens een modelleermethode “onder woorden.” Tot dusver gangbare modelleermethoden zijn – vergaand impliciet – gebaseerd op naïef atomisme. Daardoor ontbreekt het ze aan passende variëteit voor de reële betekenissenvariëteit in informatieverkeer. [Metapatroon](#) heeft dat gebrek niet meer. De vergelijking van informatiekundig ontwerper, althans mijn idee ervan, met hoe De Moor de kunstrecensent beschouwt, is ook dáárom belangwekkend, omdat netzo prompt verschillen blijken. Een nadere analyse verduidelijkt de opgaven van een informatiekundig ontwerper. Zo vermeldt De Moor

dat een recensent [...] heeft te maken met drie categorieën betrokkenen: het publiek, het medium waarvoor hij werkt en de producent van kunst. Er kan geen discussie bestaan over de vraag wie de eerstbetrokkene is: **het publiek**. [p. 23]

Voor het maken van wat ik maar even een informatiesysteem noem, opgetuigd met digitale technologie(ën), komt de opdracht doorgaans van een organisatie. In De Moors termen is dat “het medium.” Meestal beschouwt de opdrachtgevende organisatie haarzelf echter eveneens als “de producent” van de informatie voor het beheer waarvan zij een zgn systeem nastreeft. Sterker nog, omdat zij haarzèlf als “de producent” ziet, treedt zij op als “het medium” c.q. opdrachtgever. Het informatiesysteem dient volgens de organisatie daarom vooral haar belang te ... dienen. De organisatie acht zich zender van informatie. En “het publiek”? Dat zijn dan de ontvangers. In de voorstelling van de organisatie gelden ze als passief. Als de organisatie de leden van haar publiek al als betrokkenen erkent, rekent zij met dat publiek geheid niet als eerst- maar pas als laatstbetrokkene. In de werkelijkheid van informatieverkeer telt zowel “het medium” als “het publiek” als “producent” van informatie. En juist leden van het zgn publiek zijn vaak actief als zenders, met de opdrachtgevende organisatie veeleer als ontvanger. Zeker voor overheidsorganisaties gaat dat op; zij verzamelen informatie van burgers en/of bedrijven, en slechts een fractie gaat in omgekeerde richting. Alle deelnemers moeten hun respectievelijke bijdragen aan informatieverkeer in het ontwerp van voorzieningen ervoor kunnen herkennen. Ik paraphraseer De Moor, dat

[m]et het oog [hier]op [...] de [informatiekundig ontwerper] ten minste twee dingen heel goed [moet] kunnen: hij moet het onderwerp beheersen en hij moet [...] een [model] kunnen [opstellen] d[at] voor een publiek van niet-vakgenoten alleszins leesbaar is.[pp. 24-25]

Een conceptueel model à la Metapatroon krijg ik prima uitgelegd aan daadwerkelijke deelnemers aan informatieverkeer. De zgn ontwikkelaars, zeg ook maar programmeurs, blijken echter nog gevangen in naïef atomisme. Omdat zij vooralsnog weigeren, want daarop komt het botweg neer, zich volgens – een model van – reële betekenisvariëteit te oriënteren, missen wat verkeersvoorzieningen zouden moeten zijn passende variëteit. Ze werken domweg niet, of hoogstens marginaal, ten koste van veel geld èn frustratie van verkeersdeelnemers. Een model voor verkeersvoorzieningen vind ik lijken op wat De Moor het oordeel van een recensent noemt. Ik ga door met parafraseren:

Dat oordeel moet onderbouwd worden. En die onderbouwing is niet minder dan het oordeel afhankelijk van de visie die de [informatiekundig ontwerper] heeft op [informatieverkeer] in het algemeen, de werkelijkheid waarbinnen [het] functioneert en in het bijzonder de door haar of hem beoordeelde [informatiestromen].[p. 25]

Het oordeel waarvan ik vind dat een informatiekundig ontwerper het zich met voorrang moet aanmatigen betreft – bevordering van – evenwichtige verhoudingen tussen deelnemers aan informatieverkeer. Nòg maar een zin van De Moor:

Normenstellend en normencreërend zou dat oordeel moeten zijn.[p. 45]

Een ontwerper die eenzijdig bijvoorbeeld slechts het vermeende belang dient van zijn betalende opdrachtgever ten koste van andere verkeersdeelnemers, acht ik nalatig enz.

57.42

Met T.E. Horgan en M. Potrč ben ik het eens over hun afwijzing van wat zij “simple realism” noemen (en ik naïef atomisme). Wat zij ervoor in de plaats voorstellen in hun boek **Austere Realism: Contextual Semantics Meets Minimal Ontology** (The MIT Press, 2008) vind ik qua uitgangspunten echter nog steeds te simpel en daardoor in uitwerking zowel te complex als misleidend. Er blijft m.i. nodeloos veel gezocht èn circulair, zeg maar, hangen. Met zoveel woorden deel ik hun aanname van hèt “bobject,” maar daarmee acht ik de gelijktijdige veronderstelling van “direct correspondence” tegenstrijdig. Want dat laatste houdt m.i. een absoluut geldige verdeling van de werkelijkheid in, terwijl dat voor “bobject” volgens hen juist ... niet geldt. Uitgaande van “bobject” kan volgens mij daarom slechts “indirect correspondence” aan de orde zijn, noodzakelijkerwijs beperkt door wat ik horizon noem. Doordat zij zich als het ware basaal volgens “direct correspondence” blijven oriënteren, gaat hun voorstelling van voorziening voor “indirect correspondence” niet vèr genoeg. Dat oordeel kan ik dankzij beheersing van de semiotische enneade vellen. Het cruciale gemis is volgens mij dat – ook weer – Horgan en Potrč géén axiomatische positionering van subjectiviteit met situationele gedragsoriëntatie opnemen. Terwijl ze feitelijk wel degelijk op die onderscheidende factor leunen, getuige o.a. een opmerking over

the importance of considerations of **point and purpose**[, p. 65]

laten ze hem nergens principieel meetellen. Anders hadden ze in hun ondertitel natuurlijk niet “contextual semantics” vermeld, maar zoiets als situationele

pragmatiek. Zij blijven het onder de noemer van waarheid zoeken. Weliswaar relativeren resp. differentiëren zij daarvoor dat begrip, daarop komt neer wat zij contextueel noemen, maar aan ontologische voorrang voor gedrag vóór kennis – met navenant taalbegrip: èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid – wagen ook zij zich niet. Dit neemt niet weg, dat Horgan en Potrč in de zin van – erkenning van – reële variëteit veel en veel verder gekomen zijn dan volgens naïef atomisme mogelijk is. Maar hun axioma's zijn voor passende variëteit onvolledig; een consequent bruikbare modelleermethode zoals Metapatroon vergt rijkere grondslagen (zoals subjectief situationisme met enneadische semiotiek). Om **Austere Realism** van gedetailleerd(er) commentaar te voorzien is met de enneade als expliciet referentiekader zeker een interessante (studie)oefening. Zelf laat ik het in dit geval eens bij deze suggestie.

57.43

Geachte meneer Visser, president van de Algemene Rekenkamer,

De huidige vacature voor collegelid heeft de Algemene Rekenkamer toegelicht met o.a. een beknopt functieprofiel (www.rekenkamer.nl geraadpleegd op 19 februari 2017). Weliswaar klinkt het daar eigentijds, dat “[a]ffiniteit - en bij voorkeur ervaring - met onderzoek en de vele nieuwe mogelijkheden van informatie- en kennismanagement wordt op prijs gesteld.” Maar helaas ben ik onverminderd van mening, dat óók bij de Algemene Rekenkamer nog altijd een adequaat informatiekundig-annex-interdisciplinair referentiekader (lees ook: paradigma e.d.) ontbreekt voor steekhoudende “(onderzoeks)bevindingen, conclusies en aanbevelingen.” De alsmaar sterkere worstelingen door alsmaar meer zgn uitvoeringsorganisaties die alsmaar luider negatief in de publiciteit komen, zijn slechts een overdrachtelijk topje van de ijsberg. Aan noodzakelijke heroriëntatie kan m.i. juist de Algemene Rekenkamer met passende kritiek een opbouwende bijdrage leveren. Dat vergt echter besef enz. van kwalitatief veranderde opgaven. Daarom vraag ik hierbij dringend uw aandacht voor mijn brieven dd. 28 juni en dd. 29 augustus 2008 aan één van uw voorgangers. De inhoud zet u hopelijk allereerst nog tijdig nader èn anders aan het denken over (on)geschiktheid van kandidaten voor uw college. Graag ben ik uiteraard bereid tot mondelinge toelichting. Naar uw uitnodiging voor gesprek kijk ik uit.

ps

De tekst van beide bedoelde brieven heb ik destijds ook op het ww web gepubliceerd, evenals een eerder commentaar op een rapport van de Algemene Rekenkamer. Zie 1. [Wondermiddel](#), 2. [Aanspreekpunt voor infrastructuur voor informatieverkeer, open brief aan de president van de Algemene Rekenkamer](#) en 3. [Reële verhoudingen](#).

[emailbericht dd. 19 februari 2017, op aanwijzing op de website van de Algemene Rekenkamer geadresseerd aan: vacaturecollegelid@rekenkamer.nl]

57.44

Tja ..., je moet iets, nou ja, dat vind ik. In dit geval. Voor mijzelf.

57.45

In **Pragmatism and Reference** (The MIT Press, 2009) schetst D. Boersema vergelijkenderwijs wat enkele filosofen die hij associeert met “pragmatism,” verstaan onder “reference.” Voor “reference” is in het Nederlands de term verwijzing

gebruikelijk. Hoe zit dat eigenlijk? Ik beschik zowaar over een exemplaar van **Lateinisches Etymologisches Wörterbuch** (samensteller A. Walde, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 2e editie, 1910). Daar vermeldt het lemma "refert" o.a.: "ein Kasus von **rēs** als Komponent [...] steh[t] sicher." Dat had ik niet verwacht; eerder zou ik gezegd hebben, dat re een prefix is met betekenissen zoals terug en opnieuw. Niet, dus. En het Latijnse werkwoord fero betekent dragen. Kennelijk is een referentie is iets dat een – ander – ding draagt. Maar dat kan onmogelijk dat andere ding zèlf zijn. Een referentie 'draagt' naar verluidt slechts een betekenis. Maar hoe is die betekenis uit dat ding voortgekomen met iets draagbaars voor de referentie in kwestie als resultaat? Of liggen verhoudingen helemaal niet zo? Volgens de term verwijzing lijkt het andersom. Het andere ding is er dan domweg. Met het ene ding laat zich ernaar wijzen volgens de betekenis die de maker van de verwijzing aan dat andere ding geeft. Naar hun verschillende aard zijn beide dingen van elkaar gescheiden, zeg ook maar van elkaar verwijderd, voilà, verwijzing. Nee, zo zit het evenmin (maar komt er volgens mij toch al wat dichterbij).

Aan de theorieën over referentie die Boersema de revue laat passeren vind ik historisch interessant, dat de aangehaalde denkers pogingen wagen om variëteit te duiden. Inclusief Boersema slagen zij daar echter niet, zoals ik het noem, stelselmatig in. Wat ik beschouw als relevante factoren worden weliswaar her en der geopperd, maar synthese blijft achterwege. Daarvoor had Boersema allang prima terecht gekund bij – mijn werk over – subjectief situationisme met semiotische enneade. Daarentegen ligt er ook van zijn hand een boek waar m.i. niemand praktisch iets aan heeft. Hoeveel van dergelijke boeken ga ik nog lezen om steeds tot zo'n kritische analyse resp. conclusie te komen? Wat schiet ik er voor opbouwende bijdragen aan ontwikkeling van informatieverkeerskunde mee op?

57.46

Wat jij en ik delen, is volgens mij het zgn retorische karakter voor de vraag "Ben ik nou gek?" Je wéét op voorhand dat het antwoord ontkennend luidt, maar het kan dus even duren voordat je over een middel beschikt waarmee je iemand anders zou kunnen overtuigen (wat dan meestal nog steeds niet lukt ...). [...] Want daar heb je het weer, die morele eenzaamheid met bijbehorende weerstand zodra je nota bene een algemener belang nastreeft. Wie is er nu ècht gek?

57.47

Verspreiding van zgn referentiegegevens, zoals dat daar blijkbaar gebeurt en ook wel stamgegevens worden genoemd, past volgens de algemenere opzet in het opstel **Data en diensten op orde met Metapatroon**, [deel 1: algemene verkenning van stelselmatige oriëntatie](#). Nota bene, de aanduiding "referentiemodel" staat er ook al. :-) En als "bericht" geldt wat thans met een zgn script wordt samengesteld uit zgn referentietabellen.

57.48

Hier onderneem ik een poging om de verspreiding – dat voor bepaalde gegevens een kwestie van doorgeven is – van zgn referentie- c.q. stamgegevens te duiden. Dat gebeurt daar sinds plm. dertig jaar onder de noemer van RGB (ReferentieGegevensBeheer) met een apart informatiesysteem. Typerend voor traditionele opzet als toepassing is dat RGB zèlf impliciet blijft. Ofwel, in termen van Metapatroon, RGB blijft verscholen achter de horizon. Alles dat vóór de horizon verschijnt, geldt daarom volgens RGB òngedifferentieerd als context. (Dit

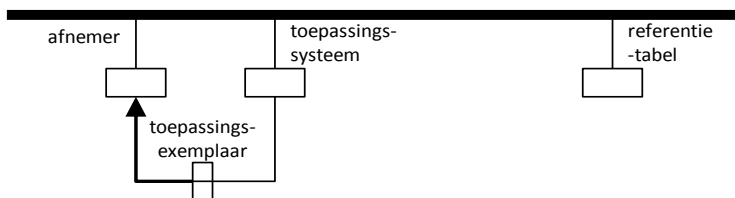
verklaart meteen waarom de toepassing in kwestie op/voor inmiddels sterk verruimde schaal van informatieverkeer problematisch is; vooral een noodzakelijke schakel voor differentiatie voor reële variëteit ontbreekt.)

Een informatiemodel met Metapatroon blijft doorgaans tot informatietypen beperkt. Zo laten zich de verschillende zgn referentietabellen afbeelden als één verzameling resp. type; zie figuur 1.



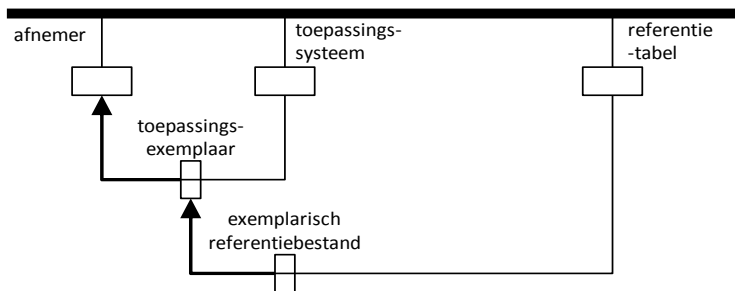
figuur 1

Een concrete referentietabel kan worden geleverd aan een zgn afnemer voor één of meer van diens zgn toepassingen. Het kan voorkomen dat verschillende afnemers hetzelfde, zeg maar, toepassingssysteem gebruiken, maar steeds een eigen exemplaar ervan. Dat onderscheid toont figuur 2.



figuur 2

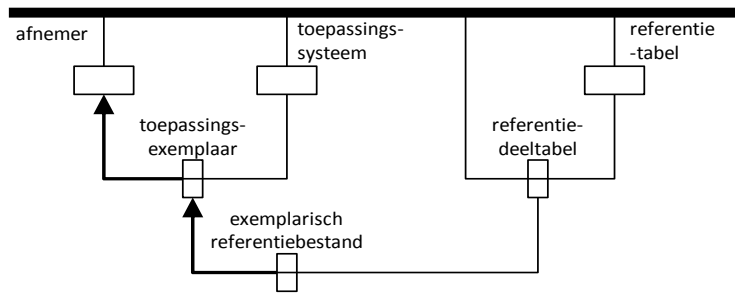
Zoiets als het afleveringsadres voor een referentietabel is zo'n afnemer-specifiek toepassingsexemplaar; zie figuur 3.



figuur 3

Door toespitsing op toepassingsexemplaar levert RGB desgewenst maatwerk. Dan krijgt een afnemer voor diens toepassingsexemplaar – bijvoorbeeld – niet de complete inhoud van een referentietabel geleverd, maar van een aantal geselecteerde elementen. Vooralsnog abstraheer ik van de afleiding van zulke deeltabellen van 'hun' referentietabel, maar volsta in figuur 4 met het tonen van – het type voor – de desbetreffende verbijzondering van referentietabel. Zo'n referentiedeeltabel vormt dan de directe bron voor exemplarisch referentiebestand. Terzijde merk ik op dat nogal wat aanduidingen voor informatietypen stellig gekunsteld klinken. Dat is wennen. Het is tot dusver ongebruikelijk om contextuele verbijzonderingen expliciet te modelleren, maar ter facilitering van reële variëteit voor

informatieverkeer moeten 'we' ertoe overgaan. Wie daarvoor geschiktere namen voor relevante informatietypen weet, graag!



figuur 4

Wie zich in dit stadium reeds stelselmatig(er) wil oriënteren op uitwisseling van informatie als onderwerp, kan voor informatie(typen)modellen die expliciet op verkeersschaal bemeten zijn o.a. terecht in **Data en diensten op orde met Metapatroon**, [deel 1: algemene verkenning van stelselmatige oriëntatie](#) en [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#).

Het informatie(typen)model in figuur 4 hierboven lijkt mij echter gedetailleerd genoeg voor het oproepen van vragen over positionering van RGB. Uit antwoorden blijkt geheid dat RGB onvoldoende toekomstgericht kan werken vanwege overheersende aandacht die toepassingen-uit-het-verleden blijven eisen.

57.49

Inmiddels stop ik de meeste resultaten van (literatuur)onderzoek in de vooralsnog openstaande aflevering met zgn aantekeningen. Ditmaal koos ik echter toch nog voor een aparte column, zie [De logica van moderne informatiekunde](#).

57.50

Zoals ik in [De logica van moderne informatiekunde](#) aangeef, ontleende ik de titel ervan aan **The Logic of Modern Physics** (MacMillan, 1960, oorspronkelijk 1927) van P.W. Bridgman. In die column beperkt ik me voor mijn oproep voor informatiekundige paradigmawissel tot Bridgmans inleiding in genoemd boek. Voor deze aantekening put ik uit wat daarop in zijn boek volgt. Voor informatiekunde moet het dus nog gebeuren, dat

[i]t was a great shock to discover that classical concepts, accepted unquestioningly, were inadequate to meet the actual situation[. p. 1]

Zelf had ik die schok overigens alweer ruim vijfentwintig jaar geleden, zie [Multicontextueel paradigma voor objectgerichtheid: naar de vijfde objectvorm voor flexibiliteit van informatievoorziening](#). Wat ik daarop liet en laat volgen, betreft vooral onderbouwing resp. uitwerking. Ik ben het met Bridgman eens, zoals hij over Einsteins relativiteitstheorieën opmerkt, dat niet zozeer

new experimental facts [...] convince[d] us of the inadequacy of our previous concepts, but that a sufficiently shrewd analysis should have prepared us[. p. 1]

Dit wijst er volgens Bridgman op, dat

our whole conceptual structure [...] must at least in part be permanent.[p. 1]

Wat hij daar “structure” noemt, vat ik liever op als metastructuur oid. Bridgman doelt immers op

a part of our attitude to nature which should not be subject to future change, namely that part which rests on the permanent basis of the character of our minds.[pp. 1-2]

Wat volgens mij onveranderd werkt, is semiosis. Dat laat onverlet, dat wat iemand onder semiosis verstaat, als zodanig begrijpt, nooit kan kloppen. Een alweer beter idee vind ikzelf wat de semiotische enneade uitdrukt. Dat model maakt aannemelijk hoe een vaste metastructuur potentieel oneindige variëteit faciliteert. Door onderscheid tussen metastructuur en structuur lost d(i)e paradox op. Bridgman stelt terecht

that we must give up the demand that all nature be embraced in any formula[. p. 3]

Het bereik van wat hij formule noemt, is nooit algemeen, maar situationeel. En subjectief, vandaar subjectief situationisme. Dergelijke subjectieve situering geldt echter wel algemeen, voilà metaformule. Als afgeleide modelleermethode geldt Metapatroon. Dankzij zulke grondslagen is Metapatroon geschikt voor de opgave van ordening van veranderlijke betekenissenvariëteit. Die opgave manifesteert zich nogeens extra in modern informatieverkeer (maar betekenissenvariëteit hoort onlosmakelijk bij het vermogen tot variabel, dwz situationeel aangepast gedrag door/van een zgn subject). Op enneadische leest is het – pas – mogelijk om met voor informatieverkeer nodige en voldoende erkenning van reële variëteit

to understand so thoroughly the character of our permanent mental relations to nature[. p. 2]

Dat is hoogstens een revolutie in ons bewuste begrip ervan, dus niet van het verschijnsel zelf (want dat is duurzaam). Bridgman heeft het naar mijn smaak nogal dubbelzinnig over

a revolution in mental attitude[. p. 2]

Hij spreekt met zoveel woorden zijn verwachting uit, dat

such a revolution should [n]ever prove necessary again.[p. 2]

Daarop ding ik af. In semiotisch opzicht gaat de enneade m.i. alweer veel verder dan wat Bridgman oppert. Verdere begripsverandering is er dus wel degelijk. En voor nieuwe opgaven kan de enneade op zijn beurt tekort schieten, enzovoort.

Wie de moeite neemt om de enneade als referentiekader te benutten, herkent o.a. correspondentie van gemotiveerd concept en situationeel gedrag. Beschouw vervolgens hoe Bridgman concept ... opvat, te weten als

nothing more than a set of operations; **the concept is synonymous with the corresponding set of operations.**[p. 5]

Daar laat Bridgman onvermeld, dat bepaalde “operations” steeds verbijzonderde geldigheid hebben. Zo’n situationele opvatting volgt m.i. echter uit zijn afwijzing, elders, van algemeen geldige formules ter duiding van de werkelijkheid. En uit zijn nadruk op psychologie valt op te maken dat hij verschillen van subject tot subject resp. per subject van tijdstip tot tijdstip erkent. Het is ook pas door zulke beperking(en) haalbaar

that the set of operations equivalent to any concept be a unique set, for otherwise there are possibilities of ambiguity in practical applications which we cannot admit.[p. 6]

Ook weer paradoxaal klinkt het dat vanwege het streven naar grotere precisie

all such operations are relative operations.[p. 6]

Nogmaals, volgens subjectief situationisme is de betrekkelijkheid gevestigd in – semiosis door – een subject die o.a. met motief steeds onlosmakelijk een situatie ervaart. De ervaringsgrens noem ik horizon. Die staat symbool voor het besef dat een

absolute [concept] is meaningless.[p. 6] Formally, there is no limit to the process of explanation, because we can always ask what is the explanation of the elements in terms of which we have given the last explanation. But [...] we soon arrive at the limit of our experimental knowledge[. p. 39] Our experience is finite; on the confines of the experimentally attainable it becomes hazy, and the concepts in terms of which we describe it fuse together and lose independent meaning.[p. 42]

Voor betekenis vormt concreet gedrag de maatstaf:

For of course the [...] meaning of a term is to be found by observing what a man does with it, not by what he says about it.[p. 7]

Met verwijzing naar louter “term” lijkt ook Bridgman nog een enkelvoudige opvatting van teken (Engels: sign) te hebben. Enneadisch beschouwd bestaat een teken uit een configuratie van signatuur en context (en intext). Wat bekend staat als term, is nog slechts wat voor een signatuur doorgaat. Die staat nooit los van een context. Maar veel taalkundigen enz. doen alsof dat wèl kan, zelfs nodig is, en zodoende raken zij voor begrip van deugdelijke voorziening voor eenduidigheid hopeloos verdwaald. Ik parafraseer Bridgman:

The justification for using [...] term in this [self-contained] way was that it seemed to describe the behavior of actual things. But of course experience then was restricted to a narrow range.[p. 8]

Het bereik van informatieverkeer dat met digitale technologieën gefaciliteerd wordt, is sterk toegenomen en groeit nog steeds. Op die schaal met dienovereenkomstige betekenissenvariëteit, dwz

[w]hen the range of experience [i]s broadened[. p. 8]

schiet het idee tekort van een aparte term als, vooruit, zoiets als betekenisdrager. Bridgman schrijft aan Einstein voor natuurkunde de doorbraak toe

in seizing on the act of the observer as the essence of the situation, [i.e.,] actually adopting a new point of view as to what the concepts of physics should be, namely, the operational view.[p. 8]

Een vergelijkbare perspectiefwissel is nodig voor informatiekunde gelet op reële variëteit van informatieverkeer waarop digitale voorzieningen berekend moeten zijn. Daarvoor is doorbraak echter nog steeds niet gelukt. Domweg ontbreekt alom

conviction that the character of our experience may change when the range of phenomena changes[. p. 18]

Volgens de enneade,

the concept of [term] disappears as an independent thing, and fuses [...] with other concepts, all of which are themselves altered thereby, with the result that the total number of concepts used in describing nature at this level is reduced in number.[p. 22]

Zulke onlosmakelijkheid veronderstelde Peirce overigens al voor semiosis met een triade van elementen plus zgn grond. De enneade is een daarvan een uitwerking

door Peirce's vage groundbegrip te differentiëren als 1. motief, 2. situatie en 3. context. Kortom,

all our knowledge must inescapably be relative to the operations selected.[p. 25] The "absolute" therefore disappears in the original meaning of the word.[p. 26]

Ook van de tekortkomingen van – de illusie van oriëntatie volgens – enkele termen is Bridgman zich met zoveel woorden bewust, want

we must recognize in principle that in changing the operations we have really changed the concept, and that to use the same name for these different concepts over the entire range is dictated only by considerations of convenience, which may sometimes prove to have been purchased at too high a price in terms of ambiguity.[p. 23]

Verwarring is evident

if the mechanism has more independently variable attributes than the original phenomenon[. ...] Obviously, then, the operations do not exist by which we may set up a one to one correspondence between the properties of the mechanism and the natural phenomenon, and the question of reality has no meaning.[p. 49]

De oplossing vergt, zoals Bridgman het uitdrukt,

joints in our conceptual structure.[p. 24]

In termen van Metapatroon gaat het om modellering volgens relevante contextuele verbijzonderingen. En volgens mij moet het met Metapatroon lukken om vorderingen te boeken in de richting die Bridgman slechts aangeeft:

A precise analysis of our conceptual structure has never been attempted, except perhaps in very restricted domains, and it seems to me that there is room here for much important future work.[p. 24]

Ik zie dat belang zelfs groter, te weten door wisselwerking tussen analyse en synthese. Metapatroon faciliteert modellering van verschillen in samenhang door-de-schalen-heen. Echter, dat is en blijft

obviously still a relative affair – relative to the elements or axioms to which we make reduction and which we accept as ultimate.[p. 39]

Een vuistregel voor verbijzondering (lees ook: analyse) luidt,

[i]f a specific question has meaning, it must be possible to find operations by which an answer may be given to it.[p. 28]

Zulk specifiek gedrag identificeert als het ware de samenloop van een object en een situatie, althans, van de subjectieve ervaring van die configurerende delen als gemotiveerd concept. Want, zoals dan ook voor situatie geldt,

an object with identity is an abstraction corresponding exactly to nothing in nature.[p. 35]

Nee, ik kende die opvatting van Bridgman niet, toen ik voor een object de veronderstelling van nul-identiteit deed.

Ik ben het grondig met Bridgman eens, dat

[i]t would doubtless conduce greatly to clarity of thought if the operational mode of thinking were adopted in all fields of inquiry[. p. 30]

Sterker nog, ook wat telt als "field" is dan uitkomst van onderzoek ipv van uitgangspunt. Ook verantwoord gebruik van Metapatroon vergt

a far-reaching change in all our habits of thought, in that we no longer permit ourselves to use as tools in our thinking concepts of which we cannot give an adequate account in terms of operations.[p. 31]

Hierbij teken ik aan, dat semiosis naar zijn aard gedragsgeoriënteerd is. Daar kan een subject dus niets aan veranderen. Een subject kan wèl zijn besef ervan proberen te vergroten, en daardoor op zijn beurt zulke differentiatie duidelijker enz. in resultaten van zijn eigen gedrag laten uitkomen. Hiervoor helpt wederom onderscheid tussen metastructuur (onveranderlijk) en structuur (veranderlijk) waarvan

the ultimate effect will be to release one's energies for more stimulating and interesting exchange of ideas.[p. 32]

Naïef atomisme belemmert beheersing van – ook nog eens veranderlijke – betekenissenvariëteit. De kritiek van Bridgman op volgehouden mechanistische verklaringswijze acht ik ook daarvoor toepasselijk:

It is difficult to conceive anything more scientifically bigoted than to postulate that all possible experience conforms to the same type[. ...] Such an attitude bespeaks an unimaginativeness, a mental obtuseness and obstinacy, which might be expected to have exhausted their pragmatic justification at a lower plane of mental activity. [... T]his longing [for singular explanation] is unjustifiable, and is worth making the effort to subdue.[pp. 46-47]

Ik ben er voor informatiekunde alleen nog niet achter, hoe de paradigmawissel van naïef atomisme naar subjectief situationisme lukt.

Met zoveel woorden zoekt Bridgman het, vooruit, metatypisch in variabele samenloop:

I believe the essence of the explanatory process is such that we must be prepared to accept as an ultimate for our explanations the mere statement of a correlation between phenomena or situations with which we are sufficiently familiar.[p. 47]

Dit komt m.i. op hetzelfde neer als wat Niels Bohr oppert als het complementariteitsbeginsel (waaraan ik het opstel [Metapattern for complementarity modeling](#) wijdde). Een bepaalde samenloop is een verschijnsel (lees ook: fenomeen). Wellicht ten overvloede merk ik op dat ik verklaren associeer met modelleren. Wat ik voor Metapatroon toevoegde, is herhaling van verband volgens samenloop van object en situatie. Als verbijzondering is een samenloop herleidbaar tot samenstellend object resp. situatie. Op zijn beurt opgevat als samenloop is elk samenstellend deel eveneens aldus herleidbaar, enzovoort. Dat houdt kunstmatig op bij de getrokken horizon. In tegenovergestelde richting kan een samenloop in de hoedanigheid van object en/of situatie dienen als samenstellend deel van een verdere samenloop. Zulke – verdere – verbijzondering kent als het ware vanzelf een grens. Ook daarvoor vind ik uitleg door Bridgman geldig:

It is a consequence of this view that any correlation is adapted to be an absolutely final element of explanation, and can never be superseded by the discovery of new experimental facts, if the correlation is **by definition** beyond the reach of further experiment.[p. 48]

Ook en vooral voor conceptueel modelleren is de nuancering belangrijk die Bridgman maakt:

[M]ental constructs [...] are made by us to enable us to deal with physical situations which we cannot directly experience, but with we have contact indirectly and by

inference. Such constructs usually involve the element of invention to a greater or less degree.[. p. 53]

Dat verklaart waarom een conceptueel model altijd óók een – kwestie van – ontwerp is. De aanduiding informatieanalyse vind ik voor modelleren verkeerd. Zoals gezegd, voor modelleren is wisselwerking van analyse èn synthese aan de orde. In een model volgens Metapatroon geldt nota bene èlk “construct” als een samenloop en

a careful critique may be necessary to avoid reading into them implications for which there is no warrant in experience[. p. 60]

Dankzij verbijzonderingen volgens eenduidig gedrag zijn risico's met Metapatroon redelijk beheersbaar, vooral omdat daadwerkelijke verbijzonderingen in onderling verband kunnen worden gewijzigd. Voor reële variëteit loopt – modellering volgens – naïef atomisme hopeloos vast. Daarvan is Bridgman zich voor natuurkunde sterk bewust, maar voor een methodische oplossing geeft hij slechts een aanwijzing voor betekenisvolle beperking. Voor informatiekunde moet in het volgende citaat “mathematics” door conceptueel modelleren worden vervangen, en “equations” door zoiets als gedragsbepaling. Dus,

[w]hat we would like is some development of mathematics by which the equations could be made to cease to have meaning outside the range [...] in which the [...] concepts themselves have meaning.[p. 63]

Hieraan voldoet Metapatroon voor conceptueel modelleren. Klopt,

it evidently needs some sort of new invention to accomplish this.[p. 63]

Ik herhaal dat de kritieke vernieuwing metastructuur betreft, met als metamodel de semiotische enneade. Bijgevolg laten zich kwalitatief andere structuren ontwikkelen. Die bieden wèl nodige en voldoende zgn passende variëteit voor ordening van reële betekenisvariëteit in informatieverkeer. Herhaling van het samenloopbeginsel van object en situatie voor alsmaar verdere verbijzonderingen van gedragsbepaling biedt de mogelijkheid voor dienovereenkomstig stapsgewijze explicitering van

an enormous descriptive background through which the equations make connection with nature.[p. 64]

Ook in dit citaat moet informatiekundig voor “equations” de gedragsbepaling voor steeds een bepaalde samenloop in een conceptueel model à la Metapatroon worden gelezen.

57.51

In aantekening 57.18 heb ik me schamper uitgelaten over – gebrekkige uitleg van – een theorie volgens welke àlles tot informatie herleidbaar is. In **The Logic of Modern Physics** (MacMillan, 1960, oorspronkelijk 1927) trof ik een tekstpassage aan waarin P.W. Bridgman m.i. relevante kritiek uit op dergelijke verklaringspogingen:

[A]nother possible program of explanation [is] to explain all familiar facts of ordinary experience in terms of less familiar facts found at a deeper level. The most striking example of this is a recent attempt to give a complete electrical explanation of the universe.[p. 50]

In 1927 was het dus elektriciteit, thans is het informatie dat als verklaringbeginsel moet dienen. Bridgman legt ook uit, hoe die insteek kan ontstaan:

The original attempt was to explain electrical effects in mechanical terms; this attempt failed. At about the same time the existence of the electron was experimentally established, so that it was evident that electricity is a very fundamental constituent of matter. The program of explanation was reversed, and an electrical explanation sought for all mechanical phenomena, including in particular mechanical mass. But this attempt has also failed[. p. 50]

Uit het krantenartikel naar aanleiding waarvan ik aantekening 57.18 schreef, blijkt in elk geval dat een

program of this general sort is likely to be regarded with considerable sympathy[. p. 51]

Zo leidt vals verlangen van het ene naar het volgende naïef-atomistische dwaalspoor. Die waarschuwing door Bridgman is weer vervlogen, als iemand er ooit al aandacht aan schonk.

57.52

Verder met **The Logic of Modern Physics** (MacMillan, 1960, oorspronkelijk 1927) van P.W. Bridgman. Informatiekundig ontleen ik er een vuistregel aan voor de keuze van een relevante samenloop:

In practice, of course, we shall adopt the solution which is simplest and most satisfying aesthetically[. ...] But if we adopt this simple view, we must also cultivate the abiding consciousness that at some time in the future troubles may have their origin here.[p. 73]

Inderdaad, onder de ene noemer van samenloop

we appear to be doing two things at once[. p. 81]

De ontwerper van een model laat immers een object samenlopen met een situatie. Omgekeerd beschouwd herleidt z/hij wat hij ervaart c.q. veronderstelt als specifiek gedrag tot een object èn een situatie als veroorzakende bestanddelen. Daarbij is het gemaakte onderscheid tussèn dat object en die situatie feitelijk willekeurig (en kan daarom op zijn beurt "troubles" veroorzaken, vandaar de noodzaak om open te staan voor heroverweging enz.) Zij het over een ànder aangenomen onderscheid, is opnieuw Bridgmans commentaar relevant:

I very much question whether a thoroughgoing operational analysis would show that there are really two independent concepts here, and whether the use of two formally quite different concepts is anything more than a convenience in expression.[p. 81]

Met de opzet van Metapatroon heb ik tevens betrekkelijkheid geformaliseerd. De ontwerper kan ook kiezen wat z/hij voor een samenloop als object resp. situatie laat gelden. Een bepaalde samenloop kan afgeleid zijn van omvattender samenlopen, waardoor

the whole background of the system in which the events occur is included in the concept, and is a vital part of it.[p. 83]

(Het model van) de structuur van constituerende samenlopen kan met Metapatroon worden gewijzigd. Dat illustreert dat èn hoe,

[i]f the system, including its past history, were different, the nature of the [concept] might change entirely. The causality concept is therefore a relative one, in that it involves the whole system in which the events take place.[p. 83]

Het bereik, zo gaat Bridgman verder, van

the causal connection [...] usually has to be inferred from the context.[p. 85] There is this observation to be made about all the simple laws of nature that have hitherto been formulated; they apply only over a certain range. [...] It does not seem so very surprising that over a limited domain, in which [...] phenomena are of a restricted type, the[ir] conduct [...] should follow comparatively simple rules.[p. 203]

Ik wijs daarvoor in de zgn werkelijkheid een situatie aan, in een model ervan corresponderend met een context. De enneade omvat o.a. het formele onderscheid tussen die begrippen. Dat maakt Bridgmans verhaal nòg duidelijker, en herkenbaar relevant en actueel ook voor ontwikkeling van informatiekunde als heuse verkeersfaciliterende discipline. Over oorzaak gesproken,

from the point of view of operations [...] the causal concept demands the possibility of variation[. p. 90]

Metapatroon helpt een ontwerper/modelleur om variëteit eenduidig te ordenen. Dat lukt slechts binnen een horizon. Want waar

no further variation can be made, our causal sequence has to stop.[p. 90]

En door situationele verbijzondering van objectgedrag, in een model corresponderend met contextuele verbijzondering, geldt consequent

that the causality concept applies only to sub-groups of events separated out from the aggregate of all events.[p. 91]

Kenmerkend voor die modellen is voorts, zoals Bridgman met “a glimpse ahead” aangeeft, dat

[c]losely connected with the sharper analysis of the operational structure of our concepts, we may expect [...] also a closer analysis of our inventions.[p. 225]

Ook wat identiteit betreft bezint Bridgman zich op

the apparent demand of our thinking apparatus to be furnished with discrete and identifiable things to think about[. p. 93]

Hij vraagt zich af, of dat

impose[s] a very essential restriction on any picture of the physical universe we are able to form[. p. 93] It seems to me that it is very questionable whether [we] have not paid too high a price for simplicity[. p. 164]

Tja, wat is eenvoudig? Met eenvoudigste uitgangspunten lijkt het ook verder eenvoudig, maar is het juist moeilijk(er) gemaakt. Bridgman:

In view of all our present difficulties it would seem that we ought at least to try to start over again from the beginning and devise concepts for the treatment of [...] phenomena which come closer to [...] reality. No one realizes more vividly than I that this is a most difficult thing to do. If we are ever successful in carrying through such a modified treatment, it is evident that not only will the structure of most of our [discipline] be altered, but in particular the formal approach to [...] phenomena [...] must be changed, and therefore the appearance of the entire theory altered.[p. 165] The invention of new concepts is certainly not an easy thing, [...] but [...] it will become an increasing necessity.[p. 195]

Volgens subjectief situationisme resp. Metapatroon verschuift – ervaring c.q. interpretatie van – identiteit feitelijk van een object op z'n atomistisch naar een specifieke gedraging (lees ook: verschijnsel) als de samenloop van een object en een situatie. (Slechts) als aansluiting op traditionele opvatting, naïef atomisme dus, geldt dat nog steeds als gedrag van een object, maar in afwijking van naïef

atomisme dan principieel van een verbijzondering ervan volgens een situatie. Die logica geldt echter ook precies omgekeerd, dwz dat gedrag van een verbijzonderde situatie volgens een object aan de orde is. Hoe dan ook, voor gedragsvariëteit wijzigt een subject onder de noemer van samenloop haar/zijn motivationeel-conceptuele verbijzonderingen van object resp. situatie. Dat verklaart dat

[t]he mind seems essentially incapable of dealing with continuity as a property of physical things. [...] In terms of operations, continuity has only a sort of negative meaning.[p. 94]

De insteek volgens samenloop probeert van de nood een deugd te maken. Tussen object en situatie

there are no such things in experience as sharp discontinuities, [i.e.,] the edges of supposed discontinuities become blurred.[p. 96]

Het verwarrende effect van vage omtrek is nog het geringst zonder inhoud. Daarom kent Metapatroon voor object de kunstgreep van nul-identiteit (en bijgevolg ook voor situatie, te weten als object). Formeel is dat een objectverbijzondering volgens de horizon zonder gedragsbepaling. In daadwerkelijke conceptuele modellen kan nul-identiteit als type praktisch overigens tellen als zijnde opgenomen in de horizon.

57.53

Publiciteit houdt maar aan over problemen met uitvoering van overheidsregels: Belastingdienst, Kadaster, ga maar door. Wat analyses m.i. echter steevast missen, is de vergissing om – opzet van – informatievoorziening nog altijd te beschouwen enz. in het verlengde van, en daardoor ondergeschikt aan, organisatie. Een extra ernstig geval vind ik – wat ik uit de krant vernam – het voornemen tot oprichting van een aparte uitvoeringsorganisatie voor het persoonsgebonden budget (pgb). In het korte artikel [Politieplan Donner: centralisatie ad absurdum](#) (in: **Staatscourant**, 20 augustus 2004) hebben jij en ik reeds steekhoudende (systeem)kritiek geleverd op dergelijke averechtse plannen. Hierbij herinner ik je er graag aan. En natuurlijk mag ik des te meer verwachten dat jij er in je huidige functie van directeur Informatiesamenleving en Overheid tevens opbouwend gevolg aan geeft. (Want hoe infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer op reële betekenisvariëteit berekend kunnen zijn, te weten door modelmatige ordening volgens Metapatroon, weet jij ook allang. Zo is [De klacht van de Keten, een Erasmiaans perspectief op Stroomlijning Basisgegevens](#) (Handomdraai #4, Stroomlijning Basisgegevens, 2003) een andere gezamenlijke publicatie van ons. Handel er ajb ook verantwoord naar. Ik kijk uit naar je spoedige reactie.

[emailbericht dd. 25 februari 2017]

57.54

Tja, "enorm veel geduld" ... Destijds hebben we weliswaar geen geografische kaarten toegevoegd, laat staan met kleuren, maar de opzet volgens verbijzonderingen hebben jij en ik al meteen aan het begin van [Multifocaal netwerkmodel](#) geschetst. Dat was 2006 ...

57.55

Voor eventuele verdere gesprekstof heb ik een selectie gemaakt uit enkele van mijn bijdragen aan correspondentie tijdens de eerste helft van 2016 met Jan van Til. [Zie [aantekeningen 54.41, 54.43, 54.46 en 54.50.](#)] Dat betreft van mijn kant overigens

vrijwilligerswerk.

Laat de literatuurverwijzingen in elk geval voorlopig voor wat ze zijn. Allereerst wijs ik op getrapte verbijzonderingen, van **iets** via **object** en **middel** tot **voorziening**. Volgens mij helpt zo'n opzet ook voor de omgevingswet om verwarring enz. te bestrijden. Neem daarvoor de indeling die ik voorstel ajb niet serieuzer dan als een aanzet. (Maar) als 'de' overheid slechts denkt in objecten en 'de' burger in voorzieningen, praten ze zelfs te goeder trouw langs elkaar heen zolang er geen verbinding bestaat tussen hun resp. begrippen (en kan je wachten op problemen). Het begint steeds met erkenning van reële verschillen, om daartussen vervolgens netzo reële samenhang expliciet te krijgen. Als bonus kan je talloze – voorzieningen voor – nodeloze verschillen opheffen.

57.56

Met dank voor inzage, je presentatie maakt volgens mij – vooralsnog tussen de regels – duidelijk, dat je gewoon moet beginnen met een medewerker van vlees en bloed. Daarvoor zet je een informatieronde op. Als je toestemming krijgt om naar haar/zijn concrete behoeften bestaande informatieverzamelingen aan te sluiten, vooruit, in eerste aanleg zijn dumps van bestanden ook prima, komt z/hij daarmee stellig al een heel eind. Dat kost verhoudingsgewijs nauwelijks moeite en ... het werkt. Maak je daarop kans? Of mag je opnieuw vooral niet deskundig, praktisch enz. zijn?

57.57

Begrijp ik goed dat jouw 'afdeling' qua financiering ook weer vergaand als een bedrijf geldt, dwz dat jij/jullie diensten moet(en) – zien te – verkopen? En/maar dat slechts aan andere afdelingen van dezelfde organisatie – mogen – doen? En verkeer jij daar met zo'n eventuele informatieronde enz. nog steeds in het stadium van acquisitie, dus zonder opdracht met betaling van dien? En/maar dat die beoogde opdrachtgever 'zijn' geld vooralsnog wèl uitgeeft aan externe concurrenten met verblindend losse flodders, ofwel ònstelselmatige activiteiten, dus, oeps, een [parodisme](#), waanzetten? Zo kom ik met activiteit op het winterse parodisme: waktiviteit.

57.58

Mijn huidige indruk is toch wel, dat hij steeds serieuzer in Metapatroon geïnteresseerd is. Van zijn beide collega's die ik ontmoette, neemt er volgens mij echter één een toenemend gereserveerde houding in; hij zal zijn nek niet willen uitsteken. Waar kennen we dat van?

57.59

De samenstellers, dat zijn J. Nuyts en E. Pedersen, van de bundel **Language and conceptualization** (Cambridge University Press, 1997) hebben ter inleiding zèlf **Overview: on the relationship between language and conceptualization** (p. 1-12) bijgedragen. Als op te lossen vraagstuk vinden zij die betrekking

most intriguing, but also one of the most problematic, in present-day cognitive science.[p. 1]

Hoewel zij met genoemde bundel erop mikken

to help us progress a few steps forward in solving this intricate research question[, p. 7]

kan ik geen vooruitgang ontdekken. Volgens het referentiekader dat ik toepas, subjectief situationisme met semiotische enneade, meen ik daarentegen vooral gebrekkige veronderstellingen te herkennen, met gebrek aan, nota bene, overzicht van dien. Zo vinden Nuyts en Pedersen het vanzelfsprekend (!), dat

people acquire, store, and transmit [...] information about the world, information they can obviously also use in [...] performing many different types of (intentional) actions in a fairly systematic and relatively well-adjusted way in many different environments.[p. 1]

Tja, waar kan ik met commentaar beginnen? Wellicht begrijp ik ze verkeerd, maar volgens mij is gedrag principieel situationeel verbijzonderd. Dus ook (tussen)resultaten van wat er cognitief zoal gebeurt

in planning, in reasoning, in problem-solving [p. 1]

behoren m.i. integraal tot zgn informatie. Kortom, informatie moet navenant verbijzonderd opgevat zijn. Dàt is de crux van de enneade. Het eerste principe ervoor heb ik overgenomen van C.S. Peirce. Hij oppert teken als bemiddelend tussen object en interpretant. Maar ik wijs atomisme àf. Dat belemmert verklaring enz. van reële variëteit. Daarom heb ik object vervangen door objectgedrag dat al naar gelang van situatie varieert. Dat vergt voor behoud van consequente betrekkingen dienovereenkomstige geleding van interpretant resp. teken. Enneadisch is een interpretant een gemotiveerd concept, en een teken een configuratie van signatuur en context. Het is cognitief dus niet zó, dat een begrip beperkt blijft tot, zeg maar, ruwe en daardoor nog algemeen bruikbare grondstof en dat bewerking ervan voor specifiek gedrag géén begrip – meer – is. Volgens mij bestaan er juist geen òngemotiveerde begrippen, ofwel èlk begrip kent een bijbehorende motief. Netzo leidt abstrahering van context tot een dwaalspoor; taalkunde volgens louter signaturen is steriel.

En bestaan er objectief gezien wel verschillende talen? Uitgaande van een subject kan z/hij situationeel gedrag voortbrengen – bedoeld – àls teken, dus signatuur èn context. Z/hij kiest daarvoor wat volgens haar/hem de grootste kans biedt op vervulling van haar/zijn gemotiveerde concept in kwestie. Want ... èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Wie z/hij met het teken aanspreekt, heeft hij op het oog om met dier/diens gedrag de beoogde inschikkelijkheid te leveren (waarbij de aangesprokene een ànder subject kan zijn, dan is tekenverkeer intersubjectief, òf het oorspronkelijke subject zèlf; in het laatste geval is semiosis in strikte zin aan de orde, ofwel intrasubjectief). Waarop ik hier wil wijzen, is dat een subject m.i. niet op voorhand onderscheid tussen verschillende zgn talen erkent en een teken daarom beperkt tot één zo'n vermeende taal. (Ook) wat doorgaans talen genoemd worden, zijn vergaande abstracties. Dat helpt stellig om allerlei aspecten – gemakkelijker – te onderzoeken. Maar voor inzicht in andere verhoudingen sluiten we ons met dergelijke abstracties juist principieel àf. Volgens mij gaat daaraan ook de aanzet mank die Nuyts en Pedersen nog volgen. Zij beweren dat

the only way to study conceptualization is to study different types of behaviour and try to distinguish between those features of the behaviour which are inherent in the cognitive systems directly affecting it[. p. 3]

Wat zij ook daar missen, is dat het vermogen om het ene òf het andere gedrag te vertonen het vermogen omvat om van gedrag te wisselen. Dat vergt een ruimer verband, waarin de verschillende gedragingen eenduidig van elkaar onderscheiden

zijn. Om tot situationeel gedrag door een object c.q. subject op te roepen moet een subject een dienovereenkomstig verbijzonderd teken voortbrengen. Daarom is taal principieel configurationeel met teken als samenstelling van signatuur en context. In termen van motivationele verbijzondering geldt

that the same conceptual system lies at the core of all types of (intentional) behaviour[. p. 6]

Door enneadische betrekkingen bestaat er in termen van situationele verbijzondering noodzakelijkerwijs tevens maar één gedragssysteem, en in termen van contextuele verbijzondering is dat één teken- annex taalsysteem. Tja, indien Nuyts en Pedersen serieus menen, dat een

major problem for our current understanding of the relationship question is also that [...] there has been little discussion of methodology[. p. 6]

dan zouden ze mijn grondslagenvoorstel óók serieus moeten kunnen nemen. Wie legt het ze eens voor?

57.60

Als ik een boek tref als **Construing Experience Through Meaning, A Language-based Approach to Cognition** (Cassell, 1999), is door de titel mijn interesse gewekt om vervolgens óók te kijken of de inhoud relevant is voor – wat ik beschouw als – informatiekundig modelleren. Ik ben in dat boek van M.A.K. Halliday en Chr. M.I.M. Matthiessen echter niet ver gekomen. Van meet af aan is mijn indruk dat zij nodeloze verschillen maken. Door alsmat groeiende verwarring moet ik ondanks herhaalde pogingen opgeven (wat ik anders heus niet zo gauw doe). Voor zover ik Halliday en Matthiessen überhaupt begrijp, met hun voorstel voor de opzet van een

ideation base – how the phenomena of our experience are construed as categories and relationships of meaning [p. 48]

volgen zij m.i. methodisch een vals spoor. Sterker nog, ik kan er nauwelijks methode in ontdekken; ze blijven met (sub)categorieën strooien. Als het zo is dat

it is the grammar itself that construes experience[. p. 17]

houd ik het daarvoor hoogstens op resp. beperk ik me tot de semiotische enneade. Nee, voor stelselmatig modelleren voor informatieverkeer valt er m.i. niets te leren uit genoemd boek van Halliday en Matthiessen. Ook zo'n afwijzend oordeel is natuurlijk de moeite ervoor waard. Dat scheelt vergeefse moeite, averechtse resultaten enz. in de toekomst.

57.61

Metapatroon is een modelleermethode die kwalitatief verschilt van tot dusver gangbare methoden. Nieuw, dus. G. Neumann – zo'n naam moet toeval zijn – verklaart dat

neue Ordnungskonzepte in der Kultur immer auch Signale von Wissenskrisen darstellen[. p. 120]

De crisis die m.i. met Metapatroon valt te bestrijden, betreft ontkenning van reële variëteit. Metapatroon dient eenduidige ordening van, nota bene ook nog eens veranderlijke, betekenisvariëteit. Daarbij geldt betekenis als onlosmakelijke samenhang tussen elementen volgens semiotische enneade. Als zodanig is ditmaal Metapatroon

ja offenbar nichts anderes als die Neukonzeptualisierung der Ordnung von aus den Fugen geratenen Wissensbeständen. Und es ist offensichtlich, daß solche Konzepte immer auch mit Modernisierungsschüben gekoppelt sind.[p. 120]

Katalysator van de huidige sprong zijn stellig digitale technologieën. Zodra ze tevens voor communicatie worden gebruikt, moeten reële verschillen expliciet afgestemd kunnen worden. Metapatroon helpt met borging van zulke samenhang. Er heerst crisis zolang géén voorzieningen voor verschillen-in-samenhang getroffen zijn. Echter, volgens Neumann

scheint sich ein neuer Optimismus breitzumachen, der das Vertrauen in die elektronischen Medien der Speicherung von Wissen zum Ursprung hat.[p. 121]

Dergelijk vertrouwen acht ik dus vol-ko-men misplaatst zònder met voorrang methodische vernieuwing van zgn conceptuele modellering gericht op – erkenning van – reële betekenissenvariëteit. Overigens gaan ideeën van Novalis (schrijversnaam van Georg Friedrich Philipp Freiherr von Hardenberg, 1772-1801), zoals Neumann ze aanstekelijk beschrijft, al behoorlijk in die richting:

Novalis selbst hebt hervor, daß seine Enzyklopädistik [...] sich als Theater des Wissens darbietet: nicht als fixierte und abstrahierte (simplifizierte), sondern als performative Wissens- und Verstehensordnung.[p. 132]

Onder die noemer stelt Novalis zich dynamiek voor, die ik vergelijkbaar vind met wat C.S. Peirce (1839-1914) later semiosis noemt. Het meest direct heeft Peirce's semiotische triade-plus-grond mij tot ontwerp van de enneade geleid; dat heb ik beschreven in de hoofdstukken 2 en 4 van [Semiosis & Sign Exchange](#).

De vergelijking met theater is kennelijk al eerder gemaakt. Volgens M. Friedrich is

seit dem 16. Jahrhundert das 'Theater' [...] zu einer zentralen Metapher der Wissensorganisation und –verwaltung auf[ge]stieg[en]. [...] Das Theaterdispositiv war ein wichtiges Instrument, um das Verhältnis und das Verhalten gegenüber der Welt und dem Wissen zu strukturieren.[pp. 206-207]

Met nadruk wijst Friedrich op verschillende (!) betekenissen van theater. Ook weer variëteit, dus.

Die Metapher beginnt, die menschliche Erkenntnissituation zu beschreiben.[p. 226]

Kenmerkend voor wat Friedrich "Erkenntnissituation" noemt vind ik algemener gesteld voor een subject, dwz niet slechts voor een mens, zijn gedragsoriëntatie volgens ... situaties. Vandaar subjectief situationisme en daarom staat die aanduiding in de ondertitel van **Semiosis & Sign Exchange**; design for a subjective situationism. Nota bene ook toen al, Friedrich behandelt het vroege stadium van de zgn nieuwe tijd,

suchte man nach graphischen Darstellungsformen, die [...] weiterhelfen könnten.[p. 217]

Metapatroon helpt aan een grafisch overzicht van verschillen in samenhang.

literatuur

Friedrich, M., Das Buch als Theater. Ueberlegungen zu Signifikanz und Dimensionen der **Theatrum-**Metapher als frühneuzzeitlichem Buchtitel, in: **Wissenssicherung, Wissensordnung und Wissenverarbeitung. Das europäische Modell der Enzyklopädien**, samenstellers Th. Stammen en W.E.J. Weber, Akademie Verlag, 2004, pp. 205-232.

Neumann, G., Die frühromantische Enzyklopädie. Novalis und sein Konzept des Wissenstheaters, in: **Wissenssicherung, Wissensordnung und Wissenverarbeitung. Das europäische Modell der Enzyklopädien**, samenstellers Th. Stammen en W.E.J. Weber, Akademie Verlag, 2004, pp. 119-142.

57.62

Jij noemt het twijfelen. Was het maar zo! Ik vrees dat het vaak niet eens zo ver komt ... Meestal kijkt iemand slechts spreekwoordelijk rond, totdat z/hij vindt wat z/hij een reden ... vindt om haar/zijn eigen gang te blijven gaan. Wat vooralsnog onmiskenbaar als onzekerheid overkomt, betreft dan helaas helemaal niet de houding tegenover wat iemand anders voorstelt om anders te bekijken enzovoort, laat staan wanneer die ander een zgn buitenstaander is, maar louter dat z/hij nog zoekt naar zo'n [fopvatting](#) (om toch vooral hetzelfde te blijven doen). Tja, die is gauw genoeg ... gevonden. Met die zgn reden beoogt hij die ander met dat andere idee enz. niet te overtuigen, maar zonodig zijn baas. Van dier/diens inschikkelijkheid weet z/hij zich wèl immers afhankelijk.

57.63

Voor een adequaat antwoord moet ik gaan zitten, en dat is er nog niet van gekomen. Excuus. Vooruit, over pensioen gesproken, tja, voor wie weinig extra opbouwt, valt er zelfs nauwelijks iets te redden ... Ik heb alweer meer dan dertig jaar een, zeg maar, ontwerp bureau voor informatiekunde. Dat is zakelijk geen succes. Dat komt vooral omdat ik, zeg ook maar weer, wetenschappelijk kwalitatief nieuwe resultaten bereikt heb. Je zou toch zeggen, dat is wèl succesvol. Maar zolang niemand er aandacht aan schenkt, althans niet inhoudelijk, gebeurt er natuurlijk ook niets. En valt er dus ook niets aan/mee te verdienen. Het zij zo. De crux van hoe 'we' informatieverkeer op maatschappelijke schaal wat zgn variëteit van betekenissen betreft volgens mij opbouwend moeten faciliteren, kan ik jou in enkele minuten aannemelijk maken. Maar ja, jij hebt dan ook geen bestuurlijk, zakelijk en/of wetenschappelijk gevestigd belang om zulke vernieuwing te belemmeren. En als er iemand is, die begrijpt dat ik mijn terdege beredeneerde opvatting niet verwerp, ben jij dat. :-) Ik blijf het daarom maar proberen om m.i. noodzakelijke veranderingen te agenderen enz. Jij begrijpt ook hoe druk je het daarmee kunt hebben. Dat is beter dan alleen maar klagen.

57.64

P. Michel heeft een "Katalog der Gesichtspunkte" samengesteld waaronder diverse denkers uit de zgn vroegmoderne tijd – als zodanig geldt de periode van de vijftiende tot de negentiende eeuw – kritiek hebben uitgeoefend op encyclopedische ordeningsmethoden. Ik acht zijn opsomming zo mogelijk nòg relevanter voor 'onze' tijd. Juist een moderne methode annex –taal voor informatiemodellering moet oplossingen faciliteren voor problemen met/door o.a.

1. Widersprüche zwischen einzelnen Wissensinhalten;
2. Auseinanderklaffen von Theorie und Praxis, Widersprüche zwischen Meinung und Empirie;
3. Auseinanderklaffen von Wissen und Moral;
4. Religiöse Motivation
5. Irritation durch neue Entdeckungen;
6. Einsicht in den Perspektivismus des Wissens
7. Ideologieverdacht;
8. Sprachskepsis;
9. Kritik an der Unzulänglichkeit von bestimmten Ordnungssystemen;

10. Grundsätzliche Zweifel an der Systematisierbarkeit des Wissens;
11. Unergiebigkeit des syllogistischen Schließens;
12. Annahme einer anthropologischen Schwäche, Beschränktheit des menschlichen Fassungsvermögens bei der Erkennbarkeit der Welt;
13. Argwohn gegenüber einer zu simplen Wissensvermittlung.

Besef waaròm Metapatroon zo flexibel passend is, vergt kennis van grondslagen ervan: subjectief situationisme.

literatuur

Michel, P., **Nihil scire felicissima vita**. Wissens- und Enzyklopädiekritik in der Vormoderne, in: **Wissenssicherung, Wissensordnung und Wissenverarbeitung. Das europäische Modell der Enzyklopädien**, samenstellers Th. Stammen en W.E.J. Weber, Akademie Verlag, 2004, pp. 247-289.

noot

Michel ontleende zijn (hoofd)titel aan een werk van Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim (1486-1535). Een recht-toe-recht-aan vertaling in het Nederlands luidt: Niets weten [is het] gelukkigste leven.

57.65

Wat een spervuur aan taalkunst! Zo kunnen jij en ik er in elk geval – ook een beetje – om lachen ...

57.66

aan President van de Algemene Rekenkamer

Hierbij bevestig ik ontvangst van uw brief met kenmerk 17001725 R/C dd. 2 maart jl. die u stuurde als reactie op mijn emailbericht dd. 19 februari jl. [zie aantekening 57.43.] over “kwalitatief veranderde opgaven.” Ik stel tot mijn spijt vast, dat u mijn aanbod voor een gesprek met zoveel woorden afwijst.

Juist met uw brief neemt u mijn zorgen allesbehalve weg. Stelt u zich aub voor dat de Algemene Rekenkamer zo’n brief had ontvangen als antwoord van een bewindspersoon op een onderzoeksrapport. Die bewindspersoon schrijft u blijkbaar, ik citeer voor deze fictieve vergelijking nota bene uit ùw brief,

dat er sindsdien veel is gebeurd [...]. Een nieuwe strategie, een nieuwe werkwijze [...] getuigen allen expliciet van de veranderingen – vaak technologische – in de wereld om ons heen [...].

Gelóóft u dat zomaar? Of vraagt u die bewindspersoon vervolgens prompt om inhoudelijke verklaring? Ik heb op de website van De Algemene Rekenkamer gezocht naar een beschrijving van de “nieuwe strategie.” En van de “nieuwe werkwijze.” Zoals u mij laat weten zijn ze immers “expliciet.” Ik kan daar echter niets vinden dat er serieus ook maar op lijkt. Evenmin herken ik in uw brief zelfs maar de minste poging om mij toe te lichten hoe onze visies inmiddels wèl stroken.

Uiteraard sta ik ervoor open om me te laten overtuigen, zeker ook door u, maar louter een mededeling dat-het-wel-goed-zit volstaat niet. Daarmee zou ù als president van de Algemene Rekenkamer ook geen genoeg – moeten – nemen, nietwaar? Daarom verzoek ik u hierbij mij adequate informatie over “nieuwe strategie” en “nieuwe werkwijze” van de Algemene Rekenkamer beschikbaar te stellen. Graag ontvang ik spoedig zulk nader bericht.

[brief dd. 3 maart 2017]

57.67

Zie [boven]staand[, dwz aantekening 57.66,] voor afschrift van een brief die ik stuur aan de president van de Algemene Rekenkamer. Ik wilde het er eerst maar alweer bij laten zitten, maar dat stel ik dus uit. Nee, enige kans op opbouwend effect op afzienbare termijn is er niet. Maar die kans bestond natuurlijk al niet toen ik dat oorspronkelijke emailbericht verzond. Mijn motief is allang om volgende generaties te laten ontdekken, dat niet iedereen lijdzaam heeft toegekeken (maar waarschijnlijk is ook dat nog steeds veel te veel verwacht).

Ik vind het typerend dat nota bene de Algemene Rekenkamer, indien aangesproken met opbouwende kritiek, volgens precies hetzelfde stramien reageert, te weten onbeargumenteerd defensief (lees ook: [fopvatting](#)), als de overheidsorganisaties die zij onderzoekt consequent doen. Of is het zelfs nog lameliger enzovoort? Dat wilde ik toch maar even vastleggen. En ik stel een vraag die de Algemene Rekenkamer redelijk moet voorkomen. Zo van, u beweert dat wel, maar hoe zit het nu echt? Beseft u eigenlijk dat u zich oncontroleerbaar voordoet? Is dat juist in uw geval niet, zachtjes uitgedrukt, reuze merkwaardig? Wat natuurlijk niet helpt, is dat de enige bemoeienis van de president van de Algemene Rekenkamer bij 'zijn' antwoordbrief vrijwel zeker slechts de ondertekening ervan betreft. (Want) uit het opgegeven emailadres maak ik op, dat een medewerker van de voorlichtingsafdeling de tekst opstelde. Diezelfde medewerker krijgt stellig ook weer het vervolg ter behandeling ... Overigens vind ik de slotzin uit de brief die ik zojuist ontving extra (ver)storende poging tot verhuld afpoeieren. Die zin luidt:

Uw stellige conclusie [in het emailbericht dd. 19 februari 2017] op basis van die advertentie [ter vervulling van de vacature voor collegelid] dat uw mening uit 2007 thans onverminderd overeind kan blijven, is helaas een feit waar ik kennis van moet nemen.

Over conclusie gesproken, waar slaat "moet" op? Zegt de AR-president dat hij liever had gehad, dat ik hem géén bericht had geschreven? Daarop lijkt ook "helaas" te wijzen. Maar "helaas" staat wel degelijk onmiddellijk vóór "een feit." Hij zal echter vast niet menen – klopt, helaas – dat ik hem benader met wat ook hij "helaas" als "een feit" erkent. Want dan is "kennis [...] nemen" natuurlijk niet genoeg. Hij ... moet er in dat geval ook naar handelen. Maar volgens mij drukt hij met die zin juist uit, daar heb je het, elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid, dat hij van alles en nog wat doet, maar daar hoort in elk geval niet bij ooit naar mijn "conclusie" resp. "mening" als een tevens door hem erkend feit te handelen. Of ik daar dus maar naar wil fluiten. Dat roept m.i. de verdere vraag op, wat hij daar ... feitelijk met "een feit" bedoelt. Het heeft er alles van weg, dat hij dat feit beperkt ziet tot zoiets als de berichtgebeurtenis zonder de inhoud ervan. Er staat dus dat hij weliswaar weet, vooruit, toegeeft, dat ik een conclusie trek resp. een mening heb, maar totaal niet geïnteresseerd is in hoe die conclusie luidt resp. wat die mening inhoudt; daardoor kan hij zich er ook niets – dat moet ik toch kunnen begrijpen; of ben ik nog dommer dan hij al wist? – van aantrekken. Die voorlichtingsmedewerker vindt vast dat z/hij een relevante brief voor haar/zijn baas dichtte. Afwachten maar hoe de volgende uitvlucht luidt.

Oh ja, op de website van de Algemene Rekenkamer (geraadpleegd op 5 maart 2017) staat op de pagina **Over de Algemene Rekenkamer** in de paragraaf **Algemene Rekenkamer: Onafhankelijk instituut dat deskundig oordeelt** o.a.:

Signalen en reacties uit de samenleving, van burgers, bedrijven of organisaties behandelen we zorgvuldig. We kunnen bijvoorbeeld besluiten om ze te betrekken bij lopende onderzoeken.

Mis ik soms iets? Of staat daar inderdaad een misleidende boodschap? Ik vrees dat 'ze' zelfs geen benul hebben.

57.68

Nogmaals dank voor je hartelijke aanbod, afgelopen vrijdagavond, voor hulp met publiciteitspogingen. [Voor] een concepttekst[, zie [Het komt door populistische opdrachtgevers](#)]. Voor het geval dat je met "samen" een tekst bedoelde uit ons beider naam – wat mij betreft natuurlijk graag – heb ik alvast tevens een m.i. relevante Europese noot laten klinken.

57.69

Bedankt voor je prompte reactie, ondanks drukte. Graag neem ik je opmerkingen wèl "serieus." Tja, wat is mijn "punt"? Zeg overdrachtelijk maar even dat de coördinaten ervan zich slechts volgens een bepaald referentiestelsel resp. –kader laten uitdrukken. Voor het punt in kwestie vind ik het gangbare referentiekader echter òngeschikt. En neem ajb van mij aan, dat is het ook. Daarom heb ik qua boodschap eigenlijk twee punten. Er is zoiets als een metapunt bijgekomen. Het is helaas niet anders. Dat zgn metapunt betreft om met voorrang een kwalitatief ànder referentiekader begrijpelijk te maken. Voor mijn "punt" is dat de principiële verbijzondering van informatie volgens context. (Want) pas daarmee laat zich dàt punt eenduidig genoeg bepalen, en zo door naar problematiseren, enzovoort tot en met geldige oplossingen. Wat een logische volgorde is, te weten allereerst de schets van een referentiekader (lees ook: paradigma) en erná de toepassing ervan, geeft naar mijn ervaring echter problemen. Daarmee worstelt elke bedenker van een nieuw paradigma. Die inzet maakt het volgens mij ook onvermijdelijk mede "over jezelf [te] moeten schrijven." De lezer kan redelijkerwijs immers nog niet weten resp. volgen wat het nut is van dat andere kader (als z/hij zich al bewust is van mogelijk verschillende referentiekaders). Wat z/hij daardoor meteen wèl krijgt, is de indruk dat het niet klopt met hoe z/hijzelf punten altijd duidt. Daardoor haakt z/hij vrijwel meteen af. Als ik een persoonlijke indruk heb weten te maken, maak ik (!) die kans hopelijk alweer iets minder groot. Is er verder een oplossing voor deze m.i. reële opgave van een tweepuntige boodschap? Ik probeer het alweer ruim dertig jaar en ben nooit verder gekomen dan pogingen om voldoende herkenbaarheid te mengen met voldoende afwijking. Je hebt dus volkomen gelijk. Dat leidt tot "een meanderend meta-verhaal." "Daar zijn kranten niet in geïnteresseerd," stel jij vervolgens. Kennelijk vormt de wetenschapsbijlage geen uitzondering. In veronderstelling van een enkel, doorgaans impliciet, referentiekader staan – redacteurs van – kranten helaas niet alleen, zo heb ik ook als jarenlange ervaring. Ik zie voor mijn "punt" vooralsnog echter geen alternatief. De mogelijkheid om het enkelvoudig te agenderen, met begrijpelijkheid voor een ruimer publiek van dien, bestaat immers pas nadat het relevante referentiekader ervoor netzo algemeen bekend verondersteld kan zijn. Stel dat ik begin, bijvoorbeeld, met de mededeling dat jaarlijks miljoenen, zo niet miljarden, euro's aan mislukte ict-projecten verloren gaan. Dan moet ik dat ook terdege kunnen verklaren, nietwaar? Maar daarvoor heb ik nu juist dat andere ... referentiekader nodig. Het was jouw aanbod voor hulp, waarvoor nogmaals mijn hartelijke dank, waarom ik

tòch nog maar eens een poging ondernam. Jouw opmerkingen bevestigen mijn overtuiging dat het langs de weg van een krant géén zin heeft. Ik moet er dus maar definitief mee stoppen. Is dat “serieus” genoeg? :-)

57.70

Het kan met het weer gelukkig nooit lang meer duren voordat we op een terrasje terecht kunnen! Met TK-verkiezingen in zicht wijs ik je op mijn column [Het komt door populistische opdrachtgevers](#), zojuist verschenen. Wat vind je van mijn analyse dat wat populisme heet slechts een gemankeerde reactie is op feitelijk simplisme, dus zelfs principieel gemankeerd, van beleidsbepalers met hun gevolg? Weliswaar onvermeld, maar zeker niet onbedoeld laat ik Forum Standaardisatie. Dankzij (!) Bureau FS waren – of leek dat maar zo? – oogkleppen zowaar even af, maar zijn ze helaas vlot weer vastgegespt. Nu is het probleem met oogkleppen eerst en vooral, dat ze het iemand onmogelijk maken om te (h)erkennen dat z/hij ze draagt. Mijn hoop is daarom erop gevestigd, dat jij tzt elders een (overheids)functie krijgt en daar als opdrachtgever wèl ‘betekenisvol’ kan werken. Waar blijft de informatiekundige lente? Als zo’n toekomst gloort, kom ik er spoedig graag op meeklinken. :-) Je kunt ook altijd hier langsfietsen, welkom!

57.71

In zijn wijsheid merkte Martijn Houtman op dat het te ingewikkeld is voor een eenvoudig verhaal. Er is dus niet meer mogelijk dan iemand het idee te geven dat hij het begrijpt, dwz een valse idee. Maar juist dat is populistisch ...

57.72

Hoe zgn populisme geduid wordt, vind ik doorgaans nogal ... populistisch. Dat zit me kennelijk steeds meer dwars. Met [Het komt door populistische opdrachtgevers](#) probeer ik in elk geval voor zoiets als maatschappelijke informatiekunde (lees ook: informatieverkeerskunde) een beknopte aanwijzing te verschaffen waarom het anders moet, en hoe dat kan. Zo’n poging is vergeefs, dat weet ik ook wel. Waarom blijf ik het doen? Goede vraag!

Het communicatieprobleem lijkt mij vergelijkbaar met uitleggen wat lucht is aan iemand die zijn hele leven al adem haalt. En dan zou hij dat niet weten? Iemand voelt zich daardoor voor dom gehouden. Onmiddellijk diep beledigd sluit hij zich af voor de uitleg. In de vergelijking die ik hier opper, is zo iemand echter niet zomaar ... iemand, maar iemand die opdracht verstrekt om, bijvoorbeeld, vliegtuigen te bouwen. Zonder deugdelijke kennis van aerodynamica bij op z’n minst de opdrachtnemer komt er letterlijk niets van de grond. Maar om te beginnen moet de opdrachtgever er dus niet zo ... luchtig over doen. Het huis-tuin-en-keuken begrip voldoet voor dergelijke opgaven niet.

Zo is het ook met informatie, zeg ook maar taal. Voor dagelijks gebruik staat niemand er bij stil hoe dat werkt. Dat is tijdens informatieverkeer vaak maar goed ook, want zodra je stil staat, kan je niet dóór. Maar een naïef, impliciet begrip van informatie schiet kwalitatief prompt ernstig tekort voor ontwerp enz. van infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer. Het blijkt echter moeilijk, zo niet onmogelijk, om dat stadium van uitleg te bereiken. De meeste mensen wachten immers niet op uitleg van wat zij menen allang te weten, en zelfs beter dan die arrogante kwast die ze met zulke onzin komt lastigvallen, kom nu toch! Denk ook aan het gezegde, dat de vis de laatste is die begrijpt wat water is. Zij beseffen niet, dat ze in hun hoedanigheid (!) van opdrachtgever open moeten staan voor een –

veel – rijker begrip. Dat geldt voor elk onderwerp van overheidsbemoedening. Bijvoorbeeld voor milieubeheer is het relevante referentiekader ook wat ruimer dan de geraniums die de minister op zijn eigen balkon water geeft. Of? Toen Copernicus opnieuw bedacht – dat wisten immers o.a. de oude Grieken al – dat de aarde om de zon draait ipv andersom, duurde het enige tijd totdat die opvatting gemeengoed was (en bleef dankzij opleiding). Daar was toen ook wat minder haast bij. Maar wat doen we ons tegenwoordig aan met gebruik van digitale informatie- en communicatietechnologieën op reële verkeersschaal? Daarvoor schieten we elke dag, ik doe maar een gok, het kostenequivalent van een raket naar de planeet Mars af. Die missen zonder passende veronderstellingen nota bene allemaal hun doel (laat staan dat er ooit eentje terug komt). Zonder stelselmatig informatiebegrip steken we dus slechts, overdrachtelijk gesproken, gevaarlijk vuurwerk af. Dat geldt kunnen we maatschappelijk natuurlijk beter gebruiken. Ik zie dit zowel schrijnende als kansrijke onderwerp echter nog niet zo gauw in een of ander verkiezingsprogramma verschijnen. Voorlopig houd ik het met een poging tot verbeteren humor dus maar op zulke (tekst)stukjes op mijn eigen website. Oeps, alweer twintig jaar geleden schreef ik [Minister](#). De inhoud ervan lijkt mij onverminderd actueel. Alleen de aanduiding informatieverkeer ontbreekt (als thema staat vermeld: informatiemaatschappij) en het ziet er niet naar uit dat de PvdA blijft behoren tot de “twee grootste partijen.” Jij gaat toch wel stemmen? :-)

57.73

Voor nog maar eens een machteloos – want om kritiek kom ik niet heen – opbouwend tekstje, zie [Het komt door populistische opdrachtgevers](#). Vergis ik me door tevens kritiek te geven? Tot dusver is mijn idee dat een reden voor een andere aanpak ook herkenbaar moet zijn. (Want) op die manier is een voorstel pas vatbaar voor dito redelijke discussie enzovoort. Dat is ook zo iets. Iedereen stelt dat z/hij open staat voor discussie. Merk jij er iets van?

57.74

Over wat een teken (Engels: sign) is, heb ik wèl een categorische opvatting. Die luidt, dus bij wijze van axioma, dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (Engels: every sign is a request for compliance; zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#)). Op die manier is een teken altijd een verhaal. Dat heb ik eerder nooit zó expliciet beseft. Ik ben onlangs erop gekomen dankzij literatuurwetenschapper R. Chambers en zijn boek **Story and Situation, Narrative Seduction and the Power of Fiction** (University of Minnesota Press, 1984). Tegelijk heb ik de indruk dat Chambers zijn ... verhaal nodeloos beperkt houdt. Dat kan ik dan op mijn beurt duiden dankzij subjectief situationisme met semiotische enneade als een alweer op z'n ruimst (?) gedacht referentiekader. Zo stelt Chambers meteen in de eerste zin van zijn boek, dat

meaning is not inherent in discourse and its structures, but contextual, a function of the pragmatic situation in which the discourse occurs.[p. 3]

Wat mij betreft, ja èn nee. De opvatting dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, veronderstelt een subject (A) dat een verzoek doet èn een subject (B) tot wie dat verzoek is gericht om er met zijn gedrag aan te voldoen. Wanneer A hetzelfde subject is als B, is intrasubjectief tekenverkeer aan de orde. Dat is intersubjectief tekenverkeer in het geval dat A en B van elkaar verschillen. Door verdiscontering van tijd(sverloop) kan – wat ik vervolgens veronderstel als –

een enkele beweging in tekenverkeer worden gemodelleerd met twee enneades. Wie zo'n model erbij haalt, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#), ziet dat elke deelnemer aan tekenverkeer daarvoor een eigen motief volgt. Dat komt voor A, de verzoeker, steeds overeen met zijn inherent subjectieve interpretatie van situatie, resulterend in dienovereenkomstige context als samenstellend element van een compleet teken. Als, zeg maar even, waarnemer – en daarvoor hoeft een subject overigens niet als zodanig geadresseerd te zijn – gaat het voor B om, zeg ook maar even, omgekeerde enneadische dynamiek. Hieruit volgt dat wat Chambers beschouwt als “situation” nog veel verder ontleedbaar is, en voor preciezer begrip ook moet zijn. Voor elke deelnemer en per wisselwerking in “discourse” geldt een dienovereenkomstige situatiebepaling enz. Uitwisseling van een teken kent volgens mij wel degelijk structuur, te weten dia-enneadisch. Met die structuur is echter géén betekenis bepaalt, dat ben ik volkomen met Chambers eens. Daarentegen opent die structuur de mogelijkheid voor variëteit van betekenissen of, beter gezegd, verzoeken tot inschikkelijkheid voor afstemming van gedrag door betrokken subjecten.

Ik ben nogal uitvoerig, zelfs uitgesproken principiële, op Chambers allereerste zin ingegaan. Daardoor kan ik mijn instemming resp. commentaar op wat hij laat volgen veel beknopter formuleren. Zo wijst de enneade op een antwoord op de vraag

as to whether it makes **any** sense to attempt to distinguish text from context[. p. 3]

Nogmaals, enneadisch opgevat vormt teken een dimensie, ofwel moment in semiosis. Als zodanig heb ik het afgeleid van wat C.S. Peirce als element van triade oppert; die afleiding staat beschreven in hoofdstukken 2 en 4 van **Semiosis & Sign Exchange**. Alle drie enneadische dimensies tellen op hun beurt drie elementen. Eén van de elementen van de tekendimensie is context, aldus op z'n Peirceaans bemiddelend tussen motief en situatie (hoewel Peirce zulke bemiddeling dus grover poneert, dwz door het òngedifferentieerde teken). Samengevat, context is dus niet iets anders dan teken; context is onderdeel ervan. Onder vermelding van

the **perception of a relationship** between discourse and its context

voegt Chambers nota bene tussen haakjes toe,

however difficult it may be, in purely formal terms, to distinguish one from the other.[p. 3]

Het dia-enneadische model is formeel. Daaruit blijkt dat “discourse” van een andere orde is dan “context.” Onderscheid ertussen moet dienovereenkomstig geduid zijn. In het geheel van tekenverkeer zijn subjecten betrokken met pas daarin via context elk hun eigen situationele interpretatie: motief. Chambers geeft daarom tevens een m.i. altijd nog te abstracte voorstelling met het volgende:

As far as narrative goes, common language has always recognized the contextual nature of meaning through the concept of “point”: the “same” story can have a quite different point when it is told in different situations.[p. 3]

Het dia-enneadische model verduidelijkt, dat een tekenwaarnemer in die hoedanigheid – en dat is dan een subject – een configuratie van signatuur en context met een dienovereenkomstig gemotiveerd concept duidt als situationeel gedrag van een object resp. subject. Zo'n, zeg maar even, subjectieve interpretatieslag begint overigens reeds met een gemotiveerd concept, en eindigt er dus mee, enzovoort. De variabele uitgangskonfiguratie van motief met bijbehorend concept komt dan neer op wat Chambers “different situations” noemt. Dat

uitgangspunt leidt tot eveneens een gemotiveerd concept als aankomstpunt. Dàt is kennelijk wat Chambers als “point” laat gelden. Herkenbaar gelijk op verschillende tijdstippen en/of voor verschillende subjecten is doorgaans wat eneadisch signatuur heet. Ook kan de oorspronkelijke verzoeker bijbehorende context, voor zover hij daarover invloed heeft, ònveranderlijk proberen te houden. Dat lukt deels door registratie. Het is echter een misvatting om te denken dat wat een subject steeds als teken beschouwt, compleet wordt overgeleverd. Ja, als ik dit woord herlees, herken ik dat er nog steeds hetzelfde woord staat. Het is ook nog dezelfde zin, in hetzelfde boek. Maar helemáál dezelfde context kan ik onmogelijk herroepen. Intussen ben ik immers veranderd, mede door die eerdere lezing. O.a. zgn literatuurwetenschap kan gauw ertoe neigen om aandacht te vernauwen tot wat geschreven staat en hoe een lezer dàt begrijpt. Maar die lezer bestaat altijd in een ruimere werkelijkheid die hij subjectief situationeel beleeft. Wat ik aan Chambers voorstelling fascinerend vind, is dat hij reeds vergaand besef toont van die ruimte. Hij drukt zich daarover m.i. echter nog niet precies uit. Hij beweert dat

the significance of [a] story is determined less by its actual content than by the point of its being told, that is, the relationships mediated by the act of narration.[p. 3]

Dat klinkt alsof hij meent dat “actual content” zoiets als dè objectieve betekenis is. Maar volgens subjectief situationisme bestaat die überhaupt niet. Elk teken, wellicht is het duidelijker om van elke tekengebeurtenis te spreken, dwz aparte beweging in tekenverkeer, betreft “relationships mediated,” en elke deelnemer vertrekt daarbij vanuit resp. komt daarbij tot eigen momentane gemotiveerde concepten. Het is dus niet zo, dat

when one looks hard at stories, it becomes extremely difficult to distinguish them from their **telling**[. p. 3]

Sterker nog, dat is principieel onmogelijk. Voor dat inzicht moet echter nader onderscheid in onlosmakelijke samenhangende axiomatische elementen gemaakt èn gevolgd zijn. Hoewel hij zijn vinger er nog niet op kan leggen, weet Chambers allang dat traditionelere opvattingen niet kloppen:

In the light of such everyday observations, it seems strange that literary theory and criticism have paid so little attention to the performative function of storytelling, preferring to limit themselves arbitrarily to the study of narrative structure and the discourse of narration conceived in each case as a set of relationships internal to a context-free text.[p. 4]

Die kritiek is onverkort geldig voor zgn informatiekunde. Wat onder die noemer gangbare theorie & praktijk is, is nog lang géén informatieverkeerskunde. Ik laat graag Chambers verder aan het woord:

[W]hat is lacking is recognition of the significance of situational phenomena – of the social fact that narrative mediates human relationships and derives its “meaning” from them[. p. 4]

Is het ook bij Chambers angst voor verbanning uit academische kring dat hij de aanduiding subject e.d. vermijdt? Wat hij zoals stelt, komt er natuurlijk op neer, en terecht. Een verhaal is altijd teken en als zodanig

it depends on social agreements, implicit pacts or contracts, in order to produce exchanges that themselves are a function of desires, purposes, and constraints.[p. 4]

Voor “desires” lees ik motieven op z’n enneadisch, en “purposes” zijn voor elk subject dan zijn gemotiveerde concepten die leiden tot zijn dienovereenkomstig verbijzonderde gedragingen. Daarvan/-mee is zijn bedoeling eventueel dat ze als teken worden opgevat. Als dat zo is, mikt A erop dat B er mede een context van ondervindt die hem een situatie suggereert als motief voor (weder)gedrag waarmee B het feitelijke verzoek door A vervult. Dat gaat A na door gedrag van B als reactie op zijn verzoek en teken te beschouwen. Zo wisselen A en B voortdurend van rol: dia-enneadische dynamiek. Chambers gaat reeds op onderzoek naar

the implications of the contextual nature of meaning for the analysis of narrative texts[. p. 4]

Hij doet dat door

focus[ing] attention onto the need, not simply to read texts in situation (which is inevitable) but also to read, in the texts, the situation that they **produce** as giving them their “point.”[p. 4]

Naar mijn idee abstraheert Chambers aldus te veel van de oorspronkelijke opsteller van een verhaal als geschreven teken (omdat er in zijn benadering sprake van een lezer is). Het lezende subject produceert vanuit o.a. onlosmakelijk motief steeds o.a. ... motief. Een teken láát dat produceren dóór het lezend subject. Voor dat effect heeft de schrijver eerder dat teken geproduceerd, althans, een (object)gedrag waarvan hij verwacht dat het geschikt is om door een lezer als deel, vooruit, aanmerkelijk deel, van een teken opgevat te worden. Wat een subject als bestendig(er) beschikbaar teken bedoelt te produceren, dus door registratie tot een object, moet hij nota bene afstemmen op zijn afwezigheid tijdens waarneming enz. ervan door een ander subject (of door hemzelf op later tijdstip). Ik vind het rekening houden door de verzoeker met zijn afwezigheid de kritieke factor om überhaupt begrijpelijk ervan te kunnen spreken, dat

narrative [...] includes as part of its self-reference system specific indications of the narrative situation appropriate to it.[p. 4]

Voor een publieksschrijver, en daarvan gaat Chambers impliciet uit, komt er nog eens bij dat hij evenmin weet wie wanneer precies zich wendt e.d. tot ‘zijn’ teken. Als zodanig is ook de wetgever e.d. een publieksschrijver! Voor de verzoeker gelden in elk geval andere criteria voor wat telt als “appropriate” dan voor de met zijn verzoek al dan niet persoonlijk geadresseerde subjecten. Het motief om zich tot een ander voor inschikkelijkheid te wenden is nu eenmaal om een bepaalde bijdrage zèlf niet te leveren. De opgave voor de opsteller van een teken is telkens weer om een wederpartij – en meestal heeft een subject het daarvoor tegen zichzelf – wèl zover te bewegen. Chambers wijst op

the power of words : their power to seduce[. p. 5]

Dat geldt niet alleen voor woorden, maar algemeen voor tekens met een gemaakt aandeel inclusief (!) context. Dat vergt

to some a matter of acting and **mise en scène**, phenomena independent of the verbal text[. p. 6]

Onafhankelijk zijn, in enneadische termen, signatuur en context echter niet, integendeel. Als configuratie waarmee het ene subject een ander subject, of zichzelf, tot inschikkelijkheid probeert te, om met Chambers’ te spreken, verleiden geldt dat tekengebruik

not only derives significance from situation but also has the power to change human situations.[p. 7]

Dat is zelfs de aard van tekens, punt. Dus,

meaningfulness is [...] completely missed [...] by analysis of narratives in terms of their supposed internal relationships alone. [...] Narrative is most appropriately described as a transactional phenomenon.[p. 8]

Chambers wijst op

those features in [literary texts] – those textual indices of contractual and transactional understandings – that themselves realize the narratives as communicational acts and open them, as verbal structures, onto a world of events and change.[p. 10]

Volgens een dia-enneadisch kader schetst Chambers het teken dus te actief en – het principiële verschil tussen – zowel de opsteller als de waarnemer(s) ervan te passief. Ik onthoud me hier van, opnieuw, herschikking volgens enneadische elementen van semiosis. Ik elk geval zit Chambers wat mij betreft op het goede spoor. Dàt benadruk ik graag:

Not the actual historicity of texts, but the markers, within them, of historical situation – these are what a renewed narratology, concerned with the phenomenon of point, might take as its object.[p. 10]

Een situatie volgens tekenverkeer moet steeds als dia-enneadische beweging worden beschouwd, met als punt dat een teken een verzoek tot inschikkelijkheid is van de ene deelnemer aan (een) andere deelnemer(s). Wat daarbij voor de, vooruit, ontvanger van het verzoek geldt als teken, wijkt af van wat de opsteller als zodanig voortbracht. De materiële vorm wekt gauw valse schijn van doorlopende objectiviteit. Opsteller en waarnemer hebben aandeel aan

narrative point [...] as mobilizing the forces of desire[. p. 10] The intuition is very clear that narrative “point” is indistinguishable from the “point” of human relationships – one might well say (for humans as communicating creatures) the point of existence.[pp. 221-222]

Klopt, met een teken als verzoek tot inschikkelijkheid geldt tekengebruik (lees ook: taal) algemeen

as a matter of seduction[. p. 10]

Chambers waagt zich overigens niet, althans niet duidelijk, aan een uitspraak over algemene geldigheid van dat oordeel. Hij onderzoekt slechts

some important nineteenth-century French and English short stories[. p. 10]

Langs àndere weg kwam ik tot het inzicht dat, in de woorden van Chambers,

narrative as a communicational act should itself begin to lay claim to seduction as its own **modus operandi**[. p. 11]

Ik bracht semiotiek avant la lettre van A. Schopenhauer – hoezo, wil en voorstelling? – in verband met Peirce’s basisidee van semiosis (en met een modelleermethode die ik eerder op basis van contextuele verbijzondering had ontwikkeld: Metapatroon). Chambers stelt dat het verleidingsbeginsel

is likely, upon examination, to prove to be a relatively modern phenomenon[. p. 11]

Dat vind ik pertinent niet. Om maar een lelijk woord te nemen, inschikkelijkheidsbevordering bepaalt wat geldt als teken, voor alles en altijd. Ja, dat

is dus nogal een categorische opvatting. Chambers meent met zoveel woorden nog dat oorspronkelijk

narrative [was] a mode of direct communication of preexisting knowledge[. p. 11]

Dat is m.i.in strijd met evolutionaire psychologie, enzovoort. Het is principieel een verkeerd idee dat het gaat om een tamelijk recente

shift from the function of transmitting information,[p. 11]

althans, in strikt objectieve zin. Chambers houdt het er nog op dat

[s]uch a shift is certainly the sign of a more radical and profound change, one that has affected the perception of communication in general and literary communication in particular.[p. 11]

Volgens mij is er dus géén “shift” in de aard van tekenverkeer. Beter begrip ervan vergt echter wèl “radical and profound change.” Dat betreft echter met voorrang het referentiekader waarmee

the problems of [...] pragmatics reappear in a new guise and with a different emphasis.[p. 14]

In het werk van Chambers herken ik belangrijke aanzetten. Wat mij tot zo’n beoordeling in staat stelt, is uiteraard ook vooral weer een ... referentiekader. Ik oriënteer mij volgens subjectief situationisme, formeel uitgedrukt met de zgn semiotische enneade. Ofwel, dat kader “has affected [my] perception of communication in general.” Ik schrijf dit commentaar enz. op Chambers’ werk natuurlijk onvermijdelijk óók als verzoek tot inschikkelijkheid. Ik hoop aldus een verdere bijdrage te leveren aan verspreiding van – het idee van – subjectief situationisme en dan concreet door naar praktisch gebruik van Metapatroon voor ontwerp enz. van infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer met passende variëteit voor reële dynamiek van meervoudige betekenissen. Vanwege inschikkelijkheid is het überhaupt

necessary for [a story] to trade in the manipulation of desire[. p. 11]

In Nederlandse vertaling is het dan een bonus dat “to trade” handelen betekent, en zo door naar gedragen. Ik herhaal dat het teken zich niet gedraagt, maar als middel wordt ingezet. Dat vergt enerzijds, en om te beginnen, gedrag van de opsteller. Hij mikt ermee op (een) waarnemer(s) om gedrag door hem/hen op te roepen. Elk subject volgt voor gedrag zijn eigen gemotiveerd concept. De opsteller moet een waarnemer dus zien te bewegen tot zo’n concept. Dat is

best described [...] as the arousing of “interest.”[p. 11]

Chambers’ karakterisering als verleiding is daarvoor dus ook zeer toepasselijk. En sinds Chambers **Story and Situation** publiceerde, heeft het er vooral door het Internet nòg sterker de nota bene valse schijn van dat – vervang in het volgende citaat “literary text” gerust door, in het Engels, sign –

the modern age is one [...] in which the literary text itself, as a form of communication, undergoes the process of reification, becoming **specialized** [...] and more particularly **autonomized** as “text,” that is, as a form of communication cut off from the circumstances of “direct” communication and freed both from the intentionality of an authorial subject and from the determination resulting from a specific recipient[. pp. 11-12]

Ik herhaal, de “shift” die Chambers aangeeft, is er in werkelijkheid niet. Hij heeft natuurlijk wèl gelijk door te benadrukken dat méér dan ooit

[d]eferral and mediation, the conditions of “interpretability,” [are] the necessary conditions of meaningfulness[. p. 12]

Let wel, ik geef Chambers hier gelijk. Hij schrijft echter nog dat zulke “conditions [...] now become [...] necessary.” Mijn opvatting luidt dus, dat ze dat altijd geweest zijn en zullen blijven wanneer een teken aan de orde is. De – expliciete nadruk op de – bemiddelende functie van teken is ook precies wat ik het baanbrekende idee van Peirce vind (en waarop ik voortborduur). Wat bijvoorbeeld literatuur ook is, er is niet nieuw aan dat verleiding er de bedoeling mee is. Wat – hoogstens – kan veranderen, is de modus. Dat werkt bij een gezagsgetrouw individu als lezer nu eenmaal anders dan bij iemand die zich radicaal individualistisch waant. De laatste wil (!) volgens en voor eigen motieven aan de slag met een verhaal. Zoals Chambers het corpus beschrijft dat hij onderzoekt, beantwoorden de auteurs ervan precies aan de vraag ernaar alsmede bevorderen ze zulke vraag verder met hun aanbod. Daar zitten óók in die cultuurperiode óók die verhalen slechts tüssen als middel. Er is m.i. altijd reden beducht te zijn op

alienated discursive practice, a mediation in which both what is mediated and the agents of mediation have become infinitely problematic.[p. 12]

Als compliment uitgedrukt, Chambers heeft voor veel ruimer bereik gelijk dan hij opeist. In enneadische termen is duidelijk dat de schijn van vernauwing van teken tot louter signatuur leidt tot betekenisverwarring. Er hoort onlosmakelijk context bij. Voor de vrijheid van een lezer lijkt het dan voordelig om zo min mogelijk gehinderd te zijn om steeds opnieuw een signatuur te configureren met

new interpretative contexts that will actualize its meaningfulness.[p. 12]

Naarmate de opsteller van een teken preciezer mikt op een gedragsuitkomst door de waarnemer, gedraagt de opsteller zich specifiekere situationeel; voor een waarnemer suggereert de opsteller aldus context. Wat Chambers kenmerkend acht voor het door hem onderzochte corpus, is dat, in mijn termen, de beoogde inschikkelijkheid niet zozeer ... letterlijk is; de lezer krijgt daarentegen als het ware paradoxaal les, dwz om zijn eigen motieven op het verhaal los te laten, te volgen en te ontwikkelen. In zulke literatuur herkent Chambers desbetreffend, ik noem het maar, lesmateriaal inclusief wat de lezer ertoe verleidt het te benutten.

[A]s one moves from the readerly to the writerly, one can perceive a shift in emphasis in the texts’ own analysis of their transactional status, from a sense of (seductive) **authority** exerted by the text to a sense of the (still seductive) **dependency** of the text on the act of reading that is to realize it, in its complexity and plurality, as writing.[p. 14]

Volgens semiotiek op z’n (dia-)enneadisch is en blijft dat alom een verzoek tot inschikkelijkheid. Chambers:

[S]eduction is the inevitable means by which the alienated text achieves value by realizing its potential of readability.[p. 13]

Die voorstelling is algemeen beschouwd trouwens te rooskleurig. Met verleiding is het nog vergaand aan de waarnemer om er zgn zelfstandig al dan niet aan toe te geven (wat inderdaad ook voor de aanduiding verzoek geldt; in het Engels heb ik dat met request alweer sterker uitgedrukt). Zodra de waarnemer zich onder invloed van

macht ervaart, staat zijn motief voor inschikkelijk gedrag feitelijk al op voorhand klaar. (Daarom verdient een verplichte literatuurlijst voor scholieren wellicht heroverweging :-). De vrijwillige lezer van literatuur is juist immuun voor machtsvertoon, maar ja, over motief gesproken, hoe vrijwillig kwam hij ertoe om juist dat boek te lezen? Zo kan de aanschafprijs van een boek een interpretatiefactor zijn, enzovoort.

Gelet op mijn nadruk op subjectiviteit van interpretatie ben ik het voorts eens met de kritiek van Chambers op o.a.

the structural tradition [in literary criticism which] has rarely displayed any suspicion of the objective status of its analyses: it believes in a stable and immediately knowable text, directly available to classificatory operations that are themselves neutral and innocent of interpretive bias.[pp. 18-19]

Het is immers de clou van subjectief situationisme

that “variants” cannot with impunity be reduced to a single model[. p. 19]

Voor bruikbare voorzieningen voor informatieverkeer pleit ik alweer decennia voor erkenning van reële betekenisvariëteit en voor gebruik van een passende modelleermethode/-taal, Metapatroon, voor eenduidige ordening van – dynamiek van – betekenisverschillen in samenhang. Denk ik met deze aantekening wèl iemand van de noodzaak tot paradigmawissel te overtuigen? Of, ja, het blijft een kwestie van inschikkelijkheid, probeer ik slechts mijzelf te rechtvaardigen dat ik ondanks prompte afwijzing – was er maar weerstand; dat geeft al enig houvast – mijn best blijf doen? Vooruit, wat kan ik verder aan kritiek resp. steunbetuiging ontlenen aan – discussie over – Chambers’ werk? Nee, een teken,

deploying as it does its narrators and narratees, its implied authors and implied readers, does not thereby become a determinate (and determined) act of communication.[p. 19]

Als bemiddelend element, zie het dia-enneadische schema, laat een teken aan weerszijden ‘eigen’ variëteit ‘kennen,’ te weten voor subjectief- situationele gedragsoriëntatie. Wat als teken telt, heeft zelfstandig juist géén betekenis. Daarom is het m.i. niet zo, dat een teken zèlf allerlei eigenschappen heeft die Chambers ervoor vermeldt, maar dat opsteller en waarnemer elk eigenschappen eraan toeschrijven voor èn door semiosis. Samengevat betreft het

textual self-reflexivity[. p. 24]

Maar het lijkt dus altijd slechts alsòf er als teken een autonoom, eventueel duurzaam object bestaat. In het geval van waarneming is het echter wat de waarnemer eerder allemaal heeft geleerd, waarmee hij met een vòlgend teken kan omgaan als ware het

a text producing self-reflexively its own narrative situation.[p. 24]

Ik heb de indruk dat Chambers vooralsnog helemaal voorbij gaat aan opvoeding, opleiding en algemeen beschouwd voorafgaande ervaring als noodzakelijke voorbereiding. Ik herinner aan hoe L. Wittgenstein denkt over opvoeding en –leiding: africhting. Dankzij resulterende gehoorzaamheid,

[i]n short, the self-reflexivity of [...] texts is part of an apparatus whereby they can ensure [how] they are read and thus make their claim to an interpretative history.[p. 25]

Voor Chambers is de verleiding kennelijk groot genoeg geweest om actieve invloed aan het teken toe te dichten. Daarvoor komt overigens evenmin “apparaat” in aanmerking, want dat is ook maar weer een verdichtsel. Tja, wat is dat niet? Uiteindelijk gaat het – volgens mij dus axiomatisch, dwz als principieel verdichtsel – met tekens om subjecten die over en weer inschikkelijkheid nastreven. Dat neemt niet weg, dat de abstractie door Chambers al verduidelijkend werkt, te weten

that certain texts are, in a specific way, situationally self-referential and that these texts have recourse to a form of self-referentiality that analyzes them in their communicational function and actualizes them as communicational acts, specifying the conditions – the necessary understandings between reader and text – for them to be successful as acts of [...] communication.[pp. 25-26]

Dia-enneadisch valt er – dus – nog veel op aan te merken, maar dat heb ik nav eerdere tekstpassages van Chambers al redelijk dekkend aan bod laten komen. Zodra een teken door het opstellende subject verlaten kan gaan lijken, klopt, dat is altijd maar weer naar de indruk van de waarnemer in kwestie, èn nota bene uitgaande van een bepaald interpretatiekader – wat dat ook is – bij die waarnemer(s), is het voor optimale kans op inschikkelijkheid wel degelijk raadzaam om als praktische leidraad voor het opstellen van een teken te erkennen

that self-referentiality is the key device by which th[e] claim to ongoing meaningfulness **and** a restricted range of significance [...] is made.[p. 26 T]he self-referential text inescapably forecloses itself in the very act of opening itself to ongoing meaningfulness.[p. 27]

Dat is ook precies wat Metapatroon helpt faciliteren – want een teken doet zèlf niets, zoals Chambers ook daar m.i. ten onrechte lijkt te suggereren – door recursieve contextuele verbijzondering als methodisch beginsel. Wat verderop stelt Chambers bovendien, en dat is volgens mij aan de waarnemerskant feitelijk zelfs het hele ... verhaal, o.a. omdat hij ervaringen impliceert (maar “self-conception” enz. is voor een teken natuurlijk weer onzin),

that the reader, who is in a position to perceive the ideological and cultural constraints that have limited the text’s self-conception, has a responsibility to read the text from its own limitations. In other words, one should not allow one’s own mode of reading to be determined exclusively by the text’s situational self-reflexivity – that is, by the ideology [...] to which the text happens to subscribe. On the contrary, by reading this self-situating as **part of the text**, one should free oneself to recontextualize it (that is, interpret it) along with the rest of the text. [...] It is only in this way that the textual power to make ongoing meaning can be preserved and rescued from the text’s own tendency to limit its meaningfulness.[p. 27]

In dat verband rept Chambers over

liberation of the text[, p. 27]

maar daaraan valt natuurlijk niets bevrijden. Het zijn subjecten die zichzelf gevangen houden door beperkende veronderstellingen. Eenmaal ermee ... afgericht, is het moeilijk, zo niet onmogelijk, om er van af te raken. Uit kennelijke angst voor verlies van oriëntatie wordt een nieuw paradigma volgens het oude beoordeeld. Dat maakt het nieuwe prompt kansloos.

Het paradigma van Chambers blijft beperkt, omdat hij vasthoudt aan zijn hoedanigheid van literatuurcriticus. Daarmee komt hij zó ver, dat hij tevens ruimere onderwerpen treft. Dan vervolgt hij die weg niet, maar keert terug. Dat verklaart waarom zijn literatuurtheorie semiotisch beperkt blijft, althans volgens semiotiek op

z'n enneadisch. Andersom zie ik geen probleem. Volgens een semiotiek met verbijzonderingspotentieel past o.a. een bepaalde literatuuropvatting. En als zo'n verschil past het tegelijk in samenhang. De aankondiging door Chambers, tegen het einde van zijn boek, is alvast veelbetekenend:

It might [...] be a more productive perspective to take seriously the view of theory of literature that sees it as part of a more general theory of discourse and of communication and try to situate the specific phenomena of literary communication within the total range of verbal communication available to social beings.[p. 206] It is an exciting [perspective], because it suggests yet another way in which the study of literature escapes the specialization and the technical definitions we impose on it and shades into a study of human beings' understanding of human beings.[p. 222]

Zoals ik al in kort bestek – en hoog tempo, maar desondanks grondig genoeg – hierboven dankzij algemene(re) theorie meen te hebben aangetoond, is o.a. inderdaad dat literatuur in basale opzichten helemaal niet zo specifiek is.

57.75

Jij geeft duidelijk aan waaraan de “lamme en blinde” hun “spreekwoordelijke” status danken. Het begint er inderdaad mee dat zijzelf zich juist niet in die voorstelling – kunnen – herkennen. Tja, hoe lam en/of blind zijn wijzelf eigenlijk? Wie de splinter kaatst, moet de balk verwachten. Zoiets, dus. :-)

57.76

Wie – alweer minder gebrekkig – wil beseffen wat z/hij al dan niet van axioma's kan verwachten, beveel ik graag **Thought and Reality** (George Allen & Unwin, 1937) door P.T. Raju aan. Het beginsel (!) is eenvoudig genoeg. Omdat elk begrip betrekkelijk is, kan iets onbetrekkelijks géén begrip zijn. Een zgn enkel basisbegrip is dus een contradictio in terminis. Met een woord resp. naam ervoor (?) kunnen we slechts doen als of. Maar zodra we daarmee begripsmatig aan de slag willen gaan, veronderstellen we onvermijdelijk verschil met andere begrippen. Daardoor vervalt de enkelvoudigheid, kortom, wèg alomvattend begrip. Is dat onredelijk? Ja, en natuurlijk (!) kan het niet(s) anders, punt. Raju behandelt diverse pogingen, allemaal dus noodzakelijkerwijs vergeefs, die in de loop der tijd zijn ondernomen om de evidente meervoudigheid van ervaring te verklaren vanuit een enkel begrip. Hij toont redelijk (!) aan dat het o.a. van Spinoza, Kant en Hegel prompt tegenstrijdige beschrijvingen oplevert.

En axioma's? Volgens mij betreffen ze een voorschrift voor systematisering. Ze? Ja, want zonder hun meervoud heerst onbegrip vanwege onbetrekkelijkheid. Dat voorschrift is naar zijn aard echter – zeer – beperkt. Daarom kan de daarop gebaseerde (!) systematisering resp. mathematisering nooit alomvattend zijn. Hoe Raju denken (Engels: thought) nader duidt, vind ik axiomatisch overigens te objectivistisch. Omdat denken volgens hem begrippen betreft, is het alomvattende – waarvoor ook allerlei andere aanduidingen geopperd zijn, en worden – ondenkbaar. Met wat Raju intuïtie noemt, is dat wèl erbaar. Of begrijp ik hem verkeerd? Mijn opvatting is zowat tegenovergesteld. Ook intuïtie verloopt cognitief en m.i. daarom, over axioma's gesproken, volgens (dia-)enneadische semiosis. In Raju's – principieelst duidelijke – verhaal kan ik géén bruikbaar axiomatisch stelsel herkennen voor ordening van reële betekenissenvariëteit. Ja,

[a]ll that we can do is to trace [...] the presuppositions of our finite experience.[p. 263]

Zo kwam ik op subjectief situationisme. Raju komt m.i. nog het dichtste bij met de volgende opvatting:

All that the intellect can do is to analyse a given concept, and show, by pointing out its shortcomings, how a whole or integrality that passes beyond the category in question is involved in it. [p. 264]

Daar lijkt zgn opwaartse decompositie volgens Metapatroon op te ... lijken. Voor Metapatroon gaat het echter nooit om een tekortkoming. Daarentegen geldt èlk begrip als verbijzondering van een begrip volgens een motief. Beide samenstellende delen zijn reeds zulke verbijzonderde begrippen, enzovoort tot een grens: horizon. Die horizon is niet vòl van alles dat zich begripsmatig ervóór laat onderscheiden, maar juist volkomen leeg. Dat vind ik de minst misleidende manier om te doen alsòf hèt basisbegrip aan de orde is.

57.77

Het kostte tijd om ... tijd te vinden om op jouw opnieuw interessante bericht, met dank ervoor, ook een redelijk antwoord dienovereenkomstig òp te schrijven. Ik ben er hopelijk een beetje in geslaagd. Zo niet, mijn excuus (en dan had ik ook niet bijna twee weken hoeven te laten verstrijken :-).

Jij geeft zèlf met zoveel woorden meteen al aan, en volgens mij terecht, dat doen en denken onlosmakelijk samenhangen. Ja, “[s]oms doe je dingen waar anderen nog niet klaar voor zijn.” Waaròm zijn ‘ze’ dat niet?

Naar mijn ... idee doet iedereen altijd iets vòlgens een idee, vooruit, zeg ook maar gedachte. Oeps, dàt stelselmatige idee (lees ook: meta-idee) is in mijn geval kennelijk precies “waar anderen nog niet klaar voor zijn,” althans, beleidsmakers, besluitvormers e.d. in overheid, bedrijfsleven èn wetenschap zijn dat nog steeds niet. Tja, wie dùrft dan nog? Het cognitieve aan dat meta-idee duid ik formeel als gemotiveerd concept; daarmee correspondeert situationeel gedrag. Het overkoepelend schema is een semiotische enneade. Er zit altijd een teken tussèn denken en doen.

Hoe dan ook, het is beslist niet zo, dat die andere mensen helemaal niets doen. Was het maar zo, denk ik op mijn beurt vaak. Zij doen iets echter vanuit een ànder idee. En van dat idee zijn zij zich doorgaans niet bewust. Want wat met de zgn papepel ingegoten is ... Dat vind ik inderdaad door zgn wetenschappers èxtra nalatig.

Wanneer je iemand de tip wil geven om zijn gedrag te veranderen, moet je hem dus het andere idee ervoor zien aan te praten. Maar voor mensen die géén samenhang beseffen tussen idee en daad, hangt een idee er hoogstens een beetje bij. In elk geval hebben ze er niets aan, menen ze, en achten ze het daarom geen enkele aandacht waard (zònder enig begrip van hun eigen idee op grond waarvan ze afwijzend handelen). Er zijn ook mensen met commentaar op het geopperde idee. Nee, zeggen ze per omgaande, dat voorgestelde gedrag is natuurlijk niets nieuws. Ja, beweren ze stellig, zo doen we het altijd al. Hun boodschap? Als er iemand beloning verdient, zijn zij het. Intussen hebben ze het idee – totaal – niet begrepen, en blijven ze doen wat niet – langer – past. Wie jij doener noemt, belemmert wie jij denker noemt in zijn ... doen.

Jij wijst voorts erop, dat een “doener [...] vaak op de denker [parasiteert].” Ik voeg aan die analyse toe, dat parasitaire medemensen zulke ideeëndiefstal ònbegrepen ... doen. Daardoor blijft hun feitelijk ònveranderd gedrag geheid op mislukking uitlopen. Dat is zelfs èxtra oppassen; wie met de nieuwe combinatie voor denken-

doen kwam, kan door een parasiet ook nog eens de schuld aangewreven krijgen voor de gevolgen van diens misbruik. Nav eigen ervaring schreef ik een korte analyse, zie [Innovatieparasiet: pleidooi voor gastheerhygiëne](#).

Ik vind dat jouw – verhaal over je – aanpak om zoveel mogelijk voor het pensioenfonds te – ik kan de woordspeling niet laten – bergen, ook prachtig die spanning tussen verschillende denken-doen combinaties illustreert. Toen jij vaststelde dat er geld uit dat fonds was onvreemd, was jouw idee erover dat zoiets ongeoorloofd is. Waarom stort de wederpartij dat geld niet terug, zodra je haar erop aanspreekt? Dat moet een ànder idee zijn; zij dacht vermoedelijk, okee, misschien is het niet he-le-maal volgens de regels, maar ja, nood breekt wet, dus moet het wèl kunnen, nee, verkeerd gedaan heb ik daarom niets en, trouwens, probeer het maar terug te krijgen, hier heb je het telefoonnummer van onze advocaat. Tja, advocaat. Dat is ook zoiets. Wat z/hij de wederpartij kost gaat óók direct weer ten ... koste van het vermogen om het pensioenfonds terug te betalen.

Ik vat de rechtstaat o.a. op als uiterste voorziening om maatschappelijk verkeer te regelen tussen deelnemers met onderling afwijkende ideeën volgens welke zij zich gedragen. Met de rechterlijke uitspraak krijgen zij als het ware een idee, en bijgevolg dienovereenkomstig gedrag, voorgeschreven, punt. De procederende partijen proberen daarvoor de rechter elk van hùn idee te overtuigen. Uit jouw verhaal begrijp ik dat je feitelijk met de rechter procedeert. Jij maakt afwegingen over wat z/hij bereid is als idee te aanvaarden, herstel, over wat z/hij onmogelijk kan weigeren zònder zich belachelijk te maken. Helaas deel ik je mening dat angst voor negatieve publiciteit tegenwoordig meer dan ooit telt. Wat jij steeds apàrt opdiende, heb je opzettelijk kleinschalig en daardoor overzichtelijk bemeten, met onloochenbaarheid van dien c.q. potentieel voor simpele journalistenvraag.

Ik herhaal hier in mijn woorden e.e.a. uit jouw verhaal om het verschil met mijn geval te schetsen. Het publiek dat ik probeer te bereiken heeft volgens de wet niets verkeerd gedaan. Sterker nog, volgens de heersende stand van de wet staan zij impliciet in hùn gelijk. De wet loopt àchter de veranderende werkelijkheid aan. Nu kom ik met een ander zgn paradigma. Daar bestaat geen verkeersregelaar voor, laat staan een rechter. Dat 'moet' vrijwillig, en uiteraard gelukkig maar. Maar daardoor is verandering moeilijk. Want verder is het naar de aard van paradigma's onmogelijk om in kleine, overzichtelijke stappen van een oud naar een nieuw paradigma over te – helpen – gaan. Met een paradigma is het daarentegen alles òf niets. Zeer onlangs las ik in dat opzicht op p. 25 een treffende passage in **Thought and Reality**, een boek uit nota bene 1937 door P.T. Raju. Hij stelt nadrukkelijk, dat

[c]omparison should be between system and system, not between concept and concept.

Zijn toevoeging luidt:

Even comparison between concept and concept, if it is to be thorough, should lead to the comparison of systems – which means that the concepts are taken with all the significance they derive from the particular contexts.

Dergelijke verbijzondering is nu nèt de crux van wat ik als eneadische semiotiek voorstel, en een modelleermethode, Metapatroon, met zgn contextuele verbijzondering als beginsel. Klopt, dat betreft kritiek op het idee van absoluut gelijk hebben. Voor opbouwende verhoudingen tussen deelnemers aan maatschappelijk verkeer vergen hun verschillen erkenning, waarbij het nodig is dat ze voldoende

samenhangen. Dat is niet bepaald een populaire kijk, helaas, maar iets anders kan en wil ik er niet van maken.

57.78

Zijn column **Wat zien we nu eigenlijk in het brein?** (in: **NRC Handelsblad**, katern **Wetenschap**, p. 3, 18 maart 2017) ondertekent Jeroen Geurts als neurowetenschapper. In zijn tekst wijst hij op een veelgemaakte

vergissing[. ...] We doen alsof aandoeningen pas 'echt' [...] zijn als ze [...] te meten zijn [en menen zelfs] dat de gemeten afwijkingen dan ook de aandoening zelf 'zijn'.

Ook volgens Geurts doen we aldus onrecht aan

aanzienlijke conceptuele en ethische vraagstukken [...] in de neurowetenschappen.

Nee, dat gebeurt heus niet alleen daar. En niet slechts voor een zgn "onderzoeker," maar uiteraard voor iedereen geldt dat z/hij

zich beter moet gaan scholen in de filosofie om die vraagstukken op te pakken.

Daarom pleit ik radicaal voor zoiets als semiotische propedeuse, zie o.a. [Analytic philosophy for synthesis from early education on](#) en [Gevorderde tekenleer voor beginners](#). Wat ik enneadische semiotiek noem, is m.i. bij uitstek geschikt om, in Geurts' woorden,

te helpen met verwarring ten gevolge van vage concepten, interdisciplinaire samenwerking en de [stortvloed] aan nieuwe technologieën.

Daarmee duidt Geurts de plannen aan van Gerrit Glas, zojuist aangesteld

binnen zijn afdeling [als] hoogleraar filosofie van de neurowetenschappen [...], een nieuwe discipline in Nederland.

Het zal mij ... benieuwen of Glas het wil zoeken in subjectief situationisme. Naar verluidt bezet hij tevens – en al langer – de Dooyeweerd leerstoel aan de Vrije Universiteit, Amsterdam. Op z'n minst met situationisme vind ik Dooyeweerds idee van kringen verwant.

57.79

In **NRC Handelsblad** van afgelopen zaterdag, dankzij een column door uw collega Geurts, zag ik de leerstoel filosofie van de neurowetenschappen enthousiast vermeld. In Geurts' omschrijving van uw "plannen" zie ik graag aanleiding om u te wijzen op mijn grondslagenwerk. Wat ik subjectief situationisme noem, kunt u wat mij betreft gerust o.a. als voortzetting van Dooyeweerds, zeg maar, kringen- resp. modaliteitenleer opvatten. Als tevens houder van de Dooyeweerd leerstoel spreekt u dat stellig extra aan. Zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een schematische indruk van mijn idee over corresponderende structuren langs dialogische dimensies van gedrag en cognitie, bemiddeld door teken. Wat daarmee alweer nader valt te duiden, ik citeer graag uit ùw artikel [Churchland, Kandel, and Dooyeweerd on the reducibility of mind states](#), is o.a.

[t]he actstructure [a]s an open structure in the sense that it has no fixed qualifying function or mode, but may conform to a wide variety of functions and/or modes. It defines the mode to which a particular act of a person conforms. Which mode prevails depends on the activity of the person and the context in which this takes place.

Wat u “context” noemt, heet enneadisch: situatie. Daardoor komt de term context als het ware vrij voor een element langs de tekendimensie, met bijelkaar grotere precisie in nòg ruimer verband. De crux is natuurlijk, zoals u duidelijk stelt, het open karakter van de “actstructure.” Zulke variabele modaliteit biedt aanpassingsvermogen. Een kort commentaar op uw kennelijke vak van psychiatrie waagde ik vanuit bedoelde grondslagen met [Overijde reductie in diagnose](#).

Laat u mij aub weten of u belangstelling heeft voor verdere toelichting e.d.?

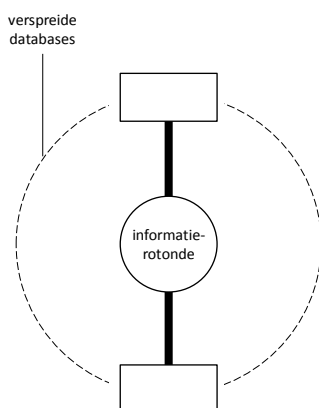
57.80

De a.s. demonstratie van een operationele informatierotonde roept óók ;-) stellig vragen over praktisch dataverkeer op. Om zoveel mogelijk tijd te sparen, probeer ik op voorhand al enig antwoord te geven. Dus, hoe dat verkeer aldaar vooralsnog wordt gefaciliteerd, staat – met dank aan Martijn Houtman voor ontwerp enz. – hier op hoofdlijn verklaard. Vooral veranderkundig ingegeven, acht ik die opzet algemeen toepasbaar voor **eerste stappen met een informatierotonde**.

Voor wat telt als één (verantwoordelijkheids)thema, kunnen desondanks allerlei verschillende zgn digitale informatiesystemen met bijbehorend aparte databases in gebruik zijn. Dat is onvermijdelijk historisch zo gegroeid (en ook tegenwoordig kunnen er allerlei redenen zijn om zulke verschillen te handhaven, ondanks mogelijkheden die inmiddels bestaan voor nagenoeg ogenblikkelijke verbindingen). Een informatierotonde is een hulpmiddel om tòch op ruimere schaal in samenhangende informatie te voorzien. Dat lukt op die manier tegen geringe kosten èn zonder risico (motto: blijf overal juist zoveel mogelijk van àf!).

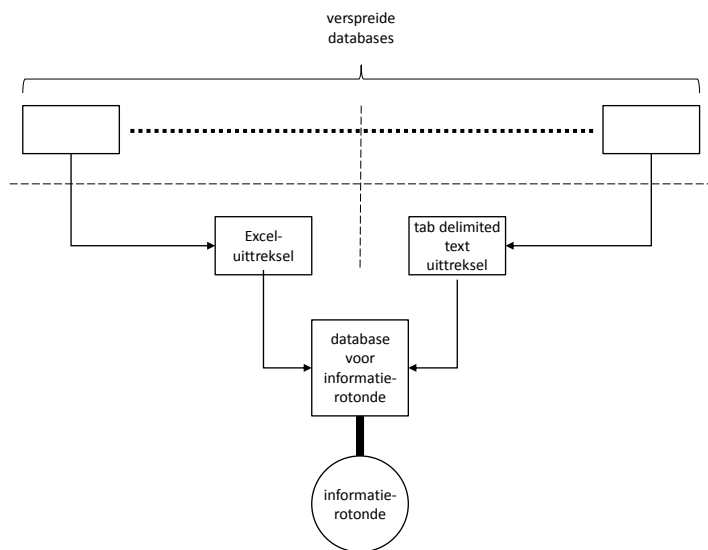
Uiteraard is informatie via een rotonde op haar actueelst opgenomen in (overzichts)rapportages, indien elk van de verspreide databases on-line toegankelijk is voor raadpleging. Wanneer verantwoordelijkheden voor het thema in kwestie echter niet strikt hiërarchisch gelden (en/of relevante databases ook andere thema’s betreffen), valt aanvankelijk daartegen weerstand te verwachten. De aanpak is immers nog onbekend. Wat zijn de risico’s?

Om de optimale opzet, in elk geval qua actualiteit van gerapporteerde samenhang, niet uit het oog te verliezen, is de – triviale – schets ervan hier als figuur 1 toegevoegd. Voor specifieke uitleg, zie [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#). Zie algemener ook o.a. [Informatierotonde voor semantische interoperabiliteit](#).



figuur 1

Het is voor een start op korte termijn alweer gemakkelijker om per database periodiek een uittreksel te verkrijgen; zo'n afschrift (lees ook: kopie) blijft inhoudelijk beperkt tot het thema waarvoor de informatierotonde geldt. In figuur 2 is een overzicht van die werkende optie geschetst; een korte toelichting volgt erna.



figuur 2

De crux van de informatierotonde is dat geen enkele database er onderdeel van is (want dat zou flexibiliteit ermee belemmeren). Voor de periodieke-afschrift variant van aansluiting is slechts één database ingericht voor directe aansluiting op de rotonde. Dat laat zich nog vergelijken met een data warehouse. Dat ene pakhuis moet dus gevoed zijn door periodieke uittreksels uit relevante databases. Daarvoor zijn thans twee structuurmodaliteiten beschikbaar: 1. Excel en 2. tab delimited tekst. Uiteraard kunnen voorzieningen voor andere resp. meer modaliteiten getroffen worden.

Ook in de opzet volgens het enkele pakhuis met uittreksels/afschriften is het raadzaam om – analytische tabellen met – relaties tussen informatiesleutels uit verschillende databases expliciet toe te voegen. Dat vergemakkelijkt samenhangende rapportages.

Voor rapportages via de informatierotonde waaraan volgens gelijke opzet herhaald behoefte is, maar steeds met de laatste stand van beschikbare informatie, bestaat thans tevens de mogelijkheid van verversing van een Excel-bestand (waarmee naar wens analytisch verder kan worden gewerkt).

57.81

In een antiquariaatscatalogus zie ik **The Relevance of Charles Peirce** (samensteller E. Freeman, The Hegeler Institute, 1983) vermeld staan. Ik doe prompt mijn bestelling en zo kom ik in het bezit van een exemplaar.

Voor wat ikzelf bij uitstek relevant vind in/aan werk van Peirce, blijkt de bundel echter vergaand irrelevant. Symptomatisch gebrekkig is een passage in het hoofdstuk dat samensteller Freeman schrijft, **C.S. Peirce and Objectivity in Philosophy** (pp. 59-77). Onder de noemer van tekentheorie geeft Freeman in zijn woorden weer zoals hij Peirce begrijpt, te weten dat een

sign is **something** that stands for **something else** for an **interpreter**. Meaning is always triadic and always involves the **purposes of the interpreter**, who attaches the referent to the sign as its meaning **for him**. Thus, meaning is essentially pragmatic, that is, in the sense that it involves human purposes.[pp. 72-73]

Wat kan er subjectiever zijn dan waarop Freeman met “purposes of the interpreter” doelt? Het heeft er alles van weg, dat die variëteitsfactor subiet met “pragmatic” als – valse – objectificatie toegedekt raakt, en aldus uit analyse verdwijnt. Wat mij betreft verdoezelt ook Freeman een element dat Peirce wel degelijk expliciet in het kader van semiosis vermeld: grond. Qua aantal telt Peirce’s semiotische referentiekader niet drie, maar nota bene vier elementen. Oók grond is ... relevant. Dat heb ik uitgewerkt door van Peirce’s feitelijke tetraëde (viertal) allereerst een hexade (zestal) en vervolgens een semiotische enneade (negental) te maken. In het licht van die enneade blijkt veel van Peirce’s àndere werk weliswaar reuze geleerd, maar irrelevant. Hij wijst met grond op de sleutel voor betekenissen- en zo door naar gedragingsvariëteit. Overdrachtelijk gesproken is hij er niet toe gekomen om ‘m om te draaien. Daarvoor zit resp. houdt hij kennelijk nog te vast aan objectiviteit. Aan een idee van radicale subjectiviteit, tevens situationeel variabel, waagt hij zich niet. En de auteurs van genoemde bundel volgen hem nog traditioneel, zo niet traditioneler. Daaraan onttrekt zich S.B. Rosenthal evenmin met haar hoofdstuk **Meaning as Habit: Some Systematic Implications of Peirce’s Pragmatism** (pp. 312-327); ondanks belangwekkende aanzet dingt zij vervolgens àf op m.i. reële variëteit.

Kortom, met de bijdragen aan de bundel is m.i. iets grondig misgegaan. In elk geval vind ik ze niet ... relevant. Daarop is inderdaad de tegenwerping mogelijk, dat ze ook helemaal niet bedoeld zijn voor iemand zoals ik ben. Maar voor wie er prat op gaat Peirce juist wegens zijn pragmatisme te waarderen, kan het zachtjes uitgedrukt geen kwaad om toe te zien op praktische bruikbaarheid van haar of zijn eigen vervolghaars. Op mijn beurt kan ik er hoogstens in herkennen dat de vertegenwoordigende academici onderling met vertoon van geleerdheid wedijveren. Als ze daarvan voordeel ondervinden, is het voor henzelf natuurlijk reuze ... praktisch. En dat vat ik dan weer op als bevestiging van verklaring volgens enneadische semiotiek, met motief immers als één van de onlosmakelijk samenhangende elementen. W(ant w)at relevant is, verschilt ‘nu eenmaal’ per subject èn – door haar/hem als zodanig ervaren – situatie. Tja, ook ontkenning van zulk verschil gebeurt ‘natuurlijk’ subjectief-situationeel.

57.82

Naar ik hoop heb ik je er prettig mee kunnen “verrassen.” In elk geval deed ik voor die toelichting op opties voor dataverkeer voor informatierotonde èrg mijn best op beknoptheid.

57.83

Ik ben opgevoed volgens het adagium "geen nieuws is goed nieuws." Daarmee bereikten mijn ouders in elk geval dat hun kinderen het telefoontoestel nauwelijks durfden aan te raken, laat staan een heus gesprek ermee te – kunnen – voeren. Telefoneren was natuurlijk ook niet goedkoop ... Verder moet de lijn vrij blijven voor eventueel slècht nieuws, nietwaar? En je mag mensen, waarmee ouders vaak allereerst zichzelf bedoelen, al helemaal niet lastigvallen. Het is mij in mijn eigen (w)aanpak allemaal niet vreemd, zo besef ik vrijwel altijd te laat. Ik waag er toch dit berichtje aan om naar je voortgang met proefschrift te informeren. Gaat het goed? Ik

wil enige bezorgdheid niet verhullen. Wat jij mij enkele maanden geleden als concepttekst liet lezen, vergde naar mijn indruk om te beginnen methodologisch nog veel werk om tot een proefschrift te komen. Uiteraard kan ik het zijn, die zich daarin ernstig vergist. In dit geval, graag zelfs. Als je promotor je verhaal maar aanvaard heeft, is het vooral zijn taak om overige – naar ik begreep, jou welgezinde – leden van de promotiecommissie eveneens vóór te laten stemmen. Ben jij resp. is hij al zo ver? Maar toen las ik enkele weken geleden in **NRC Handelsblad** dat juist de Tilburgse universiteit strakker gaat letten op werk door externe promovendi. Voelt ook jouw promotor zich wellicht extra op z'n vingers gekeken?

57.84

Vergeleken met andere mensen lijken mij zulke eventuele geldproblemen reuze mee te vallen. Toch? Als het met "vorderingen en boetes" inderdaad – vooruit, slechts – om "enkele tienduizenden euro's" gaat, doe je er wellicht verstandigst aan om ze meteen maar te betalen. Want je hebt dat bedrag kennelijk beschikbaar. Anders maak je het maar op aan rechtsbijstand. Weliswaar kan je van eigen gelijk overtuigd zijn. Maar maak je überhaupt een reële kans ook de Belastingdienst te overtuigen? Hmm, omdat het in meervoud "opgeheven bv's" betreft, lijkt mij dat op z'n minst een ingewikkelde en langdurige zaak. In elk geval is de schijn m.i. niet in jouw voordeel. Dus, wat mij betreft het belangrijkste, je blijft je door bezwaar enz. zorgen maken. Als je mij een tip-op-afstand veroorlooft: Doe het je niet langer aan. Dat is per saldo geen verlies, maar winst. Klopt, zonder die zorgen leef je langer en heb je dus meer geld nodig ... :-)

57.85

Ik vond het een zeer interessant en prettig gesprek, gisterenmiddag, over resp. naar aanleiding van zgn referentiegegevens. Dank je wel voor je uitnodiging ervoor! Op de valreep deed een andere deelnemer navraag naar, hier in mijn eigen woorden weergegeven, het verband van Metapatroon met taalkunde, wat naar ik begrijp háár oorspronkelijke vak is. Ik zei dat ik erop zou terugkomen met literatuurverwijzing. Hierbij doe ik dat graag. Over verzoek-tot-inschikkelijkheid gesproken (waarover méér in bedoelde literatuur :-), wil jij dit bericht ajb doorsturen aan de andere gespreksdeelnemers? Wat mij betreft geldt verband zelfs principieel. Daarover schreef ik nog onlangs een beknopte tekst, zie [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) Zoiets als een nòg beknopter vervolg is dan [Dat is geen vraag](#). Wie mij vanwege die taalopvatting subiet voor gek wil verklaren, en Metapatroon voor faliekante onzin houden, moet toch even oppassen ... (Want) ik heb ooit ontdekt, dat L.E.J. Brouwer (1881-1966) feitelijk allang hetzelfde van taal vond. En Brouwer geldt niet alleen als één van de belangrijkste wiskundigen; over taal dacht hij na en mee als lid van de Signifische Kring (maar dat principiële idee had hij overigens al eerder). Dezelfde deelnemer aan het gesprek sneed tevens eventueel verband met zgn business rules aan. De reactie van haar collega daarop leek en lijkt mij toepasselijk, zij het dat er méér over valt te zeggen (en gezegd moet worden). Ik hield het er gisteren weinigzeggend op, dat er verschillende paradigma's spelen. Ja, maar hoe dan? Tot dusver heb ik zo'n analyse weten te ontlopen, of het moet zijn dat ik met [Bescheidenheid](#) aardig in de buurt kom. Ik zal er voor evt. nadere gesprekstof serieuzer werk van maken. Dus, wordt vervolgd op dit punt.

57.86

Dank je wel voor je bericht. Haha, wat een subtiele manier om ons duidelijk te

maken wat je voornaam wèl is. Zó werkt taal dus! We zaten allebei ook nog eens verschillend fout, excuus!

Uiteraard ben ik benieuwd naar je taalkundige oordeel over pragmatische grondslagen die ik aanbeveel voor adequate informatiemodellering op stelselschaal, met reële – veranderlijke – betekenissenvariëteit van dien.

57.87

Nee, het is natuurlijk geen toeval dat we ook van een medewerker van dat andere ministerie, toen we afgelopen week op bezoek waren, hoorden dat ze vooral met – wat daar heten –brongegevens een alsmaar groeiend probleem hebben. Zonder kwalitatieve verandering van aanpak enz. raakt oplossing immers navenant ònbereikbaar. Helaas, er is – bijna? – niets moeilijker dan van paradigma wisselen. Hoe dan ook, door ontkenning van reële variëteit, om te beginnen van betekenissen op de schaal van relevant informatieverkeer, stapelen netzo reële moeilijkheden zich op, om van verder complicerende interferentie nog te zwijgen. Als informatiekundige deed ik nog maar eens een poging tot redelijke uitleg, althans, voor zover dat van een ànder paradigma überhaupt mogelijk is; zie [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#).

57.88

Tot slot van onze bijeenkomst van enkele dagen geleden noemde [jouw collega], als ik tenminste goed heb opgelet, :-) voorzieningen voor zgn brongegevens als informatiekundig probleem waarmee hij worstelt resp. ‘iets moet,’ en voor oplossing waarvan – stelselmatige modellering van samenhangende betekenissenvariëteit met – Metapatroon zou kunnen helpen. Ik ga er hier met praktische voorrang graag alvast wat nader op in resp. verder op dóór. Want juist dat probleem geldt alom, en wordt m.i. ook alsmaar groter zònder informatiekundige koerswijziging (die als voorwaarde echter een bestuurlijke koerswijziging vergt; nee, eenvoudig is het niet). Zo herkende M.S. onmiddellijk wat [je collega] bedoelt; op ‘zijn’ ministerie probeert hij eigen collega’s op een kwalitatief ander spoor voor zgn referentiegegevens te krijgen. Nota bene, uiteraard is Metapatroon daarvoor ook maar een middel. Principieel gaat het om een ànder, zeg maar, paradigma. Ofwel, hoe geloof je dat de wereld in-elkaar-zit, werkt e.d.?

Voor de opzet van digitale hulpmiddelen voor informatievoorziening/-verkeer overheerst nog steeds een tè simplistisch idee, te weten dat een object autonoom zijn gedrag bepaalt. Als filosofische stroming staat dat als logisch atomisme bekend. Dat werkt averechts voor reële variëteit van gedragingen met bijbehorende betekenissen. Passend voor zulke variëteit is – pas – de veronderstelling van samenloop van object en situatie. Door de richting van ontleding als het ware òm te draaien èn door eventueel herhaalde ontleding (lees ook: recursiviteit) lost prompt de absolute status op van bron, referentie e.d. Een bepaalde bron is daarentegen principieel (!) betrekkelijk. Vooral dàt cruciale punt heb ik mede nav [je collega’s] opmerking, met dank ervoor, in [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#) nògmaals proberen toe te lichten (en door e.e.a. op te schrijven hoop ik discussie erover enz. te bevorderen). Op de geschetste manier vind ik een concrete modelleeroefening ter heroriëntatie van bronnen zeer nuttig. Ik besef dat zo’n omgekeerde aanpak in eerste aanleg constraintuïtief is. Voor succes moet je immers, nogmaals, het idee loslaten van een ènkele, vaste basis. Wie durft? Je kunt op (een) productieve uitkomst(en) vertrouwen dankzij vakmanschap. Een vakman/-

vrouw neemt talloze beslissingen pas gaandeweg, omdat de opgave nu eenmaal te ingewikkeld is om vooraf helemaal te plannen. Anders was er ook geen degelijke vakman/-vrouw nodig, nietwaar? En daarom is er sprake van een v&ak. Omdat de grenzeloze schaal van informatieverkeer nieuw is, komen we niet om vernieuwing van informatiekunde heen: informatieverkeerskunde. Zonodig hoort er methodische vernieuwing bij. Tegenwoordig is overigens steeds meer het probleem dat vakmensen geen, zeg maar om te beginnen, ontwerpruimte krijgen. De 'baas' wil van meet af aan zekerheid. Die suggestie wordt dus ook gevoed door het idee van vaste bronnen. Mis! Dat leidt louter tot alsmaar méér schijnzekerheid, met nadelige gevolgen van dien. Populariteit van een idee zegt inderdaad nog niets over feitelijke bruikbaarheid.

57.89

Mede naar aanleiding van die bijeenkomst schreef ik [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#). Ik koos ipv aantekening voor zo'n aparte publicatie om ermee gericht her en der aandacht te kunnen vragen voor – de noodzaak van – kwalitatief àndere aanpak. Daarvoor heb ik intussen al bericht gestuurd aan, zeg maar, de huidige opdrachtgever resp. de belangstellende medewerker van een ander ministerie; zie voor afschriften [aantekeningen 57.87 en 57.88]]. De huidige opdrachtgever, hoera, hoef ik overigens allang niet meer te overtuigen; hij had eerder vorige week zelfs een overleg georganiseerd met medewerkers die ik bij die gelegenheid kon voorlichten over het nut van Metapatroon voor de opzet van wat zij referentiegegevens noemen; wellicht wijst hij ze vervolgens tevens op genoemd opstel(letje). En ik wilde nèt beginnen aan een bericht aan hoofd Bureau Forum Standaardisatie, toen ik jouw bericht met navraag ontving. :-)

Wat het onderwerp van jouw navraag betreft, tijdens de bijeenkomst verliep de demonstratie door onze opdrachtgever elders goed, vooral omdat prompt interessante discussie ontstond (wat je overigens ook kunt duiden als uitvlucht om zèlf juist géén actie te ondernemen). Eén van de gespreksdeelnemers herkende prima veranderkundige aspecten van een informatieronde: toon concrete voordelen van samenhang, verkrijg vertrouwen en zodoende draagvlak voor vòlgende stap, enzovoort, kost ook bijna niets. Tja, maar toch deden ze naar mijn indruk allemaal hun best om eigen bemoeienis enz. met Metatroon te ontwijken. Onuitgesproken, reuze beleefd dus, zo van, zeer interessant, ja, het kan eigenlijk ook niet anders, maarre ... eh, nee, ik ga er niet over, neem het mij daarom niet kwalijk, heus, als het aan mij lag ... Hopelijk vergis ik me schromelijk met mijn indruk. In elk geval voorlopig meen ik, nee, helaas niets nieuws, ja, blijven proberen. Daarbij maakte voorspraak door een enthousiaste opdrachtgever natuurlijk wel degelijk véél verschil. Dus wie weet ...

57.90

Ik schreef nog maar eens een tekst(je) over wat jij tijdens onze gesprekken hergebruik noemt, zie [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#). Ik ben het met je eens dat hergebruik ook en vooral een cruciaal stelselmatig thema is. Tegelijk heb ik je altijd laten weten, dat ik er nota bene vanwege stelselmatigheid een principiële andere opvatting over heb. En inmiddels koester ik de gedachte :-) dat ik jou zover gekregen heb om op stelselschaal alle betekenissen principiële betrekkelijk te beschouwen. Waar de sfeer van een terrasje of een cafétafel niet goed voor is. Ofwel, volgens een adequaat stelselmatig ontwerp van

samenhangende betekenisverschillen is elke betekenis zgn authentiek (zeg dus ook maar, basaal e.d.). Maar wat doe jij daadwerkelijk met/volgens dergelijk inzicht? Voorzover ik kan nagaan: helemaal niets.

Nu wijs ik je op dat recente geschrift van mij, omdat ik daarmee met zoveel woorden een patstelling aangeef. Je kunt de inhoud lezen als mijn erkenning dat jij in jouw positie ook helemaal niets kunt. Wat jij en/of ik ook doen, nogmaals, niets helpt. Kort door de bocht geanalyseerd, dat komt omdat verandering van modelleermethode een noodzakelijke (!) voorwaarde is voor verbetering. Vergeet het anders, punt. Maar zoals je kunt nalezen, vergt die methode een open houding. Ja, dat is nog eens iets anders dan een zgn open standaard. Aan zo'n open houding ontbreekt het verantwoordelijke functionarissen echter. Naar mijn ervaring vinden zij zulke openheid kennelijk strijdig met hun opgave. En die zien zij vooral in behoud van onveranderlijke orde. Wat mij betreft is de misvatting, inderdaad, populistisch, dat orde – netzoals identiteit, ook zulke flauwekul – ergens buiten ons – wie zijn wij dan? – definitief geldt en dat we ons er maar op te hebben richten. Daarentegen is orde dynamisch, enzovoort. Maar de mensen die tot dat inzicht zouden moeten komen en ook vooral ernaar zouden moeten handelen, lijken thans feitelijk de allerlaatsten te zijn die ertoe kunnen komen (of, feitelijk door angst om hun eigen positie gedreven, erop betrappt willen kunnen worden). Vandaar, patstelling. Van buitenaf spreek ik dus tegen dovenmansoren. Alsmáar harder praten, zelfs gaan schreeuwen, heeft geen enkele zin. Niemand die luistert, doof is doof. En binnenin ben jij veroordeeld om door te gaan met het treffen van maatregelen die op hun gunstigst irrelevant zijn, maar vaker alsmáar averechtser werken. Dat is eigenlijk nog veel erger dan een patstelling ...

Graag geef ik jou het compliment door te veronderstellen dat jij de crux van [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#) wél begrijpt. Maar doe er ajb vooral niets mee! Het heeft geen enkele zin om ook maar iets opbouwends te proberen. Weliswaar is qua methode volstrekt duidelijk wat moet veranderen, maar netzo duidelijk is de verankerde weerstand ertegen.

Ik zag nog geen bericht van je met voorstel voor volgend gesprek. Ik blijf ernaar uitkijken.

ps

Ik stuurde afschrift aan hoofd Bureau Digicommissaris. Volgens mij worstelt hij met hetzelfde dilemma. Want wat te doen als je beter weet, maar geen ruimte ziet resp. hebt om volgens die kennis te handelen en zodoende zelfs eraan bijdraagt dat het slechter gaat? Dan heb ik het moreel nog het eenvoudigst. Wat ik ook (niet) doe, dat maakt niets uit.

[emailbericht dd. 27 maart 2017 aan hoofd Bureau Forum Standaardisatie]

57.91

Ter informatie stuur ik je graag ook nog het bericht door dat ik schreef ná mijn antwoord op jouw navraag. Ik probeer het maar eens met zgn paradoxale interventie, nou ja, deels dan. Het is in elk geval weer iets anders. Wie weet wordt iemand achterdochtig, en zo door naar opstandig, enzovoort, als ik stellig beweer dat hij vooral niets moet doen ... Intussen wil ik toch wel kwijt, dat ze inderdaad beter niets kunnen doen zolang ze qua aanpak niets veranderen.

57.92

Hierbij stuur ik je een bericht door. Enkele maanden geleden probeerde ik hoofd

Bureau Forum Standaardisatie enthousiast te krijgen voor overleg met jou. Dat heeft helaas niets opgeleverd. Ach, wat kan het nut van bewijsvoering voor wèrkende vernieuwing zijn? Nu heb ik hem onder het voorwendsel van dat recente tekstje dus laten weten dat hij wat mij betreft ook maar beter helemaal niets kan doen. Wie weet voelt hij zich daardoor juist wèl tot nuttige activiteiten aangesproken. Mijn leraar natuurkunde had het altijd over de varkenswet. Als je het dier vooruit wilt hebben, moet je 'm aan z'n staart naar achteren trekken (en dat hoeft dan helemaal niet zo hard). Enfin, op enig moment dat het jou (!) eventueel uitkomt, kan jij contact met hem opnemen met de boodschap dat jij na inzage in mijn bericht wèl meent dat hij actief moet zijn, maar dan ajb op de goede manier. Mocht je – tevens – op Digicommissaris willen mikken, kan dat dus óók. :-)

57.93

Martijn Houtman vindt dat ik van onze website moet afblijven. Zal hij ook wel gelijk in hebben. :-) Daarom moet ik echter op zijn terugkeer wachten om daar het volgende opstelletje geplaatst te krijgen. Hierbij stuur je graag alvast een afschrift van [Hoofdregeel](#) toe. Ik schreef het vlotter dan verwacht. Er is weinig voor nodig om de fictie achter zgn business rules door te prikken. Helaas blijkt dat verzinsel zelfs extra verleidelijk. Weliswaar was ik er dus zó mee klaar, maar verlangen naar schijnzekerheid is alom groot. Overigens wilde ik aanvankelijk een aparte tekst wijden aan de duiding van zgn wraking; dat bleek wel èrg eenvoudig – zo sterk is het model dus! – zodat ik ook dat meteen maar beschreef.

57.94

Ik heb een aanzet opgediept die ik enkele maanden geleden schreef. De titel luidt **Hergebruik, naar een informatiekundige opzet**. Want over hergebruik van informatie heersen m.i. nogal simplistische voorstellingen resp. voorstellen. Maar snap ik er zèlf überhaupt iets van? Mij is dus maar weer eens gebleken, dat het helpt om eigen onwetendheid beter te beseffen door aan het schrijven te slaan. Wat volgt is mijn poging een stelselmatige opzet te schetsen. Dat moet even grondig. Tegelijk maak ik zeker geen aanspraak erop, dat het allemaal precies klopt. Volgens mij is allereerst behoefte aan ontwerpdiscussie over hergebruik in informatieverkeer, en wat volgt is een bijdrage eraan.

Ter oriëntatie heb ik ervan afgezien concrete voorbeelden te geven. Bewust laat ik aan de lezer over ze te bedenken. Moeilijk lijkt me dat niet, en stellig krijgt u verrassende ideeën, voor uzèlf relevanter dan waarmee ik kan komen.

De Nederlandse taal telt de woorden gebruik en verbruik. Altijd is er een actor, dwz de gebruiker resp. verbruiker. En er is iets, zeg een (im)materieel object, dat hij (lees ook steeds: zij) ge- dan wel verbruikt.

Door verbruik verandert een object kwalitatief zodanig, dat het niet opnieuw voor gelijksoortig verbruik in aanmerking komt. Dus, specifiek verbruik van een bepaald object is principieel eenmalig. Wat resulteert, is voor de verbruiker een meer- òf minderwaardig object, of een combinatie daarvan. Vernietiging is verbruik op z'n radicaalst.

Daarentegen laat gebruik ervan het object in kwestie in beginsel intact. Het is aldus wèl opnieuw bruikbaar voor o.a. gelijksoortig gebruik òf voor verbruik. Nota bene, in gebruik-dat-géén-verbruik-is ligt kennelijk de mogelijkheid van hergebruik besloten. Wanneer het object weliswaar in beginsel herbruikbaar is, maar daarvoor niet praktisch beschikbaar, geldt het voor de duur van ònbeschikbaarheid als verbruikt.

Zelfs meestal is een beschikbaar gebleven object eerder gebruikt. Dat geldt zelfs principieel voor een object dat opnieuw beschikbaar gekomen is. Met uitzondering van initieel gebruik is àlle gebruik dus feitelijk hergebruik. Met andere woorden, hergebruik is de regel van gebruik (terwijl verbruik hergebruik uitsluit).

Er bestaat echter geen absoluut onderscheid tussen ge- en verbruik. Door gebruik kan een object (ver)slijten, waardoor het na herhaald gebruik of ineens door onkundig gebruik eventueel òngeschikt is voor een vòlgende gebruiksbeurt; tijdig onderhoud of zelfs vervanging – en dan heet het versleten of verprutste object ook wel verbruikt – is geboden. Sommige objecten – kunnen – verbeteren door herhaald gebruik, kortweg hergebruik.

De mogelijkheid van hergebruik kan vanaf enig moment gelden als overbodig. Dan heeft een object, als middel, zijn doel gediend, maar is niet kapot.

Afval is voor iemand 1. wat van objecten na zijn verbruik overblijft, hier onbruikbaar geraakte objecten meegerekend, en 2. de objecten waarvoor hij géén gebruik meer heeft. Pogingen door iemand tot schenking of verkoop van een object behoort nog tot zijn gebruik.

Stel dat een materieel object zich leent voor hergebruik. Een beproefde manier om hergebruik te bevorderen is om elk object dat ervoor in aanmerking komt na gebruik prompt op een vaste, aan de gebruiker(s) bekende, plaats op te bergen (lees ook: beschikbaar te stellen). Het idee is dat telkens de daadwerkelijke moeite van het opbergen aanzienlijk minder is dan de èxtra moeite die het zoeken voor een volgende gebruiksbeurt zou kosten als het opnieuw verlangde object na een vorige gebruiksbeurt willekeurig achtergelaten zou zijn. [Einde aanzet.]

57.95

Gelet op je filosofische belangstelling voeg ik hierbij graag persoonlijker enkele opmerkingen toe aan [Hoofdregel](#). Ook zo'n aanduiding als business rule (Nederlands: bedrijfsregel) is oorspronkelijk bedoeld om te imponeren. Vervolgens zeggen talloze mensen het min of meer klakkeloos na in de naïeve veronderstelling, maar daardoor niet minder vals, dat zij er een objectieve, dwz algemeen geldige aanpak enz. mee borgen.

Ga eens uit van een probleem. Tja, daar begint het al met subjectiviteit. Wat de één ervaart als probleem, kan voor de ànder zelfs oplossing zijn. Hoe dan ook kan je zeggen, dat ervaring àls probleem pas gebeurt zodra iemand noodzaak tot verandering erkent: oplossing. Ofwel, probleemervaring houdt onlosmakelijk een doel in. En zo'n doelstelling leidt dan netzo onlosmakelijk tot middelbehoefte.

Jij bent zelf ook ingenieur, o.a. zelfs. Als een middel niet, zeg maar, natuurlijk is, maar een zgn artefact, hebben we geleerd om niet als een kip-zonder-kop aan de slag te gaan. Dan concentreren we ons in eerste aanleg – vooral – op wàt het beoogde middel moet bijdragen voor oplossing. Anders gezegd, wèlke gedragingen vàn het middel zijn nodig en voldoende? Vervolgens bekommeren we ons pas om de feitelijke wèrking van het middel. Hoé precies moet het in elkaar zitten? Ja, indien we er met 'hoe' niet uitkomen, moeten we 'wat' heroverwegen, en eventueel onze probleemervaring, enzovoort.

Me dunkt dat zulk grof onderscheid – en daardoor eventuele wisselwerking – tussen 'wat' en 'hoe' geldt volgens èlke ontwerp- annex maakdiscipline. Tja, als zulk onderscheid relevant blijft, laten zich hoogstens etiketten vernieuwen. Dergelijke propaganda is bij uitstek kenmerkend voor de vakdiscipline die het maken van digitale middelen voor informatievoorziening betreft (en daardoor eerder kenmerkend

is voor ontbrekende discipline, alle retoriek juist ten spijt).

Een voorbeeld van zo'n aanduidingenpaar is functioneel (wat) en technisch (hoe). In het Engels zijn de gebruikelijke termen analysis en design. Daarin kan je zelfs de kiem herkennen in vorming van de subdisciplines informatiekunde en informatica. Is het onderscheid daardoor geformaliseerd c.q. geïstitutionaliseerd? Nee, want informatiekunde begon praktisch als afsplitsing van informatica. Naarmate zgn informatiesystemen (lees algemener dus: middelen) ingewikkelder werden, groeide besef dat er tijdig toch wat meer aandacht moest worden geschonken aan wát eigenlijk van zo'n middel wordt verwacht. Volgens Engels spraakgebruik was informatieanalyse het onderwerp van informatiekunde. Ook daaraan, nota bene, ligt logisch atomisme ten grondslag (en de opvatting van analyse die in de traditionelere filosofie heerste). Want daardoor komt analyse neer op benoeming van objecten met elk zelfstandig bestaan. Zo zit het met de werkelijkheid dus zeker niet, wat mede verklaart waarom die zgn informatieanalyse geen succes was. De afsplitsing werd niet langer serieus genomen. Je ziet nog stuiptrekkingen als iemand zich afficheert als zus-of-zo architect. Dat biedt uiteraard geen enkel soelaas, integendeel. Er is principiële heroriëntatie nodig (en daarop mik ik daarom met oproep tot omslag in informatiekunde, en zo verder).

Praktisch heeft informatica vooralsnog wederom alles opgeslokt. Het gevolg daarvan is dat 'wat' zelfs tota(a)l(itair) in verlengde van 'hoe' is komen te liggen, ipv overwegend andersom zoals redelijk(er) is. In die ontwikkeling past de term bedrijfsregel. Dat moet de schijn van aandacht voor 'wat' wekken, maar de betekenis van regel is daarvoor ontleend aan programmatuurregel, dwz onwrikbaar gedragsvoorschrift. Als de pretentie met zulke bedrijfsregels zou uitkomen, verdwijnt het zgn bedrijf waarvoor ze als regels 'dienen' compleet. (Want) het is dan vervangen door het aldus ingeregelde middel. Dat blijkt menig opdrachtgever aan te spreken. Alles onder controle! Door hun minachting van reële variëteit bevorderen ze echter verzwakking van infrastructuur. Zolang echter onbegrepen blijft hoe averechts hun maatregelen uitpakken, wordt de vraag naar sterk leiderschap nog luider. Zo versterken ze onbedoeld hun positie, waarvan makers van nu nèt die verkeerde middelen meeprofitieren langs neerwaartse spiraal voor overige deelnemers aan maatschappelijk verkeer. Jijzelf weet hoe ondergronds je moet opereren om tenminste ergens die beweging om te keren. Ik ben je er zeer dankbaar voor.

57.96

Met korte opstellen zoals [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#) en [Hoofdregel](#) probeer ik toe te lichten waarom allerlei overgeleverde, onverminderd gangbare opvattingen niet langer deugen. Althans, niet voor adequate infrastructuur voor informatieverkeer, met o.a. open schaligheid en veranderlijke betekenisvariëteit van dien. Sterker nog, ze pakken zelfs averechts uit, omdat het zgn paradigma volgens welk ze nog klakkeloos voor geldig, relevant e.d. worden gehouden, inmiddels immers ruimschoots achterhaald is. Begrijp ik uit ons telefoongesprek van zoëven goed, dat jij voorstelt om concreet een lijst op te stellen met aldus problematische aanduidingen? Het verkeersparadigma noodzaakt inderdaad tot andere betekenissen. Op zo'n lijst met problematische begrippen horen dus zeker ook **hergebruik** en **bedrijfsregel**. Elke vermelding moet dan verwijzen naar kritische beschouwing ervan volgens verkeersparadigma voor informatievoorziening plus eventuele grondige heroriëntatie.

57.97

Het lijkt me raadzaam in eerste aanleg die aanvullende modelleerverkenning te doen. Daar ben ik dus al aan begonnen. Over een week of twee moet daar toch iets bruikbaar zijn uitgekomen. Je hebt dan ook meteen een meeromvattend resp. extra doortimmerd model van/voor de complete rechtspraak.

57.98

Hierbij stuur ik je graag de laatste – en in dit geval is het tevens de eerste – ontwerpstand. Als je wilt nalezen, graag! Opmerkingen zeer welkom! Indien je de indruk krijgt, dat het tot dusver gaat om een model van verstreking van subsidies door een andere overheidsinstelling heb je natuurlijk helemaal gelijk. Het adagium luidt dat je met een goede aanloop ook pas goed kunt springen èn, daar gaat het uiteraard om, neerkomen waar je wilt. Anders lukt dat zelfs nooit. Voor adequate controle van declaraties die jouw organisatie betaalt, hebben jullie o.a. informatie van die andere organisatie nodig. Er is 'kortom' een stelselmatig model nodig om relevante betekenis precies te kunnen aanwijzen, en waar zulke informatie dus vandaan moet komen. Uit deze stand kan je trouwens nog niet opmaken, of daarmee geheel de goede richting ingeslagen is. Maar daar komen we zodoende gauw genoeg achter.

57.99

Volgens mij hoef je de spreekwoordelijke wagen nu alleen nog maar te laten uitrollen; je bent met goedkeuring van je promotor de top die onderweg ligt voorbij (en gaat voor jou de rest van het spel op de wagen verder vanzelf). Alleen, voorzover je het nog niet deed, 'moet' je nu een concrete promotiedatum vastleggen. Je korte praatje bedenken je tzt nog wel, en met beantwoording van allerlei vragen heb je nooit moeite gehad.

57.100

Grote instelling. Met o.a. een bestuursraad (lees ook: managementteam) en toezichtraad. Zeg maar persoonlijk ken ik iemand die eerder lid van de bestuursraad was met zgn ict in zijn portefeuille; zulk lidmaatschap is daar een tijdelijke benoeming; intussen is hij weer medewerker. En iemand anders die ik nog véél langer ken, is thans één van de externe leden van de toezichtraad. Je zou toch zeggen , dat ze op z'n minst méér willen weten als ik ze – elk apart en noodgedwongen zgn informeel – meedeel dat bij die instelling een groot ict-project nooit kan slagen; een paar honderd miljoen euro is al besteed met als ... resultaat: het zoveelste uitstel.

De ene kennis drukt me op het hart om me er niet mee te bemoeien. Hij zegt dat het nadelig voor mij is; vrijwel zeker wil hij mij uit de weg houden, omdat hij bang is voor nadelige gevolgen voor hemzelf. Kennelijk telt een mislukt project, verspild geld enz. niet als nadelig, althans niet voor hem. En de andere kennis antwoordt dat hij nog niets kan doen; eerst moet mislukking overduidelijk blijken. Tja, waartoe dient zo'n toezichtraad? Volgens mij behoort toezicht tijdige beoordeling van plannen te omvatten. Volgens mij beweert hij met zoveel woorden dat hij ze niet kan beoordelen. Maar wie deskundigheid mist, weet nog niet eens welke plannen er moeten zijn. Wat is er mis mee om mensen in te schakelen die verstand hebben van het onderwerp in kwestie? In elk geval heb ik aan plannen niets deugdelijks kunnen ontdekken, maar ja, ik geldt als buitenstaander (wat feitelijk merkwaardig is om over een burger in relatie tot zgn overheid te vinden). Hoe dan ook, wie ik aanspreek in

de verwachting een, vooruit, binnenstaander met invloed te treffen, probeert mij vooral buiten te houden. Mijn indruk is dat het ze aan moed ontbreekt om risico voor hun eigen positie te lopen. Dat zou algemeen weleens kenmerkend voor dramatisch – ontbrekende kwaliteit van – bestuur kunnen zijn.

Januari – maart 2017, webeditie 2017 © Pieter Wisse